

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Det strafferettslige ansvar for uttak av viltlevende dyr

*En analyse av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning,
viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd, og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a*

—

Ane-Kristin Bustnesli

Stor masteroppgave i Rettsvitenskap vår 2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon av tema og aktualitet.....	1
1.2	Rettslig plassering av tema og begrepsavklaring.....	3
1.3	Eksempler på sakstyper som omhandler ulovlig uttak av viltlevende dyr.....	5
1.4	Metode og rettskildesituasjon	6
1.4.1	Det strafferettslige legalitetsprinsippet og ordlydsfortolkning.....	6
1.4.2	Særlig om betydningen av EMK og EMD-praksis.....	7
1.4.3	Øvrige rettskilder	7
1.5	Struktur og avgrensning.....	9
2	Strafferettslig ansvar for uttak av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning.....	12
2.1	Generelt om bestemmelsen	12
2.2	Objektive vilkår for straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning	14
2.2.1	Lovens anvendelsesområde	14
2.2.2	Krav om hjemmel i lov for uttak av dyr.....	14
2.2.3	Uttaket må utøves mot et «naturlig viltlevende» dyr	16
2.2.4	Nærmere om hva som defineres som «dyr»	21
2.2.5	Kan uhjemlet uttak av egg straffes i medhold av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning?	27
2.2.6	Krav om at det må foreligge høsting eller uttak	32
2.2.7	Lovlig uttak av virvelløse dyr etter naturmangfoldloven § 20	34
2.3	Skyldkravet i naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning	36
2.3.1	Generelt om skyldkravet.....	36
2.3.2	Skyldkravet i naturmangfoldloven § 75	36
2.3.3	Lovendring vedrørende uvitenhet om faktiske og rettslige forhold	38
2.4	Straffrihetsgrunner ved uhjemlet uttak av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 40	
2.4.1	Avliving for å forebygge skade fra smånagere mv.....	41
2.4.2	Felling etter § 17 annet ledd	42
2.4.3	Felling for å hindre skade på person.....	43
2.4.4	Når vilt angriper bufe, tamrein, gris, fjørfe eller hund	45
2.4.5	Felling for å hindre at viltet lider unødige.....	59
2.4.6	Felling av rovdyr i rovdysikkert hegn etter naturmangfoldloven § 17 a.....	59
3	Straffeansvar for uttak av dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd.....	60

3.1	Generelt om bestemmelsen	60
3.2	Objektive vilkår for straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd	62
3.2.1	Lovens anvendelsesområde	62
3.2.2	Uttaket må utøves mot «vilt»	62
3.2.3	Fellingen må ha hjemmel i lov	64
3.2.4	Fellingen må foretas under «jakt»	64
3.2.5	Kan uhjemlet uttak av egg kan straffes i medhold av viltloven § 9?	64
3.2.6	Om en anvendelse av viltloven § 56 jfr. § 9 som straffehjemmel for uttak av dyr tilfredsstillter klarhetskravet	66
3.3	Skyldkravet etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd	71
3.4	Straffrihetsgrunner ved uhjemlet uttak viltlevende dyr ved brudd på viltloven § 56 jfr. § 9 ..	72
3.4.1	Vurdering av rettslig grunnlag	72
3.4.2	Nødrett etter straffeloven § 17	72
3.4.3	Analogisk fortolkning av nødvergeregelen i straffeloven § 18	74
4	Straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter straffelovens § 240 annet ledd bokstav a	76
4.1	Generelt om bestemmelsen	76
4.2	Objektive vilkår for straffeansvar ved uttak av viltlevende dyr etter § 240 annet ledd bokstav a	78
4.2.1	Kort om tolkningen av de objektive vilkårene	78
4.2.2	Lovens anvendelsesområde	78
4.2.3	Uttaket må utføres mot en «organisme»	78
4.2.4	Hva innebærer det å «minske» bestanden av en organisme?	79
4.2.5	«Naturlig» bestand	84
4.2.6	Bestand	85
4.2.7	Organismen må være «fredet»	87
4.2.8	Organismen må være truet av utryddelse, nasjonalt eller internasjonalt	90
4.2.9	Vil felling av truede dyr som kan lisensfelles være lovlig?	91
4.2.10	Om straffeloven § 240 annet ledd bokstav a tilfredsstillter klarhetskravet	92
4.3	Skyldkravet i § 240 annet ledd bokstav a	94
4.4	Straffrihetsgrunner for uttak av dyr som kan straffes etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a	95
5	Vurdering av om bestemmelsene rammer samme straffbare forhold, konkurrans og lovvalg	95
5.1	Sammenlikning av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15, viltloven § 56 jfr. § 9 og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a	95
5.1.1	Objektive vilkår for straff	96

5.1.2	Skyldkravet.....	98
5.1.3	Straffefrihetsgrunner.....	98
5.2	Idealkonkurrens og lovvalg mellom straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd og naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning	101
5.2.1	Idealkonkurrens	101
5.2.2	Lovvalg mellom viltloven § 56 jfr. § 9 og naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd 103	
5.2.3	Lovvalg mellom straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, viltloven § 9 og naturmangfoldloven § 15	106
6	Avsluttende betraktninger	107
7	Litteraturliste	112
7.1	Lover	112
7.2	Konvensjoner og traktater.....	112
7.3	Forarbeider.....	112
7.4	Høringsbrev.....	114
7.5	Forskrifter	114
7.6	Rettsavgjørelser.....	114
7.6.1	Høyesterett.....	114
7.6.2	Lagmannsretten	116
7.6.3	Tingretten.....	116
7.6.4	Internasjonale rettsavgjørelser.....	117
7.7	Nettsider.....	117
7.8	Litteratur	119
7.8.1	Bøker	119
7.8.2	Tidsskrifter og artikler	120
7.8.3	Fagblad	121
7.9	Andre internasjonale rettskilder	121

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og aktualitet

Avhandlingen omhandler en del av regelverket som straffesanksjonerer uttak av viltlevende dyr. Bestemmelsene som skal analyseres er Lov 19.juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (heretter naturmangfoldloven) § 75 jfr. § 15 første ledd første setning, Lov 20.mai 2005 nr. 28 om straff (heretter straffeloven) § 240 annet ledd bokstav a, og Lov 29.mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (heretter viltloven) § 56 jfr. § 9 første ledd. Bakgrunnen for at viltloven § 9 første ledd, som i all hovedsak er en fullmakthjemmel for fastsetting av jakttid inngår som en sentral del av avhandlingen, er at nyere rettspraksis har skapt en usikkerhet vedrørende om bestemmelsen kan anvendes som straffehjemmel for uttak av viltlevende dyr.¹

De nevnte bestemmelsene rammer tilsynelatende samme straffbare handling, uttak av viltlevende dyr, men med visse ulikheter i bestemmelsenes utforming. Et hovedmål med analysen er derfor å kartlegge i hvilke tilfeller uttak av viltlevende dyr medfører straffeansvar etter avhandlingens angjeldende bestemmelser. Eksempel på slikt uttak kan være jakt og fangst av vilt og fisk, at dyr avlives i en nødsituasjon, eller at dyr dør i forbindelse med skoghogst.

Formålet med et strafferettslig regelverk som regulerer uttak av viltlevende dyr er å verne det biologiske mangfoldet, herunder faunaen.² Med fauna menes alt dyreliv innenfor et område.³ Straffebudene skal avholde gjerningspersonen fra å ta ut viltlevende dyr ulovlig i fremtiden (individualprevensjon),⁴ og avholde den øvrige delen av befolkningen fra å begå tilsvarende lovbrudd (allmennprevensjon).⁵

Regelverket vedrørende straff for uttak av viltlevende dyr blir stadig mer aktuelt å håndheve. Tap av biologisk mangfold er en av nåtidens store internasjonale utfordringer. Verdens arter

---

¹ HR. 2016. 1253 A.

² Se eksempelvis NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven) s. 248 kap 13.7.2.1.

³ <https://snl.no/fauna> (05.02.17)

⁴ Frøberg, Thomas *Alminnelig strafferett i et nøtteskall*, Oslo, 2016 s. 33.

⁵ Frøberg (2016) s. 33.

utryddes i dag 100 til 1000 ganger raskere enn for 50 år siden.⁶ Den største årsaken til dette er menneskeskapt påvirkning gjennom klimaendringer og ødeleggelse av artenes leveområde.⁷ Uttak av arter i slike sammenhenger er som regel straffrie handlinger. På toppen av disse utfordringene kommer de kriminaliserte handlingene.⁸ Eksempelvis viser forskning fra 2010 at annenhver ulv som i forskningsperioden døde i Sør-Skandinavia, var drept ved ulovlig jakt.⁹ Spesielt for truede arter kan ulovlig uttak av individene utgjøre en stor trussel for artens eksistens. Å kartlegge i hvilke tilfeller man kan straffes for uttak av villlevende dyr, er derfor viktig av hensyn til ivaretagelsen av faunaen.

På bakgrunn av analysen av hver av bestemmelsene, vil avhandlingen forsøke å avklare, om, og eventuelt i hvilke tilfeller bestemmelsene regulerer samme straffbare handling.

Bakgrunnen for dette er at det er en grunnregel i strafferetten at man ikke kan straffes for brudd flere bestemmelser dersom de straffesanksjonerer samme handling.¹⁰ Forutsatt av at det konkluderes med at bestemmelsene regulerer samme handling, vil det tas stilling til om de kan anvendes i idealkonkurrens, eller om det må foretas lovvalg mellom dem. Behovet for å ta stilling til konkurrens og lovvalg melder seg blant annet som følge av at strafferammen i de tre bestemmelsene er ulike, og at det derav kan få konsekvenser for gjerningspersonen hvilken straffebestemmelse den straffbare handlingen henføres under. I tillegg er det antatt at en bestemmelse med høyere strafferamme vil kunne ha en større allmennpreventiv effekt, sammenlignet med en bestemmelse med lavere strafferamme.¹¹ Å ta stilling til lovvalg vil dermed også indirekte kunne få betydning for ivaretagelse av det biologiske mangfoldet.

Et annet gjennomgående siktemål med avhandlingen er å undersøke om den strafferettslige spesiallovgivningen som regulerer uttak av villlevende dyr, er tilpasset de tvingende krav som det strafferettslige legalitetsprinsippet oppstiller. Kravene skal verne borgeren mot vilkårlige

---

6 <http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/1449/Trua%20arter%20og%20naturtyper.pdf> side 1 (04.03.2017).

7 <http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/1449/Trua%20arter%20og%20naturtyper.pdf> side 1 (04.03.2017).

8 Miljøkrim nr. 3 årgang 14, utgis av Økokrim 2011, s. 20.

9 Miljøkrim nr. 2 årgang 13, utgis av Økokrim 2010, s. 26.

10 Eskeland, Ståle, Strafferett 4. utgave basert på straffeloven fra 2005, Oslo 2015 s. 234 tredje avsnitt. Hensynet følger også av EMK P7 artikkel 4 nr. 1. Bestemmelsen tar imidlertid sikte på å forby dobbelt straffeforfølgning og parallellforfølgning. Det blir derfor ikke helt riktig å begrunne konkurransereglen i EMK P7 artikkel 4 nr. 1 når det dreier seg om valg av straffehjemmel i en konkret sak. Hensynet om at borgeren ikke skal risikere dobbelt opp med straff, er imidlertid dels overlappende.

11 Se eksempelvis Ot.prp nr. 92 (1992-1993) Om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet) s. 9.

inngrep, og setter skranke for hvilke handlinger som kan straffesanksjoneres. En innskrenkende fortolkning av straffebedene, kan føre til at faunaens strafferettslige vern innskrenkes tilsvarende. Ved tolkning av regelverket vil dermed hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og hensynet til å verne borgeren mot vilkårlige inngrep tidvis kunne stå mot hverandre.

1.2 Rettslig plassering av tema og begrepsavklaring

For oversiktens skyld, er det hensiktsmessig å redegjøre for hvilken del av strafferetten oppgaven omhandler. Begrepene miljøkriminalitet, naturkriminalitet og faunakriminalitet er utviklet av Økokrim.¹² Begrepene representerer en kategorisering av de lovbestemmelser som gjelder på dette rettsområde.

Miljøkriminalitet er en samlebetegnelse på de strafferettslige overtredelser som rammer det ytre og indre miljøet rundt oss.¹³ Denne formen for kriminalitet rammer som regel fellesgoder, og ikke bare enkeltpersoner.¹⁴ Det ytre miljøet omfatter luft, sjø, skog, fugl, fisk, planter og andre levende organismer.¹⁵ Men også ulovlige inngrep mot miljø som er menneskeskapt omfattes av begrepet.¹⁶ Eksempler er ødeleggelse av et kulturminne eller et kunstverk. Videre vil overtredelser av det indre miljø etter arbeidsmiljøloven regnes som miljøkriminalitet. Økokrim opererer med fire hovedkategorier miljøkriminalitet, naturkriminalitet (natur og fauna), forurensingskriminalitet, kunst- og kulturminnekriminalitet og arbeidsmiljøkriminalitet.¹⁷

Naturkriminalitet er en samlebetegnelse på de lover og forskrifter som beskytter det biologiske mangfoldet og naturmiljøet.¹⁸ Faunakriminalitet er en undergruppe av naturkriminalitet. Begrepet faunakriminalitet er ikke rettslig definert, men benyttes aktivt av domstolene, rettsadvokere og media for å beskrive enkelte sakstyper.¹⁹ I vid forstand omfatter begrepet faunakriminalitet alle overtredelser av de regler som verner dyrelivet.²⁰ På økokrim sine nettsider fremgår det at faunakriminalitet benyttes som samlebetegnelse på flere

---

¹² <http://www.okokrim.no/definisjon-miljokriminalitet> (02.10.16).

¹³ Høviskeland, Hansen, Rune B og Holme Jørn. *Hva er miljøkriminalitet? Håndbok i bekjempelse av miljøkriminalitet* Oslo 2005 s. 3 avsnitt 1.3.

¹⁴ <http://www.okokrim.no/definisjon-miljokriminalitet> 2.10.2016.

¹⁵ Høviskeland, Hansen, Holme (2005) side 3 avsnitt 1.3.

¹⁶ Høviskeland, Hansen, Holme (2005) side 3 avsnitt 1.3.

¹⁷ <http://www.okokrim.no/definisjon-miljokriminalitet> (2.10.2016).

¹⁸ Høviskeland, Hansen, Holme (2005) side 12 nr. 2.1.

¹⁹ Se eksempelvis HR. 2016. 1857. A avsnitt 1. og <https://www.nordlys.no/faunakriminalitet> (05.05.17).

²⁰ Høviskeland, Hansen, Holme (2005) s. 12 kap. 2.3, *faunakriminalitet*.

forskjellige lovbrudd. Blant annet vil ulovlig jakt, fangst og innsamling av sjeldne arter, samt underslag og heleri av vilt som tilhører Viltfondet, gå under denne definisjonen.²¹ Ettersom avhandlingen redegjør for straffeansvar for uttak av viltlevende dyr, vil brudd på de bestemmelser som inngår i analysen kategoriseres som faunakriminalitet.

Avhandlingen benytter seg av andre begreper som bør avklares innledningsvis. Det vil tidvis refereres til *arter oppført på norsk rødliste*. Norsk rødliste gir en oversikt over hvilke arter som har en risiko for å dø ut i Norge.²² Etter norsk rødliste er alle arter som er *kritisk truet* (CR), *sterkt truet* (EN) eller *sårbar* (VU) definert som *truet*.²³ Arter oppført på listen er dermed spesielt sårbare. Arter på Norsk rødliste, vil tidvis refereres til som *truet*.

Med *domestiserte dyr* menes dyr som gjennom en menneskelig utført prosess, er tilpasset menneskelige behov, og får annerledes genetisk sammensetning enn de opprinnelige viltlevende dyrene.²⁴ Eksempel på domestiserte dyr er gris, ku, sau og oppdrettsmink.

Med *introduserte/fremmede arter* menes arter som lever utenfor sitt naturlige utbredelsesområde og spredningspotensial. Artene blir vanligvis fraktet inn i det aktuelle området av mennesker, og er dermed innført.²⁵ Arter som kanadagås, moskus og mårhund, regnes som innførte fremmedarter. Enkelte av de fremmede artene er uønsket i norsk fauna.²⁶

Enkelte viltlevende dyr lever vilt i et annet land enn Norge, men kan tidvis befinne seg innenfor lovenes virkeområde. Felles for disse artene er at de ikke evner å overleve i vill tilstand i landet. Eksempel på slike arter er viltlevende papegøye, skilpadde, løve og andre dyr. I det videre vil betegnelsen *eksotiske dyr* benyttes som en samlebetegnelse for disse dyrene.

Øvrige begrepsavklaringer vil komme underveis i oppgaven.

---

²¹ <http://www.okokrim.no/natur-og-fauna> (10.02.17).

²² <http://www.artsdatabanken.no/Rodliste> (02.03.2017).

²³ http://www.wwf.no/dette_jobber_med/norsk_natur/naturmangfold/truede_arter/ (20.02.2017).

²⁴ <https://snl.no/husdyr> (20.02.2017) og <https://no.wikipedia.org/wiki/Domestisering> (20.02.2017).

²⁵ https://snl.no/innførte_arter (10.02.17) og https://no.wikipedia.org/wiki/Fremmed_art (10.02.17).

²⁶ https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/fremmede_arter/id2076763/ (16.03.17).

1.3 Eksempler på sakstyper som omhandler ulovlig uttak av viltlevende dyr

Ulovlig jakt og fangst av fuglearter, er et utbredt problem. Enkelte kriminelle er ute etter fugler som utstoppingsobjekter, mens andre vil ha fuglene levende. Norge er, grunnet vår varierte fuglefauna, spesielt utsatt for ulovlig jakt på sjeldne rovfuglarter til falconeringsvirksomhet (jakt med rovfugl), og samlere som innhenter ulike fuglearter. En sjelden jaktfalk kan omsettes for flere hundre tusen kroner på det illegale markedet.²⁷ Fugler vi selv ser på som vanlige, for eksempel linerle, gråtrost, blåstrupe og fjellrype, er også offer for denne kriminaliteten. De er helt unike i verdensammenheng og mye verdt for samlerne.²⁸ Rovfugler kan også tas ut fordi de oppfattes som en trussel mot andre jaktbare fuglearter.²⁹

Ulovlig eggsanking er også en alvorlig form for faunakriminalitet.³⁰ Enkelte sanker egg ulovlig, fordi de er ansett som en delikatesse.³¹ For andre kan målet være å samle egg fra flest mulige arter. Det er gjort en rekke store beslag av egg, blant annet i Finland, England og Tyskland, hvorav flere tusen egg stammer fra Finnmark.³² Slik kriminalitet kan være spesielt vanskelig å oppdage fordi lovbruddet ofte skjer i skog- og fjellområder hvor det er lite folk.³³

Ulovlig jakt på store rovdyr som ulv, bjørn, gaupe og jerv er en alvorlig utfordring. Det er mange eksempler i rettspraksis på tilfeller der gjerningspersonen er siktet for uttak av store rovdyr.³⁴ Jakten på de store rovdyrene skjer ofte på annet grunnlag enn andre former for faunakriminalitet. For enkelte blir rovdyrene betraktet som en trussel mot husdyr og jakthunder, og som konkurrent for de som jakter på arter som elg og rovdyr.

Gjerningspersonen vil ofte føle at de har en aktverdig grunn for å avlive rovdyret, og lokalmiljøet kan tidvis støtte opp om de straffbare handlingene.³⁵ Det er spesielt ulv som har vært offer for ulovlig felling. Rapporten «Dödlighet och illegal jakt i den skandinaviska

---

²⁷ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 8 avsnitt 8 siste setning.

²⁸ <https://www.nrk.no/trondelag/xl/eggroverne-1.12933735> (10.12.16)

²⁹ Se eksempelvis Rt. 1997. s. 1341 og Rt. 2014. s. 238.

³⁰ Se eksempelvis <http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/109428/Fuglekriminalitet.pdf> (10.12.16). og LG. 2014. 49847.

³¹ Se eksempelvis TINTR. 2017. 203186.

³² <http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/109428/Fuglekriminalitet.pdf> (10.12.16).

³³ Se eksempelvis saken fra Børgefjell nasjonalpark <https://www.nrk.no/trondelag/svensker-tiltalt-for-eggtyveri-1.11258861> (05.05.10).

³⁴ Se eksempelvis HR. 2016. s. 1857. A, og LE. 2012. 108373.

³⁵ Høviskeland, Hansen, Holme (2005) s. 16 pkt. 2.4.2. og <http://forskning.no/dyreverden-samfunnsamfunnsgeografi-samfunnskunnskap/2015/05/godtar-ulovlig-jakt-pa-ulv> (01.12.2016).

vargstammenmark» fra 2008 slo blant annet fast at 100 ulver var drept illegalt i Norge og Sverige.³⁶

Få faunakriminalitetsaker har omhandlet uttak av mindre villevende dyr som virvelløse dyr og encellede organismer. Eksempel på slike dyr kan være smånagere og insekter. Dette betyr ikke at kriminalitet mot disse dyrene ikke forekommer. Mot mindre organismer vil uttak av dyrene gjerne skje i forbindelse med forskning, forurensning, eller fordi de er til plage for mennesker. Avhandlingen vil derfor også kartlegge hvilket strafferettslig vern mindre dyr og organismer har gjennom bestemmelsene.

1.4 Metode og rettskildesituasjon

1.4.1 Det strafferettslige legalitetsprinsippet og ordlydsfortolkning

Ettersom oppgaven omhandler brudd på miljørettslig lovgivning, befinner avhandlingen seg dels innenfor fagdisiplinen miljørett. Inge Lorange Backer har uttalt at miljøretten ikke er område for å praktisere et spesielt strengt legalitetsprinsipp.³⁷ Ettersom oppgaven omhandler vilkårene for straffeansvar for uttak av villevende dyr er det imidlertid den strafferettslige metoden som anvendes i oppgaven. Dette medfører at det er legalitetsprinsippet, slik det gir utslag innenfor strafferettens område, som blir førende for oppgaven.

Ettersom straff (herunder frihetsberøvelse) regnes som den mest inngripende formen for myndighetsutøvelse, er legalitetsprinsippet sentralt på strafferettens område.³⁸ Det strafferettslige legalitetsprinsippet er hjemlet nasjonalt i grunnloven § 96, og internasjonalt i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av Roma 1950 (heretter EMK) art 7. Prinsippet fastslår at strafferettslige inngrep ovenfor borgeren krever hjemmel i lov.

Legalitetsprinsippet suppleres av to materielle krav til straffebudets forankring i ordlyden. Det først kravet kalles klarhetskravet. Det stiller krav om at straffebudet ikke kan være for upresist. Det andre kravet kalles analogiforbudet, og stiller krav om at straffebudet ikke i for stor grad kan tolkes utvidende til ugunst for borgerne.³⁹ I norsk rett knyttes lovkravet opp til formelle lover vedtatt av Stortinget jfr. Grunnloven §§76 flg, provisoriske anordninger gitt av regjeringen jfr. Grunnloven § 17, og forskrifter gitt med hjemmel i lov. Det er dermed ikke

---

³⁶

http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/Rapporter%20i%20ekstern%20rapportserie%5C2008%5CLiberg_dodlighet_och_illegal_jakt_varg_Tekn_rapp.1-2008.pdf (01.12.2016).

³⁷ Backer, Inge Lorange, *Innføring i naturressurs- og miljørett* 5. utgave Nakken, Isfjorden, 2011 s 139.

³⁸ Aal, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, mai 2015, side 124.

³⁹ Frøberg (2016) s. 71 første avsnitt.

adgang til å straffe noen med hjemmel i ulovfestet rett. Etter EMK artikkel 7 godtas imidlertid også ulovfestet rett som hjemmel for straff. Analogiforbudet medfører at ordlydsfortolkning som rettskilde generelt vil ha høy rettskildemessig vekt i avhandlingen.

Klarhetskravet og analogiforbudet setter skranke for hva borgeren kan straffes for. Det nærmere innholdet i lovkravet vil utypes senere i avhandlingen der det er relevant.

1.4.2 Særlig om betydningen av EMK og EMD-praksis

Det følger av Grunnloven § 92 at myndighetene skal respektere og sikre menneskerettighetene både slik de er nedfelt i Grunnloven og bindende traktater for Norge. Norge har inkorporert EMK. I Lov 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (heretter menneskerettighetsloven) § 3 følger det at bestemmelsene i de inkorporerte konvensjonene ved motstrid skal gå foran bestemmelsene i annen lovgivning. Spesielt EMK artikkel 7 som hjemler lovkravet, er en sentral rettskilde i avhandlingen. Norske domstoler anvender EMDs metode ved tolkningen av EMK. Dette ble slått fast i Rt. 2000. s. 996, og er nå lagt til grunn som sikker tolkningspraksis. Det ble i samme avgjørelse lagt til grunn at Høyesteretts tolkning av EMK likevel ikke skal være for dynamisk,⁴⁰ og at norske domstoler innenfor den metode som anvendes av EMD, må kunne bygge på norske verdiprioriteringer innenfor den i den utstrekning det er tale om å avveie ulike interesser eller verdier mot hverandre.⁴¹ I 2014 ble enkelte menneskerettigheter innfelt i Grunnloven. Høyesterett har imidlertid uttalt at det i første rekke er Høyesterett som tolke og utvikle Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser, men at EMDs praksis vil ha betydning ved tolkningen.⁴² Praksis fra EMD vil benyttes som rettskilde der det er relevant.

1.4.3 Øvrige rettskilder

Ettersom avhandlingen også er basert på lovgivning som tar sikte på å verne miljøet, vil generelt formålet med lovgivningen, samt formålet til de enkelte lovbestemmelsene avhandlingen skal analysere, ha stor betydning som rettskilde.⁴³

Hensynet til allmennprevensjon og individualprevensjon kan vektlegges i tolkningen av straffebudene. Vekten av disse hensynene beror på hvilke andre hensyn som gjør seg gjeldende i det konkrete tilfellet.⁴⁴

---

⁴⁰ S.1008 tredje avsnitt.

⁴¹ S.1008 tredje avsnitt.

⁴² Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57. Dette gjelder for øvrig også overfor menneskerettighetene i Grunnloven som eksisterte forut for grunnlovsreformen, som for eksempel lovkravet i Grunnloven § 96.

⁴³ Se blant annet Rt. 1991. s. 1137, Rt. 1991. s. 385 og Backer (2011) s. 39.

Forarbeidene vil benyttes som rettskilde der de er relevante. Det må imidlertid bemerkes at uttalelser i forarbeidene til naturmangfoldloven og viltloven vedrørende omfanget av bestemmelsenes rekkevidde ikke uten videre kan legges til grunn i en strafferettslig kontekst. Begrunnelsen er at disse forarbeidene i første rekke tar sikte på å uttale seg om bestemmelsene i forvaltningsmessig sammenheng. Dette kan gjøre at forarbeidene til naturmangfoldloven og viltloven, tidvis vil få mindre vekt enn forarbeidene til straffeloven, som i hovedsak er utarbeidet ut fra en strafferettslig kontekst.

Det er sikker rett at Grunnloven § 112 har betydning som tolkningsfaktor for hvordan lovbestemmelser som berører naturmangfoldet skal forstås.⁴⁵ Bestemmelsen slår blant annet fast at «enhver» har rett til at naturmangfoldet bevares. Aktualiteten av å trekke inn Grunnloven § 112 som rettskilde er trolig enda større etter at bestemmelsen ble plassert i lovens menneskerettighetskapittel.⁴⁶ Det er likevel viktig å være oppmerksom på at Grunnloven skal ivareta borgernes rettigheter og friheter. Grunnlovens relevans som rettskilde gjelder bare så langt det er i borgernes interesse at en bestemt art beskyttes i form av å straffesanksjonere uhjemlede uttak. Arter som er skadelige eller sykdomsbærende vil derfor ikke nødvendigvis ha vern etter Grunnloven § 112.

Det foreligger en del relevant rettspraksis vedrørende saker som omhandler straffesanksjonering av uttak av dyr, og praksisen vil bli benyttet som rettskilde i henhold til alminnelig rettskildelære.

Det er begrenset med juridisk litteratur som spesifikt berører den delen av strafferetten som knytter seg opp til uttak av dyr. Backers kommentarutgave til naturmangfoldloven vil benyttes i den grad det bidrar til tolkningen av naturmangfoldloven § 15.⁴⁷ Det er imidlertid viktig å presisere at kommentarutgaven ikke i hovedsak er skrevet med sikte på at brudd på naturmangfoldloven kan straffesanksjoneres. Dette medfører at uttalelsene ikke automatisk slår til når de skal implementeres i en annen kontekst enn de er skrevet for. Den rettskildemessige vekten av uttalelsene i boken må vurderes konkret, og de vil ikke kunne få fullt ut gjennomslag dersom de kommer i konflikt med rettskilde av høyere rang, i dette tilfellet Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7.

---

⁴⁴ Eskeland (2015) s. 142-143.

⁴⁵ Se blant annet Høviskeland, Miljøkriminalitet i høyesterettspraksis de siste 15 år (2016, *pkt. 3.1 tredje avsnitt*).

⁴⁶ Se blant annet Høviskeland, Miljøkriminalitet i høyesterettspraksis de siste 15 år (2016, *pkt. 3.1 avsnitt 9*).

⁴⁷ Backer Inge Lorange, *Naturmangfoldloven, kommentarutgave* Oslo, 2010.

Økokrim utgir et fagblad som blant annet behandler regelverket rundt faunakriminalitet.⁴⁸

Økokrim er et særorgan i politiet og påtalemyndigheten som skal bekjempe økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Enheten har stor kompetanse på rettsområdet, og må anses som en viktig bidragsyter til fortolkning og videreutvikling av regelverket rundt faunakriminalitet. Oppgaven benytter seg av økokrims artikler der de er relevante.

Avhandlingen vil benytte seg av internettkilder der definisjoner av ulike ord fremgår. Det er i hovedsak naturvitenskapelige begreper som skal avklares. Dette fordi fagområder i stor grad er basert på naturvitenskapelige ord. Enkelte steder vil definisjonene ha til hensikt å forklare meningsinnholdet i et begrep. Andre steder vil de benyttes for å tolke innholdet i de naturvitenskapelige begrepene bestemmelsene benytter seg av. Den rettskildemessige betydningen av leksikalske uttalelser vil utdypes i avhandlingens hoveddel.

1.5 Struktur og avgrensning

For å kunne ilegge straff må fire grunnvilkår være oppfylt.⁴⁹ Vedkommende må ha handlet i strid med et straffesanksjonert forbud eller påbud fastsatt i lov, gjerningspersonen må ha utvist skyld, det må ikke foreligge noen straffefrihetsgrunn, og gjerningspersonen må ha vært tilregnelig i gjerningsøyeblikket.

Hver av bestemmelsene, naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning, viltloven § 56 jfr. § 9 og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, vil tolkes hver for seg i den nevnte rekkefølgen. Ved kartlegging av straffeansvaret for uttak av viltlevende dyr vil det tas utgangspunkt i straffbarhetsvilkårene.

Avhandlingen vil ha størst fokus på kravet om at den objektive gjerningsbeskrivelsen må være dekket. Begrunnelsen er at det objektive straffbarhetsvilkåret skaper flest problemstillinger i relasjon til de materielle grensene av straffeansvarets omfang. I denne delen vil det blant annet tas stilling til hvilken form for uttak, og hvilke viltlevende dyr uttaket må utøves mot, for at den objektive gjerningsbeskrivelsen skal være brutt. Når det gjelder kartleggingen av hvilke arter som er underlagt strafferettslig vern, vil det tas utgangspunkt i hvordan lovbestemmelsen selv kategoriserer gruppene av vernede dyr. Lovbestemmelsene tar ofte utgangspunkt i systematiseringen av arter som er benyttet i biologien, hvor artene deles inn i hierarkiske systemer.⁵⁰ Dette vil av og til være kategorien *rekke*.⁵¹ Et eksempel på en

---

⁴⁸ <http://www.okokrim.no/miljokrim-fagbladet-miljokrim> (6.desember 2016).

⁴⁹ Eskeland (2015) s. 70 første avsnitt.

⁵⁰ https://snl.no/systematikk_i_biologi (05.05.17).

rekke innenfor dyreriket er virveldyr og leddyr.⁵² Andre ganger tar lovene utgangspunkt i kategorien *klasse* som ligger i kategorien under rekke.⁵³ Som eksempel på klasser av villlevende dyr er amfibier og krypdyr.⁵⁴ For alle bestemmelsene vil det tas standpunkt til om domestiserte arter, introduserte/fremmede arter og eksotiske arter har lovens strafferettslige beskyttelse. Det vil også komme enkelte eksempler på konkrete arter, innenfor de ulike klassifiseringene av dyr som har vern etter bestemmelsene, underveis.⁵⁵

Kravet om at det må foreligge skyld, og kravet om at det ikke må foreligge noen straffefrihetsgrunner, vil analyseres i den grad det bidrar til å kartlegge straffansvarets omfang. Det avgrenses mot å redegjøre for straffbarhetsvilkåret om at gjerningspersonen må ha vært tilregnelig i gjerningsøyeblikket, da en slik utredning ikke vil bidra til å besvare avhandlingens problemstilling.

Kapittel 2, 3 og 4 som omhandler analysen av de enkelte bestemmelsene vil utgjøre den største delen av avhandlingen. Det er hovedsakelig i denne delen det vil redegjøres for hvilke tilfeller av uttak av dyr som vil medføre straffeansvar etter analysens utvalgte bestemmelser. Kapittel 2, som omhandler analysen av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning, vil være størst i omfang av disse kapitlene, ettersom bestemmelsene stiller opp flest vilkår for straffeansvar.

Sammenligningen av straffbarhetsvilkårene for de bestemmelsene skal foretas i et eget pkt. 5.2. En fortløpende sammenlikning av bestemmelsene ville blitt uoversiktlig, ettersom analysen av bestemmelsene tidvis er detaljrike. Siktemålet med sammenlikningen er å undersøke om bestemmelsene rammer samme straffbare forhold, ettersom det er en grunnregel i strafferetten at man ikke kan straffes for brudd på flere bestemmelser dersom de straffesanksjonerer samme handling.⁵⁶ Det er kun de viktigste forskjeller og likheter i straffbarhetsvilkårene som skal trekkes fram, og sammenlikningsdelen vil av den grunn ikke bli svært omfattende. Forskjellen i straffbarhetsvilkårene for de ulike bestemmelsen vil eksempelvis kunne bestå i hvilke arter som har vern, hva som er skyldkravet i bestemmelsene, og hvilket sett med straffefrihetsregler som gjelder for den aktuelle bestemmelsene.

---

⁵¹ https://snl.no/systematikk_i_biologi (05.05.17).

⁵² https://snl.no/rekke_-_biologi (05.05.17).

⁵³ https://snl.no/klasse_-_biologi (05.05.17).

⁵⁴ <https://snl.no/amfibier> (05.05.17) og <https://snl.no/krypdyr> (05.05.17).

⁵⁵ https://snl.no/art_-_biologi (05.05.17).

⁵⁶ Se eksempelvis Eskeland (2015) s. 234 tredje avsnitt og EMK P7 artikkel 4 nr. 1.

Som en forlengelse av sammenligningsdelen, vil det tas stilling til om bestemmelsene kan anvendes ved siden av hverandre i idealkonkurrens i punkt 5.3, forutsatt av at det i avhandlingen konkluderes med at samme straffbare handling rammes av to eller samtlige av bestemmelser. Dersom det i avhandlingen konkluderes med at bestemmelsene ikke kan anvendes i konkurrens, vil det tas stilling til lovvalg mellom bestemmelsene i punkt 5.4.

Avslutningsvis vil det komme noen refleksjoner om rettstilstanden på området, samt en oppsummering av avhandlingens funn.

Det finnes andre bestemmelser som regulerer straffeansvar for uttak av dyr, enn de bestemmelsene avhandlingen tar utgangspunkt i. Eksempel på dette er Lov om miljøvern på Svalbard (svalbardmiljøloven) av 15.juni 2001 nr. 79 § 24 og Lov 6.juni 2006 nr. 37 om forvaltning av viltlevande marine ressursar (heretter havressursloven) § 16 jfr. § 61. Avhandlingen analyserer dermed ikke regelverket som straffesanksjonerer uttak av viltlevende dyr uttømmende. Avgrensningen er foretatt først og fremst av hensyn til bestemmelsenes aktualitet. Rekkevidden og forholdet mellom naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a er nylig behandlet i Høyesterett.⁵⁷ En nyere Høyesterettsavgjørelse har også uttalt seg vedrørende rekkevidden og forholdet mellom viltloven § 56 jfr. § 9 g naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15.⁵⁸ Det er derfor særlig aktuelt å kartlegge straffeansvaret etter de bestemmelsene avhandlingen tar utgangspunkt i, og forholdet mellom dem. En annen og underordnet begrunnelse for avgrensningen mot annen lovgivning, er at avhandlingen ikke skal bli for overflatisk. Avhandlingen tar sikte på å gjøre et dypdykk i enkelte bestemmelser som regulerer straffeansvar for uttak av dyr. Andre bestemmelser som regulerer uttak av viltlevende dyr, som for eksempel de overnevnte, kan likevel nevnes kort dersom de supplerer eller på annen måte er relevant å nevne for å belyse rekkevidden av, og innholdet i avhandlingens angjeldende bestemmelser.

Øvrige avgrensninger kommer underveis i avhandlingen.

---

⁵⁷ HR. 2016. 1857. A.

⁵⁸ HR. 2016. 1253. A.

2 Strafferettslig ansvar for uttak av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning

2.1 Generelt om bestemmelsen

Naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning lyder:

«Høsting og annet uttak av naturlig viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov.»

Bestemmelsen er plassert i naturmangfoldlovens kapittel III under navnet *Artsforvaltning*, og regulerer forvaltningen av arter innenfor planerike, dyreriket og soppriket.⁵⁹ Brudd på bestemmelsen er straffbart etter naturmangfoldloven § 75 og kan medføre bøter eller fengsel i inntil 1 år etter første ledd, og bøter eller fengsel i inntil 3 år etter annet ledd, dersom overtredelsen er grov. Naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning medfører at uhjemlet uttak av naturlig viltlevende dyr straffbart. Etter at straffeloven § 2005 trådte i kraft, er også medvirkning til overtredelse av reglene i naturmangfoldloven blitt straffbart, jfr. straffeloven § 15. Det avgrenses for øvrig mot en redegjørelse av reglene om medvirkning og forsøk i straffeloven §§ 15 og 16, ettersom en utredning av reglene ikke vil bidra nevneverdig til å besvare avhandlingens problemstilling.

Det må også nevnes at brudd på naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning kan føre til andre sanksjoner enn straff, som for eksempelvis pålegg om retting etter naturmangfoldloven § 26. Bestemmelsen får dermed ikke utelukkende betydning i en strafferettslig kontekst. Tolkningen av bestemmelsen kan derfor tenkes å bli ulik i en strafferettslig og forvaltningsrettslig kontekst.

Før naturmangfoldloven trådte i kraft var det flere lover som regulerte artsforvaltningen, og hadde tilhørende straffebestemmelser. De mest sentrale var viltloven, havressursloven, Lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk (heretter lakse- og innlandsfiskloven), Lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern, samt andre mindre sentrale lover og forskrifter.⁶⁰ Ved

---

⁵⁹ Backer (2010) s. 130, avsnitt 3, første setning.

⁶⁰ Ot.prp. nr.52 (2008-2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) s. 110.

forberedelse av naturmangfoldloven foreslo utvalget at felles prinsipper og regler for forvaltning av alle organismer skulle samles i naturmangfoldloven.⁶¹

Overskriften til bestemmelsen ble «forvaltningsprinsipp». Ettersom myndighetene har som oppgave å drive forvaltning, kan dette tilsi at bestemmelsens adressat er myndighetene. Adressat for bestemmelsen er imidlertid ikke i hovedsak forvaltningen, men alle som tar ut, håndterer eller har befatning med vilt på ulike måter. Bestemmelsens navn «forvaltningsprinsipp» er dermed uheldig, ettersom den kan så tvil om hvem bestemmelsen egentlig retter seg mot. I tillegg kan benevnelsen «prinsipp» også bidra til en oppfatning av at bestemmelsen ikke er rettslig bindende for borgeren, på samme måte som naturmangfoldloven §§ 4 og 5 og de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12. Brudd på bestemmelsen kan likevel som nevnt ha rettslige konsekvenser for borgeren i form av straff. Det er slått fast i rettspraksis og i juridisk litteratur at overskrifter til bestemmelser generelt ikke skal ilegges noen avgjørende vekt for forståelsen av innholdet i bestemmelsen.⁶² Overskriften «forvaltningsprinsipp» er imidlertid egnet til å skape uklarhet for borgeren vedrørende om brudd på bestemmelsen kan medføre straff, og kan i så måte kritiseres.

I forarbeidene fremgår det at «§ 15 avløser sammen med § 16 viltloven § 3 første ledd første punktum, annet ledd første punktum og tredje ledd».⁶³ Viltloven § 3 hadde overskriften «fredningsprinsipp». Ordlyden i naturmangfoldloven § 15 er endret på enkelte punkter i forhold til viltlovens § 3. Rettspraksis og forarbeider fra den dagjeldende bestemmelsen som regulerte uttak av dyr i viltlovens § 3, må likevel kunne ha en viss betydning som rettskilde ved tolkningen av naturmangfoldloven § 15 første ledd. Naturmangfoldloven § 15 må tolkes i lys av formålet med loven, som etter naturmangfoldloven § 1 blant annet er at det biologiske mangfoldet skal ivaretas gjennom bærekraftig bruk og vern.

---

⁶¹ Ot.prp. nr.52 (2008-2009) s. 112 kap. 9.3.2.

⁶² Se Rt. 1987. s. 35 s. 37 og Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt 2 utgave*, Bergen 2004. s. 188.

⁶³ Ot.prp nr. 52 (2008-2009) Til §15 (forvaltningsprinsipp) s. 384.

2.2 Objektive vilkår for straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning

2.2.1 Lovens anvendelsesområde

Naturmangfoldloven § 2 regulerer lovens anvendelsesområde. At den straffbare handlingen begås innenfor lovens anvendelsesområde er et tvingende vilkår for straff. Jeg velger derfor å behandle vurderingen av lovens anvendelsesområde under punktet om objektive vilkår for straffeansvar. Etter første ledd gjelder loven på norsk landterritorium, herunder innsjøer og vassdrag og i Norges territorialfarvann. I annet ledd fremgår det at for Svalbard og Jan Mayen gjelder Lov om miljøvern på Svalbard fra 15. juni 2001 nr. 79 «for øvrig» i stedet for naturmangfoldloven, med unntak av kapittel VII. Dette medfører at på Svalbard og Jan Mayen gjelder ikke naturmangfoldloven §§ 15 og 17. Av siste ledd følger det at på kontinentalsokkelen og i Norges økonomiske sone gjelder § 15 så langt den passer. I disse områdene gjelder imidlertid ikke straffefrihetsreglene etter naturmangfoldloven. Loven må antakelig gjelde innenfor de Norske biland som en del av det Norske landterritoriet, etter som verken lovens ordlyd eller øvrige rettskilder tilsier noe annet.

2.2.2 Krav om hjemmel i lov for uttak av dyr

Utgangspunktet etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning er at all høsting og uttak av vilt skal «følge av lov» eller «vedtak med hjemmel i lov». Et materielt vilkår for strafferettslig ansvar etter naturmangfoldloven § 75 jfr. 15 første ledd er dermed at det ikke foreligger noen lov eller vedtak med hjemmel i lov som tillater uttaket av det viltlevende dyret.

Det bærende hensyn bak hjemmelskravet for uttak av dyr etter § 15 første ledd, er føre var-prinsippet.⁶⁴ Det er forvaltningen, som på bakgrunn av grundige vurderinger, skal avgjøre hvilke arter som kan tas ut. Usikkerhet om bestandsstørrelser eller effekter av høsting skal føre til at man legger inn tilstrekkelig med sikkerhetsmargin når man fastsetter hvilke arter som skal være jaktbare.⁶⁵ Hjemmelskravet svarer i realiteten til «fredningsprinsippet» som tidligere var hjemlet i viltloven § 3. I den dagjeldende viltloven § 3 var også regelen at bare de arter som det uttrykkelig var fastsatt jakttid for, kunne jaktes på.

---

⁶⁴ NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven) s. 248 kap. 13.7.2.1.

⁶⁵ NOU 2004: 28 s 248 kap. 13.7.2.1 sjetten avsnitt.

I forarbeidene uttales det at formuleringen «følge av lov» ikke innebærer at det må treffes enkeltvedtak eller forskrift om høsting eller uttak. Høstings- eller uttaksadgangen kan også følge direkte av loven.⁶⁶ Det er dermed klart at både enkeltvedtak, forskrifter, men også annen lov kan gi hjemmel for uttak av viltlevende dyr. Det spesifiseres ikke hvilken lov som må gi hjemmel for å tillate uttaket. Etter ordlyden må derfor all lov som hjemler rett til fangst og høsting omfattes.⁶⁷ Forarbeidene bekrefter denne forståelsen, ettersom det fremgår at ordlyden «lov» både sikter til naturmangfoldloven men også annen lov.⁶⁸

Etter naturmangfoldloven § 16 har forvaltningen myndighet til å fastsette hvilke arter som kan høstes. Grunnlaget og kriteriene for hvordan forvaltningen fastsetter tidspunkt for høsting faller utenfor avhandlingens problemstilling. Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25.januar 2017 nr. 106,⁶⁹ utgjør en sentral forskrift på området. I forskriftene gis det hjemmel for uttak av enkelte viltlevende dyr, innenfor enkelte områder, og innenfor visse tider. Det finnes for øvrig flere andre forskrifter som tillater uttak av viltlevende dyr, og som gjelder enten nasjonalt, eller lokalt. Eksempel på en lokal forskrift, er Forskrift 2.mai 2001 nr. 526 om adgang til jakt etter elg, hjort, rådyr og bever, Hjartdal og Fyresdal kommuner, Telemark.

Systematikken er at naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning, i utgangspunktet gjør alt uttak av naturlig viltlevende dyr straffbart, men at uttak med hjemmel i lov, vedtak med hjemmel i lov, eller forskrifter med hjemmel i lov ikke medfører straffeansvar.

Avhandlingen avgrenses for øvrig mot å utrede hva de ulike forskriftene går ut på, samt andre lovbestemmelser i naturmangfoldloven som tillater at forskrifter for uttak av dyr på visse vilkår kan vedtas. Begrunnelsen for avgrensningen er at en slik redegjørelse vil være lite informativ, og ikke minst gjøre avhandlingen svært vidtfavnende. Se likevel pkt. 2.3.3 for en avklaring av hvor terskelen for aktsom uvitenhet om slike forskrifter ligger.

---

⁶⁶ Ot.prp nr. 52 (2008-2009) s. 384.

⁶⁷ I rettspraksis og juridisk litteratur har det blitt drøftet om samisk sedvane kan godtas som hjemmel for uttak av dyr. Se eksempelvis Rt. 1988. s. 377 og LH. 2016. 65215. I denne avhandlingen vil det avgrenses mot en slik redegjørelse, da spørsmålet er komplekst og rettskildebildet sprikende.

⁶⁸ Ot.prp nr. 52 (2008-2009) s. 384.

⁶⁹ Forskriften overtok for Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017 av 1.mars 2012 nr. 190.

2.2.3 Uttaket må utøves mot et «naturlig villlevende» dyr

Et videre vilkår for å kunne straffes for brudd på bestemmelsen, er at uttaket må utøves mot et «naturlig villlevende» dyr. Hva som defineres som «naturlig villlevende» er avgjørende for om vedkommende som har tatt ut et dyr uten hjemmel i lov, har brutt den objektive gjerningsbeskrivelsen i § 15 første ledd første setning.

Hva som regnes som «villlevende» dyr er ikke definert lovens § 3. Dette må anses som en svakhet i regelverket, den tid både «dyr» og «vilt» defineres. Ordlyden «villlevende dyr» må ikke forveksles med ordet «vilt», som defineres i naturmangfoldloven § 3 som «naturlig villlevende landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier». Denne distinksjonen kan være noe forvirrende, idet begrepet «vilt» også omfatter dyr som er villlevende. Det viktige skillet er at en tolkning av ordlyden «villlevende dyr» er videre og dekker flere dyrearter enn begrepet «vilt». Distinksjonen har dermed stor betydning for hva som er straffbart og straffefritt.

Dersom man feilaktig tror at det er definisjonen av «vilt» som er førende for hvilke dyr som har vern, kan vedkommende borger eller rettsadvokater få seg en uheldig overraskelse.

Uklarheten er egnet til å skape forvirring vedrørende hvilke dyr som omfattes av vernet i § 15.

Vilkåret «villlevende» kan forstås slik at alle dyr som klarer seg selv i naturen og lever uten menneskelig hjelp vil ha vern etter bestemmelsen. Ordlyden «villlevende» kan således synes å knytte seg opp til at dyret lever vilt. Det er klart at husdyr og kjæredyr som i utgangspunktet ikke lever vilt, ikke vil omfattes av bestemmelsen. Videre kan presensformen «villlevende» tilsi at dyr som opprinnelig lever vilt, men som nå lever i fangenskap ikke lengre er å anse som villlevende og dermed ikke vil ha vern. I forarbeidene fremgår det imidlertid at alle ville dyr skal omfattes, uansett om de lever i fangenskap⁷⁰ eller lever vilt.⁷¹ Dette må også innebære at dyr som mottar hjelpetiltak for å overleve, som for eksempel fjellreven, må ha vern etter bestemmelsen. Også en hønehauk som holdes i fangenskap, vil ha vern etter bestemmelsen.

Videre setter bestemmelsen som vilkår at dyret må være «naturlig» villlevende. Ordlyden «naturlig» villlevende kan forstås som at dyret gjennom naturlig evolusjonær utvikling har etablert seg i naturen, uten menneskelig hjelp. Dette kan tilsi at dyr som er domestisert ikke omfattes av vernet, og at for eksempel en oppdrettsmink rømmer eller slippes ut i naturen, ikke vil kunne anses som «naturlig» villlevende, selv om de over en periode evner å klare seg

---

⁷⁰ Dersom man holder vilt i fangenskap, reguleres dette for øvrig av villloven § 7.

⁷¹ Ot.prp nr. 52 (2008-2009) s. 384.

i vill tilstand. At domestiserte dyr ikke omfattes av ordlyden, følger av forarbeidene⁷² og av juridisk litteratur.⁷³

2.2.3.1 Domestiserte dyr som etter hvert overlever i norsk fauna

Dersom et domestisert dyr etablerer seg i norsk fauna, og gir grunnlag for en egen bestand, kan det reises spørsmål om den etter hvert vil regnes som «naturlig» viltlevende. Et praktisk eksempel er forvillede tamsau eller tamrein som danner en egen levedyktig bestand. Problemstillingen kan også være relevant for rømt anadrom laksefisk i akvakultur.⁷⁴

Ordlyden «naturlig» viltlevende kan forstås som at arten må ha etablert seg helt uten menneskelig hjelp. Ordlyden kan imidlertid også forstås slik at arter som etter hvert blir en naturlig del av økosystem, må anses å være «naturlig viltlevende». Forarbeidene omtaler ikke problemstillingen. Av juridisk litteratur følger det at dersom et domestisert dyr på sikt overlever i norsk fauna, må det kunne regnes som «naturlig viltlevende».⁷⁵

Hensynet til ivaretagelsen av det biologiske mangfoldet trekker også i denne retningen. Domestiserte arter som danner levedyktige bestander kan etter hvert blir en viktig del av økosystemet i det aktuelle området de lever. Uhjemlede uttak av individer av arten kan dermed tenkes å få alvorlige konsekvenser for det biologiske mangfoldet. Et formål bak § 15 er også at myndighetene skal ha kontroll over artsforvaltningen.⁷⁶ Uregulerte uttak av den aktuelle bestanden, som har blitt en del av økosystemet, kan føre til dårligere kontroll over artsforvaltningen. Også dette trekker i retning av at domestiserte dyr som danner egne bestander i naturen bør regnes som naturlig viltlevende. Forvaltningen kan uansett regulere antall individer i bestanden ved eksempelvis utvidet jakttid eller lisensfelling, dersom bestanden likevel er uønsket eller kommer for høyt i antall.

Ordlyden, juridisk litteratur og hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet trekker samlet sett i retning av at domestiserte arter som etter hvert klarer seg selv i norsk fauna må regnes som «naturlig» viltlevende. Rettskildene taler likevel for at det må foretas en konkret vurdering av hvor lenge arten har vært etablert i det aktuelle området, for å inngå i bestemmelsens vern. Et umiddelbart problem kan være å fastslå akkurat når arten går fra å

---

⁷² Ot.prp. nr. 52 (2008-200) s. 373.

⁷³ Backer (2010) s. 131 5.avsnitt.

⁷⁴ Backer (2010) s. 131 7.avsnitt.

⁷⁵ Backer (2010) s. 131 5.avsnitt.

⁷⁶ NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven) s. 248 kap 13.7.2.1.

ikke å ha vern, til å regnes som «naturlig viltlevende». Vurderingen må antakelig baseres på naturvitenskapelige kriterier. Vage lovbestemmelser tilsier en forsiktighet ved lovtolkningen.⁷⁷ Legalitetsprinsippet vil derfor kunne utgjøre en begrensning for hvor langt man kan tolke denne uklarheten når det er tale om å ilegge strafferettslig ansvar for uttak av dyr. Det kan likevel tenkes at den forvaltningsmessige og den strafferettslige vurderingen av når et domestisert dyr gradvis blir et «naturlig viltlevende dyr», kan bli ulik.

2.2.3.2 Viltlevende innførte/fremmede arter som kan overleve i norsk fauna

Ordlyden «naturlig viltlevende» i § 15 første ledd kan forstås som at arten opprinnelig må ha utviklet seg i landet, slik at innførte viltlevende arter ikke omfattes. Ordlyden kan imidlertid også forstås som at det er uvesentlig hvor arten har stammet fra, så lenge den på nåværende tidspunkt er naturlig viltlevende innenfor lovens anvendelsesområde. Ordlyden er i så måte uklar.

Forarbeidene til § 15 avklarer heller ikke problemstillingen. Forarbeidenes kommentar til naturmangfoldloven § 3, som definerer vilt som «naturlig viltlevende» landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier, uttaler seg imidlertid om problemstillingen. Hensynet til konsekvens i loven tilsier at hva som er «naturlig viltlevende» må forstås på samme måte som ved denne definisjonen, slik at forarbeidenes kommentar til § 3 er relevant ved tolkningen av § 15.⁷⁸ I forarbeidene til § 3 uttales det at «Definisjonen omfatter også ikke-norske arter når disse befinner seg innenfor lovens virkeområde.»⁷⁹ Dette taler for at også innførte/fremmede arter omfattes av vernet, når de befinner seg innenfor lovens virkeområde. Det uttales videre at vilkåret «Naturlig viltlevende» har en kobling til § 5 første ledd første punktum om forvaltningsmål for arter.⁸⁰ I § 5 annet ledd er imidlertid fremmede organismer unntatt fra forvaltningsmålet. I forarbeidene til § 5 uttales det også at forvaltningsmålet ikke omfatter fremmede organismer.⁸¹ Dette kan tilsi at heller ikke fremmede arter har vern etter § 15 første ledd. Imidlertid skal § 5 ivareta andre formål enn det naturmangfoldloven § 15 skal. Den rettskildemessige vekten av betydningen av § 5, for forståelsen av vernede arter i § 15 er derfor ikke høy. Unntaket for fremmede arter burde derfor ikke automatisk gjelde for forvaltningsprinsippet i § 15. Det er heller ikke alle fremmede arter i Norge som er uønsket, slik at hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet kan tale for at fremmede arter i

---

⁷⁷ Rt. 2005 s. 1628 avsnitt 16.

⁷⁸ Backer (2010) s. 131 avsnitt 4.

⁷⁹ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) s 373 avsnitt 4.

⁸⁰ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) s 373 avsnitt 4.

⁸¹ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) s. 376 avsnitt 9.

utgangspunktet bør være underlagt hjemmelskravet. En overvekt av rettskilder trekker i retning av at innførte/fremmede arter må ha strafferettslig vern etter naturmangfoldloven § 15.

2.2.3.3 Eksotiske arter innenfor naturmangfoldlovens virkeområde

Problemstillingen er om dyr som befinner seg innenfor lovens virkeområde etter § 2, regnes som «naturlig viltlevende», selv om arten ikke opprinnelig er naturlig viltlevende i Norge, og heller ikke har forutsetning for å overleve i norsk fauna. Hvis slike arter regnes som «naturlig viltlevende», vil uhjemlet uttak av disse artene være straffbart etter naturmangfoldloven.

Ordlyden presiserer ikke om arten må være naturlig viltlevende innenfor lovens virkeområde for å omfattes av vernet. I så måte utelukker den heller ikke at dyr som lever vilt i andre land enn Norge omfattes, forutsatt at den på nåværende tidspunkt befinner seg innenfor lovens virkeområde. Forarbeidene til § 15 avklarer heller ikke spørsmålet. Forarbeidenes kommentar til naturmangfoldloven § 3 som definerer vilt som «naturlig viltlevende» landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier, uttaler seg imidlertid om problemstillingen. Som nevnt ovenfor vil hensynet til konsekvens i loven tilsi at hva som er «naturlig viltlevende» må forstås på samme måte som ved denne definisjonen, slik at forarbeidenes kommentar til § 3 er relevant ved tolkningen av § 15.⁸² I forarbeidene til § 3 uttales det at «Definisjonen omfatter også ikke-norske arter når disse befinner seg innenfor lovens virkeområde.»⁸³ Ordlyden «ikke-norske arter» omfatter både fremmede arter som etablerer seg i landet, og viltlevende eksotiske arter som ikke evner å overleve i landet, men som befinner seg innenfor lovens virkeområde. Isolert sett kan man derfor forstå forarbeidene slik at både fremmede arter som evner å etablere seg i norsk fauna, og eksotiske arter som befinner seg innenfor lovens virkeområde omfattes. Forarbeidene til § 3 taler for at eksotiske dyr som lever naturlig viltlevende i et annet land og som smugles til Norge omfattes av vernet.

I LB. 2014. 93257 var spørsmålet blant annet om papegøyer som var innført fra Sverige til Norge, var omfattet av begrepet vilt etter viltloven § 2. Det var uomstridt at papegøylene ikke kunne overleve i vill tilstand i landet. Ettersom forarbeidene til viltloven § 2 ikke uttalte seg om problemstillingen, brukte lagmannsretten forarbeidene til naturmangfoldloven § 3 som rettskilde. Det ble tatt utgangspunkt i setningen «Definisjonen omfatter også ikke-norske arter når disse befinner seg innenfor lovens virkeområde.»⁸⁴ Lagmannsrettens kommentar til denne uttalelsen i forarbeidene var at «Slik dette er formulert tyder det på at arter som lever vilt

---

⁸² Backer (2010) s. 131 avsnitt 4.

⁸³ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) s. 373 avsnitt 4.

⁸⁴ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) s 373 avsnitt 4.

utenfor Norge i utgangspunktet ikke er omfattet».⁸⁵ Lagmannsretten konkluderte med at en papegøye som levde villlevende i et annet land enn Norge, men som befant seg innenfor villlovens § 2 virkeområde ikke var omfattet av vernet. Det er uklart hvilken vekt den overnevnte slutningen fra lagmannsretten fikk for resultatet. Det kan imidlertid se ut som at uttalelsen fra forarbeidene til naturmangfoldloven § 3 ble benyttet som et argument for at papegøyen ikke skulle omfattes av vernet. Det er vanskelig å forstå hvordan lagmannsretten kunne fatte denne slutningen ut fra uttalelsen i forarbeidene. Det forarbeidene til naturmangfoldloven § 3 avklarer, er at ikke-norske arter som befinner seg i Norge, eksempelvis papegøye, omfattes av vernet. Det lagmannsretten slutter ut fra dette er at arter som generelt lever villt utenfor Norge ikke er omfattes. Dette er i og for seg ikke i strid med forarbeidenes uttalelse, men det er heller ikke dette som var forarbeidenes intensjon å ta stilling til. Faktum i saken knyttet seg opp til papegøyer som allerede var importert til Norge, og befant seg innenfor naturmangfoldlovens virkeområde. I det øyeblikk den naturlig villlevende papegøyen blir importert innenfor de grenser som lovens virkeområde fastsetter, vil den etter forarbeidenes uttalelse ha vern etter loven. Forarbeidene til naturmangfoldloven § 3 taler derfor for at papegøyene i den aktuelle saken hadde vern etter loven, og ikke at papegøyen ikke har vern, slik lagmannsretten konkluderer med.

Likevel kom lagmannsretten i den aktuelle saken til at papegøyene ikke var omfattet av begrepet villt i villloven § 2. Etter villloven er det «villlevende dyr» som har vern. Da ordlyden i naturmangfoldloven § 15 og § 3 er snevrere enn ordlyden i villloven § 2, kan dette tale for at dyr som er villlevende i et annet land enn Norge, og som befinner seg innenfor lovens virkeområde, ikke bør omfattes av vernet. På den annen side er naturmangfoldloven av nyere tid enn villloven og har flere tilsiktede innholdsmessige endringer vedrørende hvilke dyr det skal være ulovlig å ta ut uten hjemmel i lov. I tillegg vil ikke den rettskildemessige vekten av en lagmannsrettsavgjørelse være høy. Man kan derfor ikke konkludere med at gruppen av vernede dyr etter villloven § 2, er tilsvarende for villloven, som for naturmangfoldloven § 15.

Et argument mot at uttak av eksotiske dyr skal være straffbart, er at myndighetene ikke driver forvaltning av slike arter. Det kan dermed synes noe merkelig om slike arter skal være underlagt forvaltningsprinsippet. Naturmangfoldlovens system kan derfor tale for at eksotiske arter ikke bør være underlagt det strafferettslige vernet. Likevel vil hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet tale for at også eksotiske dyr som befinner seg innenfor lovens virkeområde må omfattes av vernet i naturmangfoldloven § 15. Dette er fordi man ikke

---

⁸⁵ Under lagmannsrettens bemerkninger avsnitt 25.

nødvendigvis kan avklare ved det eksotiske dyrets ankomst i landet, om det evner å klare seg i landet i vill tilstand eller ikke. Dette taler for at utgangspunktet for alle viltlevende arter som inntas i landet bør være at de ikke kan tas ut uten hjemmel i lov.

Ordlyd, forarbeider og hensynet til ivaretagelse naturmiljøet, taler derfor for at dyr som er naturlig viltlevende i et annet land enn Norge, men som befinner seg innenfor lovens virkeområde har vern etter naturmangfoldloven § 15. Konklusjonen er imidlertid ikke åpenbar.

2.2.4 Nærmere om hva som defineres som «dyr»

Ordet «dyr» defineres etter naturmangfoldloven § 3 bokstav d som «pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk og virvelløse dyr». Foruten virvelløse dyr, spesifiser ikke bestemmelsen de ulike dyreklassene nærmere. Heller ikke i forarbeider eller andre rettskilder går nærmere inn på spørsmålet. Man må derfor se hen til vitenskapelige definisjoner for å finne ut hvilke dyr som inngår i de ulike dyreklassene. Pattedyr er en klasse virveldyr.⁸⁶ De skiller seg fra andre klasser med virveldyr som fugler og krypdyr. Pattedyrene er varmblodige, som regel hårkledde dyr, som puster med lunger og føder unger som de dier.⁸⁷ De har et hjerte med fire kammere, og skjelettet er alltid forbeinet.⁸⁸ Eksempel på dette er hjortevilt, røyskatt og mus. Med krypdyr menes landvirveldyr som puster med lunger og som legger egg.⁸⁹ Eksempel på krypdyr er slanger, skilpadder, krokodiller, øgler, firfisler og stålorm. Med amfibier menes de vekselvarme dyrene som lever i overgangen mellom liv i vann, og liv på land.⁹⁰ Frosk og salamander er eksempel på dyr som regnes som amfibier. Med fisk menes vekselvarme virveldyr som puster med gjeller og lever vann. De fleste fisker har finner og hudskjell, men utseende kan variere.⁹¹ Uhjemlet uttak av disse dyreklassene vil kunne medføre straffeansvar etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15.

2.2.4.1 Særlig om virvelløse dyr

«Virvelløse dyr» defineres i naturmangfoldloven § 3, som dyr uten ryggstøyle. For uttak av virvelløse dyr er det et omfattende unntak fra hjemmelskravet i § 15 som vil redegjøres for senere i avhandlingen. Virvelløse dyr er et eget *rike* av viltlevende dyr i motsetning til de

---

⁸⁶ <https://snl.no/pattedyr> (29. 09.16).

⁸⁷ <https://snl.no/pattedyr> (29. 09.16).

⁸⁸ <https://snl.no/pattedyr> (29. 09.16).

⁸⁹ <https://snl.no/krypdyr> (06.12.16).

⁹⁰ <https://snl.no/amfibier> (6.12.16).

⁹¹ <https://snl.no/fisk> (6.11.2016).

overnevnte *klassene*.⁹² Riket omfatter alt fra svamper og maneter til muslinger, insekter og sekkedyr, og variasjonen i kroppsbygninger er mye større enn blant virveldyrene.

Det første lovforslaget gikk ut på at bare flercellede dyr uten ryggstøyle skulle omfattes av definisjonen.⁹³ I forarbeidene ble det uttrykkelig presisert at det skulle avgrenses mot encellede organismer.⁹⁴ Begrunnelsen for at vernet bare skulle omfatte flercellede organismer var at for encellede organismer vil en forvaltning rettet mot individer av arten være upraktisk, og artene heller burde bevares ved områdeforvaltning.⁹⁵ Forslaget om at bare flercellede dyr uten ryggstøyle skulle ha vern, ble imidlertid forkastet. Departementet gikk, i motsetning til utvalget, inn for at også encellede organismer måtte ha vern.⁹⁶ Hensikten med dette var å øke vernet for de virvelløse dyrene.⁹⁷

Den legale definisjonen i naturmangfoldloven § 3 av virvelløse dyr knytter seg på nåværende tidspunkt opp til både encellede og flercellede dyr uten ryggstøyle. At § 15 eksplisitt nevner «dyr» som objektet for vernet skaper likevel en lovteknisk utfordring. Problemstillingen blir derfor om «dyr» også omfatter encellede individer. I Rt. 1997 s. 1341 var det en kombinasjon mellom den leksikalske definisjonen og den naturlige språklige forståelsen av ordet «bufe» som ble avgjørende for tolkningen av ordet. Også Nygaard har uttrykt, med henvisning til Rt. 1987. s. 984 at der tekniske ord blir benyttet i lovbestemmelsen, er det en kombinasjon mellom det tekniske og den naturlige forståelse av ordlyden som skal være utgangspunktet for fastsettelsen av innholdet i ordlyden.⁹⁸ Ved tolkningen av ordet «dyr» må dermed både den naturlige språklige forståelsen, samt den leksikalske definisjonen ligge til grunn.

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «dyr», knyttes opp til flercellede organismer. Man omtaler eksempelvis ikke en encellet bakterie, som et dyr. Den vitenskapelige definisjonen av dyr defineres blant annet som «flercellede, oftest bevegelige organismer som utvikles fra en blastula.»⁹⁹ Dyr er her definert som «flercellede» organismer. Dette følger også av andre litterære kilder som definerer begrepet «dyr».¹⁰⁰ I dag regnes de encellede organismene som et

---

⁹² https://snl.no/systematikk_i_biologi (05.05.17).

⁹³ NOU 2004:28 s 21, se forslaget § 3 bokstav s.

⁹⁴ NOU 2004:28 s. 578 avsnitt 6 § 3. (definisjoner).

⁹⁵ NOU 2004:28 s. 591.

⁹⁶ Ot.prp. nr. 52 s. 110 kap 9.2.5.

⁹⁷ Ot.prp. nr. 52 s. 110 kap 9.2.5.

⁹⁸ Nygaard Nils, Rettsgrunnlag og standpunkt 2. Utgave, Bergen 1999, s. 187.

⁹⁹ <https://snl.no/dyr> (29. 09.16).

¹⁰⁰ <https://no.wikipedia.org/wiki/Dyr> (29.09.16).

eget rike kalt *prokaryoter*.¹⁰¹ Etter den vitenskapelige definisjonen, eksisterer det ikke encellede dyr. Det er ingen uttalelser i forarbeidene som tyder på at det rettslige innholdet i begrepet dyr skal defineres på annet vis enn den leksikalske definisjonen av begrepet «dyr». En naturlig språklig forståelse av ordlyden sammen med den leksikalske definisjonen taler for at encellede individer ikke er omfattet av begrepet «dyr».

Det må dermed vurderes om andre sekundære rettskilder kan tale for en utvidende fortolkning av ordlyden, før det vurderes om tolkningsresultatet er i strid med Grunnloven § 96 jfr. EMK art 7. Naturmangfoldloven § 15 viser til naturmangfoldloven § 3 for å definere ordet dyr. I forarbeidene til § 3, forutsettes det at også encellede dyr er omfattet av ordlyden dyr.¹⁰² Ettersom encellede dyr er forutsatt å ha vern etter § 3, tilsier dette at encellede dyr også må vern etter § 15. Begrunnelsen er at ordlyden dyr i § 15 er ment å ha samme forståelse som ordlyden dyr i § 3. Dette taler for at ordlyden «dyr» må tolkes utvidende til også å omfatte encellede virvelløse organismer.

Forarbeidenes kommentarer til § 15 avklarer ikke spørsmålet om encellede dyr omfattes av bestemmelsens vern. I forarbeidene til § 20 som er et unntak fra straff for forbudet mot uhjemlede uttak av dyr i § 15¹⁰³, blir det imidlertid forutsatt at også encellede organismer omfattes også av bestemmelsen.¹⁰⁴ At encellede organismer er ment å omfatte unntaket fra hovedregel om uttak av dyr, må innebære at lovgiver også forutsetter at encellede dyr i utgangspunktet har vern etter hovedregelen i § 15. Om lovgiver har ment at uttak av encellede organismer også skal medføre straff, er usikkert. Da brudd på § 15 som helhet medfører straff etter § 75, må likevel dette forutsettes. Dette kan tyde på at det er en lovgiverglipp at formuleringen «dyr» som begrenser rekkevidden av vernet til flercellede dyr er benyttet i lovteksten. At lovgivers vilje er at encellede virvelløse organismer skal ha vern, taler likevel for å tolke ordlyden utvidende. Da et av formålene i naturmangfoldloven § 1 er å verne det biologiske mangfoldet som helhet, taler også dette for at uhjemlet uttak av encellede organismer i visse tilfeller må medføre straffeansvar etter § 75. Allmennpreventive og individualpreventive hensyn trekker i samme retning, ettersom også uttak av encellede organismer kan få svært uheldige konsekvenser for økosystemet.

---

¹⁰¹ <https://no.wikipedia.org/wiki/Prokaryoter> (29.09.16).

¹⁰² Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 110 kap. 9.2.5.

¹⁰³ Unntaket gjelder virvelløse dyr.

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 390 Til § 20 (om uttak av virvelløse dyr).

Likevel kan lovkravet, herunder analogiforbudet etter EMK artikkel 7, og Grunnloven § 96 sette en skranke for at også encellede organismer har strafferettslig vern. Det avgjørende hensyn bak analogiforbudet, er at borgeren skal kunne forutberegne sin rettsstilling. Et eksempel på en EMD-avgjørelse der analogiforbudet etter EMK artikkel 7 var krenket er *Liviik v. Estonia*.¹⁰⁵ I denne saken var klageren dømt etter en bestemmelse som rettet seg mot å skade private eller offentlige interesser ved å ha skapt en risiko for slik skade. Det fulgte likevel ikke av straffebudets ordlyd at risiko for skade var tilstrekkelig til domfellelse. Ettersom klageren ikke kunne forutberegne at handlingen var straffbar, ble det konstatert krenkelse av EMK 7.¹⁰⁶

Også Høyesterett har skjerpet lovkravet i norsk rett gjennom en rekke høyesterettsdommer.¹⁰⁷ I Rt. 2011. s. 469 var spørsmålet om også en tidligere samboer var omfattet av Almindelig borgerlig Straffelov av 22.juni 1902 nr. 10 (heretter straffeloven 1902) § 219 om mishandling i nære relasjoner.¹⁰⁸ Høyesterett slo fast at en anvendelse av bestemmelsen på samboere forutsatte hjemmel i lov, jf. Grunnloven § 96 og EMK art. 7, noe det ikke var. Og det ble uttalt at «[s]traffverdighet eller andre reelle grunner som kan tale for å sidestille tidligere samboere med tidligere ektefeller, er ikke tilstrekkelig»¹⁰⁹. Rt. 2012. s. 1211 gjaldt spørsmålet om hvorvidt oppfordringer om å drepe politimenn kunne rammes som oppvigling etter straffeloven § 140 når de var fremsatt på en internettblogg. Høyesterett kom til at ordlyden «trykt skrift» i straffeloven 1902 § 140 ikke kunne omfatte publiserte blogginnlegg fordi «den elektroniske formidling som vi her har å gjøre med, klart [faller] utenfor ordlyden».¹¹⁰

I Rt. 2014. s. 238 var problemstillingen om en utvidelse av området for det straffbare forholdet ville stride mot legalitetsprinsippet. Høyesterett uttalte at:

«Hva som eventuelt måtte ha vært lovgivers intensjon, er uansett - på bakgrunn av lovkravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7 slik dette er tolket i nyere Høyesterettspraksis

---

¹⁰⁵ Case of *Liviik v. Estonia* app.no 12157/05 (EMD 25.juni 2009).

¹⁰⁶ Avsnitt 104.

¹⁰⁷ Se Frøberg, Thomas, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, 2015, Jussens venner 2015 s. 46-71.

¹⁰⁸ Se Frøberg, Thomas, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, 2015, Jussens venner 2015 s. 46-71. s. 58.

¹⁰⁹ Avsnitt 9.

¹¹⁰ Avsnitt 19.

*- ikke avgjørende. Er loven ved en glipp blitt annerledes enn forutsatt, må dette rettes opp ved en lovendring».*¹¹¹

Etter den foreliggende rettspraksis er det klart at Høyesterett har satt foten ned for utvidende tolkning av straffebed. Det er også klart at grensen for hva som går under ordlyden, må trekkes ved tilfeller som ved en naturlig språklig forståelse ikke kan henføres under ordets meningsinnhold. Dette til tross for hva som har vært lovgivers intensjon. I Rt. 2011. s. 469 ble grensen således trukket ved at ordet «ektefelle» ikke omfattet en «samboer», og i Rt. 2012. s. 1211 kunne ikke ordlyden «trykt skrift» omfatte et publisert blogginnlegg. Avgjørelsene taler for at selv om hensynet til lovgivers vilje og rimelighetshensyn taler for en utvidende tolkning av ordlyden «dyr» slik at også encellede organismer må omfattes, må det avgjørende være at en naturlig språklig forståelse av ordlyden ikke omfatter encellede organismer.

Det er ikke helt klart hvilken vekt ordlyden skal ha opp mot de andre rettskildene som taler i motsatt retning. En antagelse er derimot at dersom saken skulle havne for retten, vil domstolene vise til legalitetsprinsippet og la det være lovgivers oppgave å endre ordlyden til at også uhjemlede uttak av encellede organismer er straffbart. Også dette er et eksempel på at tolkningen av naturmangfoldloven § 15 kan bli ulik i en strafferettslig og forvaltningsrettslig sammenheng.

Dersom lovgiver virkelig har ment at uttak av encellede organismer også skal være straffbart, kunne lovgiver alternativt ha benyttet seg av ordlyden «organisme» i stede for «dyr» i naturmangfoldloven § 15, for å unngå denne situasjonen der encellede virvelløse organismer muligens er påtenkt å ha strafferettslig vern, men ikke har det. Begrepet organisme omfatter både encellede og flercellede individer.¹¹²

2.2.4.2 Uhjemlet uttak av marine organismer

Etter § 15 siste setning følger det at høsting og annen utnyttelse av marine organismer reguleres av havressursloven. Etter denne bestemmelsen vil ikke marine organismer ha vern etter naturmangfoldloven § 15.

Hva som omfattes av begrepet «marine organismer» følger ikke av naturmangfoldloven, men av havressursloven. Ettersom naturmangfoldloven § 15 siste setning avgrenser vernet mot de arter som regnes som «marine ressurser» etter havressursloven, må havressurslovens

---

¹¹¹ Avsnitt 24.

¹¹² <https://no.wikipedia.org/wiki/Organisme> (02.02.17).

definisjon av begrepet «marine ressurser» legges til grunn. Av havressursloven § 3 følger det at marine ressurser omfatter «fisk, sjøpattedyr med heilt eller delvis tilhald i sjøen, andre marine organismar og plantar med tilhald i sjøen eller på eller under havbotnen, og som ikkje er i privat eige». Dette omfatter også sel og hval.

Etter forslaget i lovutredningen skulle naturmangfoldloven gjelde fullt ut også for marine organismer.¹¹³ Dette ble begrunnet med at de grunnleggende prinsippene for artsforvaltning har samme gyldighet for landlevende og marine arter.¹¹⁴ Også sammenhengen i økosystemet tilsier at alle artene må behandles under ett.¹¹⁵ Hjemmelskravet for uttak av dyr etter naturmangfoldloven § 15 skulle derfor også gjelde for de marine ressursene. Forslaget førte imidlertid ikke frem.

Under forberedelsene av havressursloven ble det diskutert om havressursloven likevel skulle ha et tilsvarende forvaltningsprinsipp som naturmangfoldloven § 15.¹¹⁶ Forslaget ble imidlertid forkastet, i hovedsak på bakgrunn av næringsmessige hensyn.¹¹⁷ Uhjemlet uttak av marine ressurser som ikke skjer i næringsvirksomhet er dermed i utgangspunktet ikke straffbart. Her blir forvaltningssystemet tilsvarende det fredningsprinsippet som fulgte av den gamle jaktloven. Alle organismer som ikke uttrykkelig er unntatt fra å kunne høstes, er tillat å høste. Etter havressursloven § 16 kan departementet fastsette regler for høsting av viltlevende marine ressurser. Blant annet tidspunkt for høsting, størrelse på dyrene som høstes, og hvor mange fartøyer som kan fiske samtidig i et område. Hvor godt strafferettslig vern marine organismer i praksis har etter de tiltak forvaltningen må treffe i tråd med havressursloven, vil jeg ikke gå inn på. Det er imidlertid klart at det føre-var-prinsippet for forvaltning som hjemmelskravet skal ivareta, ikke gjelder for de marine artene. Denne fragmentariske oppdelingen i vernede arter må anses å være en svakhet i det strafferettslige regelverket som skal verne dyrelivet, da et av formålene bak naturmangfoldloven § 1, er å verne det biologiske mangfoldet som helhet.

---

¹¹³ NOU 2004: 28 s 249.

¹¹⁴ NOU 2004: 28 s 249-250.

¹¹⁵ NOU 2004: 28 s. 176.

¹¹⁶ NOU 2005: 10 s 109-15.

¹¹⁷ NOU 2005: 10 s 110 og s. 111.

2.2.5 Kan uhjemlet uttak av egg straffes i medhold av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning?

Det er ikke klart om uhjemlet uttak av egg er straffbart etter naturmangfoldloven §75 jfr. § 15 første ledd.

Problemstillingen blir tilsvarende for rogn men for fremstillingens skyld drøftes spørsmålet opp mot uttak av egg. Rogn defineres som eggene til fisk og andre sjødyr¹¹⁸. Ettersom naturmangfoldloven ikke gjelder for marine organismer vil problemstillingen bare være aktuell for egg fra lakse- og ferskvannsfisk.

Egg hadde et eksplisitt strafferettslig vern etter den tidligere viltloven § 3 tredje ledd. Her fremgikk det at viltets «egg, reir og bo» også hadde lovens beskyttelse. Denne ordlyden er ikke videreført i naturmangfoldloven § 15 første ledd. For at uhjemlet uttak av egg skal være straffbart, må egg regnes som et «dyr» etter naturmangfoldloven § 15 første ledd. Et spørsmål er dermed om egg er å regne som et «dyr». Spørsmålet vil få stor betydning ved tilfeller av høsting av egg fra sterkt truede fuglearter, som for eksempel hubro.

I naturmangfoldloven § 3 er dyr definert som «pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk og virvelløse dyr». Her er fugler omfattet av ordlyden, men ikke fuglens egg. Problemstillingen blir dermed om ordlyden «dyr» også skal omfatte dyrets egg. Det er som tidligere nevnt en kombinasjon av den tekniske/leksikalske definisjonen, og den naturlige språklige forståelsen av uttrykket som skal legges til grunn for forståelsen av ordlyden.¹¹⁹ I dagligtalen skiller man mellom begrepet egg og dyr. Dette taler i seg selv for at ordlyden «dyr» ikke omfatter egg. Ved å lese ordlyden § 15, skjønner man ikke at uhjemlet uttak av egg også må være straffbart. En normal språklig forståelse av ordlyden «dyr» tilsier at egg ikke omfattes, ettersom egget ikke har kommet tilstrekkelig langt i utviklingen for å kunne karakteriseres som et dyr.

En interessant observasjon er også at jeg har spurt over 10 stykker som studerer rettsvitenskap om de ved å lese lovteksten i naturmangfoldloven § 15, kunne forstå at uhjemlet uttak av egg var straffbart etter denne bestemmelsen. Samtlige kunne ikke forstå dette. Denne observasjonen kan være å betrakte som ordlydsfortolkninger, foretatt av flere ulike personer, og som trekker i samme retning.

Et egg som er ubefruktet og encellet vil som tidligere nevnt ikke kunne defineres som et dyr ettersom dyr defineres som «flercellede organismer».¹²⁰ Et annet kriterium for å kunne

---

¹¹⁸ [https://no.wikipedia.org/wiki/Rogn_\(egg\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Rogn_(egg)) (02.02.2017).

¹¹⁹ Nygaard (1999) s. 187 og Rt. 1987. s. 984, Rt. 1997. s. 1341.

¹²⁰ Se pkt. 2.2.4.1.

defineres som dyr er videre at det dreier seg om levende organismer som «utviklar seg fra embryoar».¹²¹ Det går altså et skille mellom dyr på den ene siden, og embryo som enda ikke har kommet så langt i utviklingen at det kan regnes som et dyr. Er egget befruktet og flercellet vil dermed ikke egget regnes som dyr før det har kommet til strekkelig langt i utviklingen til at det ikke lengre kan kalles et embryo. Også den vitenskapelige definisjonen av ordlyden tilsier at egg ikke omfattes av ordlyden «dyr». Den vitenskapelige definisjonen, sammenholdt med den naturlige språklige forståelse av ordlyden taler for at ordlyden «dyr» ikke omfatter egg.

Er egget kommet tilstrekkelig langt i utviklingen til å kunne regnes som et dyr, vil derimot egget gå under ordlyden dyr. Likevel vil en distinksjon mellom embryo og fugl i egget bli komplisert å vurdere opp mot både det objektive straffebudet, men også skyldkravet. En slik praktisering vil medføre at uttak av egg som har kommet forbi embryo-fasen i utviklingen vil ha vern, mens befruktete egg som ikke har kommet tilstrekkelig langt i utviklingen ikke vil ha vern. Det avgjørende er at påtalemyndigheten må bevise at egget har kommet langt nok i utviklingen til å kalles et dyr for at den objektive gjerningsbeskrivelsen skal være dekket. Beviskravet i strafferetten stiller krav om at enhver rimelig tvil bør komme tiltalte til gode. I de tilfeller det er tvil om en omstendighet ved faktum av betydning for den strafferettslige vurderingen, skal tvilen slå ut i favør av tiltalte.¹²² Det vil derfor bli ressurskrevende for politiet å skulle foreta en bevisføring om hvor langt egget har kommet i utviklingen.

Det må i det videre vurderes om andre sekundære rettskilder kan tale for en utvidende tolkning av ordlyden, før det tas stilling til om en utvidende tolkning av ordlyden kan være i strid med lovkravet. I lovutredningen var forslag til ordlyd i § 15 første ledd at «Uttak av eller skade på viltlevende virveldyr, herunder egg og rogn, skal ikke skje uten at det er åpnet for det i lov eller vedtak med hjemmel i lov».¹²³ Her hadde egg og rogn eksplisitt vern. Dette lovforslaget viser at lovgiver på et tidligere tidspunkt har ansett det hensiktsmessig å eksplisitt regulere uttak av egg og rogn i tillegg til ordlyden dyr. Dette forslaget ble av uante grunner ikke gjennomført. I forarbeidene er det imidlertid ingen uttalelser som tyder på at vernet som egg hadde etter viltloven § 3 ikke skulle videreføres, selv om egg ikke har et direkte vern etter

---

¹²¹ <https://snl.no/dyr> (12.09.2016).

¹²² Frøberg (2016) s. 63 annet avsnitt tredje og fjerde setning.

¹²³ I NOU 2004: 28 Naturmangfoldloven s 586 under bevaringsprinsippet for virveldyr, første setning.

naturmangfoldloven § 15. Her fremgår det derimot under redegjørelsen av vilkåret «uttak» at også uttak av egg må ha hjemmel i lov.¹²⁴

I et forarbeid utarbeidet i forbindelse med en lovendring i naturmangfoldloven fra 2016, uttales det at «Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 15 første ledd omfatter også egg».¹²⁵ At lovgiver 6 år etter opprettelsen av bestemmelsen anser det som nødvendig å presisere at også egg har vern etter bestemmelsen, tilsier likevel at lovgiver har vært bevisst på at spørsmålet om hvor vidt egg har vern etter § 15, ikke nødvendigvis kan leses ut av ordlyden. Etter som lovgivers vilje var at også egg skulle ha vern, kan det tyde på at det enten har vært en glipp fra lovgiver at egg ikke fikk eksplisitt vern i bestemmelsen, eller at lovgiver ikke har ansett det som problematisk å la ordlyden «dyr» også omfatte dyrets egg. En annen mulig forklaring på dette er at forarbeidene ikke er utformet med sikte på at brudd på bestemmelsen kan medføre straff, og at det i en forvaltningsmessig sammenheng ikke er like problematisk å tolke ordlyden utvidende. Forarbeidene taler uansett for at ordlyden «dyr», også er ment å omfatte egg.

Formålet med naturmangfoldloven, som blant annet er at det biologiske mangfoldet skal tas vare på gjennom bærekraftig vern jfr. naturmangfoldloven § 1 første ledd, taler for å tolke loven slik at egg omfattes av ordlyden «dyr». Eggleggende dyr har like stort behov for beskyttelse som det andre dyr har. Dette gjelder spesielt fredede fuglearter. Hensynet til allmennprevensjon taler også for å tolke bestemmelsen utvidende slik at «dyr» også omfatter egg. Uhjemlet uttak av egg kan utgjøre en stor trussel for fuglebestander, spesielt dersom de er sårbare eller truet. Det er dermed viktig at borgerne vet at uhjemlet uttak av egg kan straffes. Videre skal naturmangfoldloven ses i lys av Grunnloven § 112 og den rett borgerne har til bevaring av naturmangfoldet som bestemmelsen gir. Ulovlig eggsanking kan utgjøre en stor trussel for naturmiljøet. Grunnloven §112 taler derfor for at uhjemlet uttak av egg skal være straffbart.

I LG. 2014. 49847 ble en person tiltalt for å ha sanket et havørnegg fra et rede.

Lagmannsretten kom til at det forelå forsettlig overtredelse av naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 15 første ledd, for å ha høstet av naturlig viltlevende dyr uten hjemmel i lov eller vedtak med hjemmel i lov. Lagmannsretten slår altså fast at egg er å regne som et «viltlevende dyr» uten å vurdere om tilfellet faktisk rammes av ordlyden. At dommen bærer preg av

---

¹²⁴ Ot.prp nr. 52 (2008-2009) s. 348.

¹²⁵ I Prop. 118 L (2015–2016) s. 29.

manglende juridisk metode og begrunnelse, svekker den rettskildemessige vekten ettersom uttalelsen ikke kan etterprøves. Selv om dommen viser at domstolene også har forutsatt at egg har vern etter § 15, har avgjørelsen redusert rettskildemessig vekt. En mann ble for øvrig dømt til betinget fengsel og bot i Inntrøndelag tingrett 11.mai 2017 for å ha plukket opp mot 2000 egg fra fiskemåker. I tingretten ble det også forutsatt at egg omfattes av ordlyden dyr.¹²⁶ Underrettspraksis har generelt mindre vekt enn en Høyesterettsavgjørelser. Avgjørelsene viser imidlertid hvordan ordlyden i praksis tolkes i saker som omhandler uttak av egg.

En utvidende tolkning av ordlyden kan imidlertid stride mot legalitetsprinsippet jfr. Grunnloven § 96 og EMK art 7. Lovkravet er som tidligere nevnt skjerpet gjennom EMD-praksis og en rekke Høyesterettsavgjørelser jfr. Rt. 2011. s. 469, Rt. 2012. s. 1211, Rt. 2014. s. 238.¹²⁷ Det er også klart at grensen for hva som går under ordlyden må trekkes ved tilfeller som ved en naturlig språklig forståelse, ikke kan henføres under ordets meningsinnhold. Dette til tross for hva som har vært «lovgivers intensjon» jfr. Rt. 2014. s. 238 der det ble uttalt at «er loven ved en glipp blitt annerledes en forutsatt, må dette rettes opp ved en lovendring.»¹²⁸ Det er hensynet til forutberegnelighet som er begrunnelsen for dette skjerpende lovkravet. Rettspraksis kan tale for at selv om lovgivers vilje og hensynet til allmennprevensjon taler for en utvidende tolkning av ordlyden «dyr» må det avgjørende være at en naturlig språklig forståelse av ordlyden ikke taler for dette. Meningsinnholdet i begrepet «egg» og «dyr» er like langt, om ikke enda lengre fra hverandre, enn eksempelvis «trykt skrift» og «blogginnlegg», jfr. Rt. 2012. s. 1211, og «ektefelle» og «samboer» i Rt. 2011. s. 469. Dette taler for at det ikke er forutsigbart for borgeren at uttak av egg er straffbart etter bestemmelsen.

Det er ikke helt klart hvilken vekt ordlyden skal ha opp mot de andre rettskildene som taler i motsatt retning. En antagelse er derimot at dersom spørsmålet skulle havne for retten, vil domstolene vise til legalitetsprinsippet, og la det være lovgivers oppgave å endre ordlyden til at også høsting av egg må ha hjemmel i lov.

Alternativt kunne man tolket ordlyden «dyr» slik at også organismer, herunder egg, som i fremtiden kunne utvikle seg til å bli dyr omfattes. Den straffbare handlingen etter § 15 første ledd første punktum, er uttak av «dyr». Det avgjørende etter ordlyden er dermed at uttaket knytter seg opp til et individ som er et dyr på gjerningstidspunktet. I Rt. 2012. s. 313 var spørsmålet om en mann som lot næringsinntektene sine bli satt inn på ektefellens konto for å

---

¹²⁶ TINTR. 2017. 203186, under rettens vurdering avsnitt 25-27.

¹²⁷ Se pkt. 2.2.4.1.

¹²⁸ Avsnitt 24.

unndra dem fra beskatning, kunne straffes for «selvvasking» etter straffeloven § 317 annet ledd. Høyesterett kom til at lovens formulering «har begått» forutsatte at primærlovbruddet måtte ha funnet sted forut for sikringshandlingen, noe som ikke var tilfellet i den aktuelle saken. En utvidelse av ordlyden, til også å omfatte tilfeller forut for primærlovbruddet, ville etter Høyesteretts syn medføre en tolkning i strid med lovkravet og at en utvidende tolkning av ordlyden var i strid med lovkravet.¹²⁹ Etter denne avgjørelsen, vil lovkravet være til hinder for at straffebestemmelser tolkes utvidende til å omfatte handlinger forut for det handlingstidspunkt som fremgår av ordlydens naturlige språklige grenser. Tilsvarende vil en tolkning av formuleringen «uttak av naturlig viltlevende dyr», slik at den også omfatter uttak av organismer som i fremtiden potensielt kan utvikle seg til å bli dyr, innebære en utvidelse av straffeansvar og krever derfor hjemmel i lov. Lovkravet etter Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7 setter derfor skranke for en slik tolkning.

At uhjemlet uttak av egg formodentlig ikke er straffbart etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd er en uheldig svikt i regelverket som det bør ryddes opp i. En tilføyelse av ordet *egg og rogn* i lovteksten til § 15 første ledd første setning hadde løst problemet. Alternativt kan man benytte seg av svalbardmiljøloven § 25 sin formulering der *fauna med egg* er fredet, med mindre det finnes hjemmel for noe annet.

2.2.5.1 Om ordlyden «skade på reir» kan omfatte de tilfeller der en fjerner egg fra reir

Ettersom egg formodentlig ikke omfattes av ordlyden «dyr», kan det reises spørsmål om uttak av egg kan være forbudt etter § 15 første ledd annen setning. Etter denne bestemmelsen er unødig skade og lidelse mot viltlevende dyr, reir, bo eller hi straffbart. Spørsmålet blir om uttak av egg fra rede kan regnes som skade på reir, slik at det likevel kan være straffbart å høste egg etter naturmangfoldloven § 15 første ledd annen setning.

Vurderingen blir om egg er å regne som en del av et «reir». Ordlyden «reir» må forstås som et tilholdssted for fuglen, og ikke selve innholdet i reiret. Videre defineres «reir» som noe som bygges for å beskytte egg og unger. Her er det også selve konstruksjonen man sikter til, og ikke innholdet i reirkonstruksjonen.¹³⁰ En fortolkning der egg defineres som reir, innebærer en utvidende fortolkning av ordlyden. Egg kan dermed ikke regnes som en del av et reir.

Dersom en derimot skader reiret idet man tar ut egget, vil dette være straffbart. Men i en slikt tilfelle blir en straffet for å skade reiret, og ikke for uhjemlet uttak av egg. Videre vil det nok

---

¹²⁹ Avsnitt 27 og 29.

¹³⁰ <https://snl.no/fuglereir> (10.02.2017).

som oftest være slik at eggplyndreren tar ut egget uten å skade selve reiret. I slike tilfeller kan det aldri bli tale om skade på reir. Uttak av egg regnes ikke som «skade på reir». Uttak av egg er dermed ikke straffbart i henhold til dette alternativet.

2.2.6 Krav om at det må foreligge høsting eller uttak

Et videre vilkår for å kunne straffes etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd er at det må dreie seg om «høsting» eller «uttak» av det villlevende dyret.

Den alminnelige forståelse av «høsting» knytter seg til innsamling av sopp og bær, eller skjell. I naturmangfoldloven § 3 bokstav g, defineres imidlertid høsting som «jakt, fangst, fiske og innsamling av planter eller plantedeler (medregnet bær og frukter) og sopp, i friluftsliv og næring». I forarbeidene presiseres det at høsting er en særskilt form for uttak, der formålet er friluftsliv og næring.¹³¹ Videre fremgår det at høsting til pryddformål vil omfattes av dette begrepet. Etter forarbeidene vil altså uttak av dyr i forbindelse med jakt omfattes av ordlyden «høsting». Ordlyden «fangst» må omfatte tilfeller der en eksempelvis fanger rype i snare. Også uttak av dyr der formålet er utstopping vil omfattes av alternativet «høsting».

Ordlyden «uttak» er forholdsvis vid og kan forstås slik at alle tilfeller der en fjerner et villlevende dyr fra naturen omfattes. I naturmangfoldloven § 3 bokstav o, defineres uttak som «enhver form for avliving eller fjerning av hele eller deler av organismer fra naturen uansett formål». Ser vi dette alternativet i sammenheng med alternativet «høsting» vil all form for uttak som ikke regnes som «høsting» reguleres under alternativet «uttak». Forarbeidene til § 3 presiserer at også flytting omfattes av ordlyden uttak.¹³² Også de tilfeller der man avliver og samler inn dyret til vitenskapelige formål omfattes.

Ordet *uttak* vil videre omfatte tilfeller der en tar livet av et dyr uten å ha til formål om å jakte på det. Eksempelvis de tilfeller der en skyter en hønsehauk for å beskytte hønene sine. Det fremgår også av juridisk litteratur at ordlyden ikke gjør noen forskjell på tilsiktede og utilsiktede uttak.¹³³ Som eksempel vises det til at man bruker et fangstredskap som ikke er nok selektivt til å hindre fangst av en art som ikke er jaktbar.¹³⁴ Også de tilfeller der en fjerner et dyr for å holde det i fangenskap må omfattes, ettersom forarbeidene presiserer at også

---

¹³¹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 372.

¹³² Ot.prp. nr. 52 (2008-200) s. 373.

¹³³ Backer (2010) s. 133.

¹³⁴ Backer (2010) s. 133.

flytting omfattes av ordlyden *uttak*.¹³⁵ Begrunnelsen for dette må være at dersom dyret holdes i fangenskap vil det ikke være i stand til å reproducere seg. Slikt uttak kan true bestandens overlevelse.

Et spørsmål er om også indirekte uttak av viltlevende dyr vil omfattes av bestemmelsens strafferettslig vern. Eksempel på indirekte uttak er forurensning slik at dyr dør, eller avlaving av dyr i forbindelse med skoghogst. Ordlyden «uttak» er forholdvis vid, og vil således omfatte både direkte og indirekte former for uttak. Hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet trekker også i retning av at indirekte uttak må omfattes av bestemmelsens strafferettslige vern, ettersom slike uttak kan gjøre like stor skade på faunaen. Av forarbeidene presiseres det imidlertid at uttaket må knytte seg opp til fjerning av enkeltindivider av arter.¹³⁶ Dette kan tale for at bestemmelsen ikke er ment å omfatte indirekte uttak i form av forurensning eller skoghogst, siden slike uttak ofte vil knytte seg opp til flere ubestemte individer av viltlevende dyr. I naturmangfoldloven § 15 tredje ledd, følger det at § 15 første ledd første setning ikke er til hinder for lovlig ferdsel og virksomhet som utøves i tråd med bestemmelse. Ordlyden «ikke til hinder» i § 15 tredje ledd, kan tilsi at bestemmelsen fastsetter et unntak for straff for uttak av dyr i bestemte tilfeller. Det kan tale for at også indirekte uttak av viltlevende dyr i form av virksomhet og ferdsel i utgangspunktet er forbudt, men i visse tilfeller er straffefrie.

I forarbeidene presiseres betydningen av naturmangfoldloven § 15 tredje ledd. Her fremgår det at ordet *virksomhet* sikter til andre former for uttak enn uttak og høsting etter naturmangfoldloven § 15 første ledd.¹³⁷ Videre følger det at bestemmelsen ikke innebærer et forbud mot lovlig ferdsel eller virksomhet, men at begrensninger kan følge av den alminnelige aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6.¹³⁸ Forarbeidenes uttalelser tilsier at lovgiver har ment å skille mellom uttak og høsting som er forbudt etter § 15 første ledd, og indirekte former for uttak som ikke medfører straffeansvar etter § 15 tredje ledd. At indirekte former for uttak heller ikke er listet opp som et eksempel på uttak i forarbeidene til § 15 første ledd, trekker i samme retning. Det må dermed legges til grunn at ordlyden «uttak» trolig må tolkes innskrenkende slik at indirekte former for uttak, gjennom eksempelvis virksomhet og forurensning ikke omfattes av hjemmelskravet i § 15. Lovgiver kunne med fordel eksplisitt

---

¹³⁵ Ot.prp. nr. 52 (2008-200) s. 374.

¹³⁶ Ot.prp. nr. 52 (2008-200) s. 374.

¹³⁷ NOU 2004:28 s. 586 siste avsnitt.

¹³⁸ NOU 2004:28 s. 586 siste avsnitt.

gitt uttrykk for at indirekte former for uttak, ikke rammes av § 15 første ledd første setning, for å skape mer klarhet i regelverket.

De objektive vilkårene for å straffes for uhjemlet uttak av dyr i henhold til naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15, slik de fremgår av § 15 første ledd første setning er nå gjennomgått. Avhandlingen vil i det videre fremstille et lovfestet unntak fra hovedregelen om straff for uhjemlet uttak av naturlig villlevende dyr, ettersom dette er avgjørende for straffeansvarets omfang.

2.2.7 Lovlig uttak av virvelløse dyr etter naturmangfoldloven § 20

For virvelløse dyr gjør § 20 omfattende unntak fra § 15 første ledd. Uttak i tråd med naturmangfoldloven § 20 er dermed straffefritt. Innenfor hvilket grunnvilkår for straff analysen av bestemmelsen bør plasseres under, er ikke åpenbart. I forarbeidene fremgår det imidlertid at bestemmelsen utfyller § 15 første ledd for virvelløse dyrs vedkommende.¹³⁹ Dette viser at bestemmelsen ikke er en straffefrihetsregel, men supplerer den objektive gjerningsbeskrivelsen til § 15.

Bestemmelsen er delt inn i tre alternative hjemler for lovlig uttak. Alternativ a, gjør det lovlig å ta ut virvelløse dyr som er til *plage* eller *skade*. Ordlyden «plage» må forstås som at ethvert tilfeller der virvelløse dyr er til besvær kan gjøre det straffefritt å ta ut det aktuelle dyret.

Begrepet «skade» må forstås å omfatte tilfeller der det virvelløse dyret eksempelvis fysisk skader hus eller person. Av forarbeidene følger det at insekter som er til plage i boligområder kan bekjempes. Også skadedyr som er til skade eller plage for andre dyr kan avlives med hjemmel i denne bestemmelsen. Bestemmelsen kan også omfatte tilfeller der skade eller plage er nær forestående.¹⁴⁰ Av juridisk litteratur følger det at dette alternativet er praktisk for dagliglivets insekter, men at alternativet ikke kan anvendes på for eksempel sommerfugler.¹⁴¹ Ordlyden begrenser imidlertid ikke den straffefrie handlingen mot sommerfugler som er til plage. En sommerfugl som svirrer rundt ansiktet på en person og som oppfattes forstyrrende kan dermed etter ordlyden lovlig tas ut. Etter ordlyden er det heller ingen begrensning for hvor mange individer en kan ta ut, eller over hvor stort område man tar ut dyr, så lenge dyrene er til plage eller skade. I prinsippet kan man dermed ta ut så mange

---

¹³⁹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s 390.

¹⁴⁰ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 390.

¹⁴¹ Backer (2010) s. 187.

individer at bestanden i et område blir truet, så lenge dyrene er til plage eller skade. Det er ikke usannsynlig at dette kan skje, spesielt i nærheten av hus.

Ettersom alternativ c i bestemmelsen er begrenset til å tillate uttak som ikke truer bestanden i et område, kan det trolig ikke ha vært lovgivers intensjon at uttak av et dyr som er til plage, potensielt kan utryddes etter alternativ a uten at det medfører straffeansvar. Det kan likevel ikke innfortolkes et krav om at bare uttak som ikke truer bestanden i området kan tas ut, slik det kreves etter bokstav c. En slik fortolkning utvider rammen for det straffbare, noe som kan komme i konflikt med lovkravet jfr. EMK artikkel 7, Grunnloven § 96 jfr. Rt. 2014. s. 238.¹⁴² Formuleringen «der det ikke truer bestanden i et område» kunne blitt tilføyd alternativ a, for å unngå den situasjonen der uttak av dyr som er til plage lovlig kan tas ut, selv om man utrydder bestanden i et område.

Det andre alternativet gjør det lovlig å ta ut fremmede virvelløse dyr. Hvorvidt det dreier seg om et fremmed dyr må avgjøres etter definisjonen i § 3 bokstav e. Slike uttak vil aldri medføre straff.

Bokstav c gjør det straffefritt å uhjemlet ta ut dyr når det ikke truer bestanden i området. Etter ordlyden vil man kunne ta ut virvelløse dyr, uavhengig av formålet med uttaket, så lenge bestanden i området ikke trues. Av forarbeidene eksemplifiseres uttak som normalt ikke truer bestanden med uttak av dyr til taksonomiske formål, eller barns undersøkelser av biller eller maur.¹⁴³ Videre må det avklares hva som er å regne som i «området». Ordlyden «området» er vidt formulert, og kan omfatte alt fra ei lita myr, til en stor skog. Hvordan vilkåret tolkes vil ha stor betydning for vedkommende som har tatt ut dyr på en slik måte at det kan komme i konflikt med naturmangfoldloven § 15 jfr. § 20. Av forarbeidene følger det at betegnelsen «i området» må vurderes konkret ut fra et lokalt perspektiv. Det kan for eksempel dreie seg om en kommune, en skog eller en myr.¹⁴⁴ Forarbeidene spesifiserer dermed ikke betegnelsen noe særlig. I en eventuell straffesak hvor det er snakk om uttak av dyr i en slik grad at arten blir truet, vil det fremstå som helt tilfeldig for tiltalte om uttaket skal knyttes opp mot ei myr, eller en hel kommune. Jo mindre området som vurderes er, jo lettere vil arten anses som truet innenfor det aktuelle området. I et rettssikkerhetsperspektiv er en slik vid ordlyd noe uheldig. Vage lovbestemmelser tilsier også en forsiktighet ved lovtolkningen¹⁴⁵ Legalitetsprinsippet

---

¹⁴² Avsnitt 19.

¹⁴³ Ot.prp.nr. 52 (2008-2009) s. 390.

¹⁴⁴ Ot.prp.nr. 52 (2008-2009) s. 390.

¹⁴⁵ Rt. 2005 s. 1628 avsnitt 16.

vil derfor kunne utgjøre en begrensning for hvor langt man kan tolke denne uklarheten når det er tale om å ilegge strafferettslig ansvar for uttak av dyr.

2.3 Skyldkravet i naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning

2.3.1 Generelt om skyldkravet

Som tidligere nevnt, er ett av de fire grunnvilkår for ileggelse av straff, at skyldkravet er oppfylt. Skyldkravet innebærer at gjerningspersonen må ha utvist den nødvendige skyld.¹⁴⁶ Skyldkravet bygger på en forutsetning om at den enkelte borger skal være ansvarlig for sine handlinger, samt at den enkelte borger kan bebreides hvis vedkommende velger å handle i samsvar med gjerningsinnholdet i et straffebud.¹⁴⁷ Det er to hovedformer for skyld; forsett og uaktsomhet. Skyldformene er hjemlet i straffeloven § 22 og 23. Med forsett menes at gjerningspersonen i større eller mindre grad er klar over at gjerningsbeskrivelsen blir brutt. Skyldgraden uaktsomhet innebærer at man spør seg hvordan gjerningspersonen burde ha opptrådt. Vedkommende har vært uaktsom dersom den ikke tok tilstrekkelig hensyn til en risiko som var kjent, og der vedkommende ikke var tilstrekkelig oppmerksom på risikoen.¹⁴⁸ Disse to hovedformene for skyld kan deles inn i undergrupper, basert på graden av bebreidelse som kan rettes mot gjerningspersonen.

Skyldkravet må dekke alle elementer i gjerningsbeskrivelsen, og samme skyldform gjelder for alle elementer i gjerningsbeskrivelsen. Dette kravet kalles dekningsprinsippet.¹⁴⁹ Dekningsprinsippet er en forutsetning for at gjerningspersonen skal kunne bebreides for sine handlinger.

2.3.2 Skyldkravet i naturmangfoldloven § 75

Det følger av naturmangfoldloven § 75 første ledd, at skyldgraden er forsett og uaktsomhet. Skylden må dekke alle elementer i gjerningsbeskrivelsen i § 15. Skylden må dermed dekke blant annet at det dreier seg om et «naturlig viltlevende dyr», at det er snakk om «uttak» eller «høsting», samt at uttaket er foretatt uten hjemmel i lov. I tillegg må skyldkravet dekke at handlingen er utført i strid med naturmangfoldloven § 20, dersom uttaket har overskredet grensene for det som er tillatt etter denne bestemmelsen.

---

¹⁴⁶ Frøberg (2016) s.121.

¹⁴⁷ Eskeland (2015) s. 274.

¹⁴⁸ Frøberg (2016) s. 130.

¹⁴⁹ Eskeland (2015) s. 307.

Går man på jakt med siktemål om å felle et dyr, vil det som regel foreligge forsett vedrørende uttaket. Det kan imidlertid tenkes at forsettet ikke dekker at uttaket er foretatt uten hjemmel i lov, eller at det dreier seg om en naturlig viltlevende dyr. Slike situasjoner kommer det eksempel på nedenfor.

Gjerningspersonen kan også bli straffet etter naturmangfoldloven § 75 dersom det er utvist uaktsomhet med hensyn til følgen av handlingen. Jeg vil ikke utrede aktsomhetskravet utdypende, men vil nevnte enkelte momenter som gjør seg spesielt gjeldende vedrørende uttak av dyr. Etter ordlyden forsvarlig opptreden på et «område» i straffeloven § 23 første ledd, må aktsomhetskravet variere med hvilket livsområde man befinner seg på. Vedrørende uaktsomhetskravet følger det av forarbeidene til straffeloven 2005 at vurderingen av om handlingen fraviker normen for forsvarlig atferd skal være objektiv, og ta utgangspunkt i hva en alminnelig fornuftig og samvittighetsfull person ville ha gjort i en tilsvarende situasjon.¹⁵⁰

Av juridisk litteratur følger også at dersom personen har særlig gode forutsetninger for å ha kunnskap på det aktuelle «området», gjennom eksempelvis utdanning og erfaring, stilles det større krav til deres omtanke enn til andre, slik at det må anvendes en strengere aktsomhetsnorm.¹⁵¹ Dette må bety at aktsomhetskravet er strengere for en erfaren jeger, enn for en uerfaren, noe som også var forutsatt i HR. 2016. 1857 A.¹⁵² Aktsomhetskravet må også sees i lys av den aktuelle situasjonen og forøverens forutsetning.¹⁵³ I Rt. 2005. s. 631 ble det uttalt vedrørende felling av bjørn i nødsituasjon, at det er en strengere aktsomhetsnorm til den som går på søk etter bjørn, og utstyres seg for det, enn den som uforvarende møter bjørnen på jakt.¹⁵⁴ I Rt. 1991 s. 1274 fant Høyesterett at det forelå uaktsomhet når tiltalte hadde medvirket til at det ble felt mer rein enn jaktlaget hadde fellingstillatelse for, fordi han etter at han selv hadde felt rein, unnlot å gi de andre korrekt varsel ved å avfyre det antall skudd som jaktlaget hadde avtalt.¹⁵⁵ I rettspraksis er det dermed stilt opp strenge krav til hva en gjerningsperson *burde forstå* vedrørende kunnskap om uttak av dyr. Kravene til aktsomhet skjerpes også utfra hvor erfaren man er på området.

---

¹⁵⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 426.

¹⁵¹ Eskeland (2015) s. 290.

¹⁵² Avsnitt 55.

¹⁵³ Backer (2010) s. 600.

¹⁵⁴ Avsnitt 23.

¹⁵⁵ S. 1275 tredje avsnitt og Backer (2010) s. 600.

2.3.3 Lovendring vedrørende uvitenhet om faktiske og rettslige forhold

Reglene om faktisk og rettslig uvitenhet, gjør at handlinger som i utgangspunktet kan medføre straff, i visse tilfeller blir straffefrie dersom uvitenheten er unnskyldelig. Det kan ha særlig betydning å redegjøre for innholdet i reglene om faktisk og rettslig uvitenhet ved kartlegging av straffeansvar for uttak av viltlevende dyr. Begrunnelsen er at forskrifter, som tidvis kan misforstås, utgjør en sentral del av regelverket,¹⁵⁶ samt at det kan oppstå situasjoner der gjerningsmannen aktsomt hevder å ha tatt feil av hvilket viltlevende dyr som er tatt ut. Slike situasjoner kan oppstå i forbindelse med jakt, og andre former for uttak av viltlevende dyr. Dersom villfarelsen er aktsom, kan vedkommende bli straffefri.

Faktisk uvitenhet reguleres i straffeloven 2005 § 25. Av første ledd følger det at enhver skal bedømmes etter sin oppfatning av den faktiske situasjonen på gjerningstidspunktet. Av annet ledd følger det at dersom uvitenheten er uaktsom, skal vedkommende straffes når uaktsomt lovbrudd er straffbart.

Rettsuvitenhet reguleres i straffeloven § 26. Her fremgår det at den som på handlingstidspunktet, på grunn av uvitenhet om rettsregler er ukjent med at handlingen er ulovlig, kan straffes når uvitenheten er uaktsom. Det kan ha stor praktisk betydning om en uvitenhet regnes som faktisk uvitenhet etter § 25, eller om den regnes som rettsuvitenhet etter § 26.¹⁵⁷ Dersom straffebudet har forsett som skyldkrav, er straffeansvar utelukket dersom uvitenheten henføres under § 25 og gjerningspersonen bare har utvist uaktsomhet. Regnes tilfellet som en rettsuvitenhet etter § 26, og uvitenheten er uaktsom, kan gjerningspersonen straffes for forsettlig overtredelse dersom det for øvrig er utvist forsett. Straffeloven § 26 gjør således et unntak fra dekningsprinsippet.¹⁵⁸ Vedrørende uttak av dyr etter naturmangfoldloven, vil ikke forskjellen ha så stor betydning ettersom skyldkravet er forsett og uaktsomhet jfr. § 75 første ledd. Det kan imidlertid ha betydning for straffutmåling om handlingen henføres under § 25 eller § 26, i de tilfeller skyldkravet i straffebudet er både forsett og uaktsomhet. Dersom handlingen henføres under § 26, straffes gjerningspersonen for forsettlig overtredelse, dersom vedkommende for øvrig har handlet forsettlig.¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ Se pkt. 2.2.2.

¹⁵⁷ Matningsdal, Magnus, *Straffeloven 2005. Alminnelige bestemmelser, kommentarutgave*, Oslo 2015. s. 213 punkt 4.1 første ledd.

¹⁵⁸ Matningsdal (2015) s. 213 punkt 4.1 første ledd.

¹⁵⁹ Matningsdal (2015) s. 213 punkt 4.1 annet ledd.

Ordlyden «rettsregler» i § 26 medfører at alle former for rettsuvitenhet skal bedømmes etter § 26, i motsetning til straffeloven § 57 i straffeloven 1902.¹⁶⁰ «Situasjonsvillfarelser» skal dermed ikke lengre bedømmes som faktisk uvitenhet. I forarbeidene eksemplifiseres det med at en villfarelse om jakt- eller fiskerettigheter skal bedømmes som rettsuvitenhet.¹⁶¹ Tidligere ble slike villfarelser i rettspraksis regnet som faktisk villfarelse.¹⁶² I juridisk litteratur omtales lovendringen som en nykriminalisering.¹⁶³ Av forarbeidene følger det likevel at i vurderingen av om rettsuvitenheten er uaktsom, bør det legges vekt på om og i hvilken grad rettsuvitenheten har trekk av situasjonsvillfarelse. Generelt sett skal det mer til før en rettsuvitenhet med slike trekk er uaktsom enn andre typer rettsuvitenhet.¹⁶⁴ Videre følger det av forarbeidene aktsomhetskravet dempes noe der myndighetene ikke har gjort nok for å avverge rettsuvitenheten.¹⁶⁵

Dersom tiltalte anfører å aktsomt ha tatt ut et dyr innenfor et område som man egentlig ikke har hjemmel til, slik at det foreligger brudd på naturmangfoldloven § 15 første ledd, skal tilfellet henføres under bestemmelsen om rettsvillfarelse. Dette gjelder i alle tilfeller der man misforstår lov, vedtak, eller forskrift som hjemler uttak av et dyr. Høyesterett har oppstilt en høy terskel for at villfarelser vedrørende offentligrettslige reguleringer, herunder forskrifter kan være aktsomme. I Rt. 2009. s. 1079 forelå det ikke en aktsom rettsvillfarelse, fordi de tiltalte ikke hadde undersøkt en verneforskrift vedrørende lovligheten av å lande med helikopter i landskapsvernområde tilstrekkelig.¹⁶⁶ Det ble uttalt at «Det er i rettspraksis flere ganger påpekt at plikten til å undersøke om en handling eller virksomhet er lovlig, i særlig grad gjør seg gjeldende for lovgivning til vern om miljøet.»¹⁶⁷ Terskelen for aktsom rettsvillfarelse ble også satt høyt i Rt. 1999 s. 601¹⁶⁸ og Rt. 1994. s. 599.¹⁶⁹ Etter den foreliggende rettspraksis er det klart at det skal mye til for å høres med at en rettsvillfarelse har vært aktsom innenfor miljørettens område. Det er dermed vanskelig å vinne frem med å ha misforstått en forskrift som hjemler uttak av viltlevende dyr. Det gjenstår imidlertid å se

---

¹⁶⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 430.

¹⁶¹ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 430.

¹⁶² Se eksempelvis Rt. 1963. s. 1000 s. 1001 avsnitt 5 og Rt. 1964. s. 194 s. 195 tredje avsnitt.

¹⁶³ Matningsdal (2015) s. 216 pkt. 4.4.

¹⁶⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 430.

¹⁶⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 430.

¹⁶⁶ Avsnitt 34.

¹⁶⁷ Avsnitt 18.

¹⁶⁸ S. 600 avsnitt 5.

¹⁶⁹ S. 605 annet avsnitt.

hvilken betydning det får i fremtidige saker at lovgiver har forutsatt at aktsomhetskravet skal dempes noe der myndighetene ikke har gjort nok for å avverge rettsuvitenheten.¹⁷⁰

Dersom man tar ut et dyr men det viser seg at man av ulike grunner har tatt livet av feil art, skal uvitenheten behandles som faktisk uvitenhet etter straffeloven § 25. Et eksempel er dersom man skyter en ulv, som man trodde var en rev. I HR. 2016. 1857 A var spørsmålet blant annet om en jeger uaktsomt hadde tatt feil av en ulv og en rev. Retten kom til at det var uaktsomt å ta feil av ulv og rev og la vekt på at «A er en meget erfaren jeger. Han visste det var ulv i området. Han hadde hatt tid til å forsikre seg om at det han skjøt på var en rev.»¹⁷¹ Retten kom til at jegeren ikke hadde vært aktsom vedrørende vurderingen av hvilket dyr han skjøt. Det ble derfor ikke spørsmål om å frifinne tiltalte på bakgrunn av reglene om faktisk villfarelse. Avgjørelsen viser at det i alle fall for en erfaren jeger kan være vanskelig å vinne frem med aktsom uvitenhet vedrørende hvilket dyr som er felt. De samme vurderingene må antakelig gjelde dersom en forsker med store kunnskaper om naturmiljøet, tar ut virvelløse dyr i strid med naturmangfoldloven § 20.

At en faktisk uvitenhet har vært aktsom, påberopes ofte i forbindelse med uttak av dyr i nødsituasjoner. Grunnen til dette er at man i nødsituasjoner har liten tid å områ seg og valget om å felle dyret ofte tas under press. Eksempel på det er LF 1999 s. 830, der tiltalte hadde felt et dyr etter at et angrep fra et viltlevende dyr var over. At angrepet var pågående, var et vilkår for å straffefritt kunne felle vilt etter § 11 annet ledd. Det forelå imidlertid en villfarelse slik at tiltalte trodde at angrepet fortsatt var pågående. Tiltalte ble frifunnet siden villfarelsen var aktsom.

Oppsummert kan man si at reglene om rettsvillfarelse ikke er lempelig å påberope seg for å høres med at skyldkravet ikke var oppfylt, men at anførsler om at skyldkravet ikke er oppfylt på bakgrunn av faktisk villfarelse lettere kan føre frem.

2.4 Straffrihetsgrunner ved uhjemlet uttak av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15

Dersom det foreligger brudd på § 15 første ledd, åpner naturmangfoldloven § 17 for et omfattende unntak fra straffeansvar i situasjoner der viltlevende virveldyr utgjør en fare for skade, eller skade på eiendom, personer eller dyr. Naturmangfoldloven § 17 første ledd

---

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 430.

¹⁷¹ Avsnitt 55.

regulerer avliving for skadeforebygging, annet til fjerde ledd avliving i nødverge og femte ledd regulerer avliving grunnet dyrevern eller smittevernhensyn. Naturmangfoldloven § 17 a regulerer felling av rovdyr i rovdysikkert hegn. Det avgrenses mot straffefrihetsregelen i naturmangfoldloven § 17 tredje ledd, hvor forvaltningen kan fastsette forskrift om utvidet nødrettsfelling betinget ut fra hvordan bestanden av jerv, gaupe og bjørn på det foreliggende tidspunktet er. Begrunnelsen er man ikke kan utlede klare grenser for straffefrihet for forskrifter som enda ikke er utformet.

2.4.1 Avliving for å forebygge skade fra smånagere mv.

Naturmangfoldloven § 17 første ledd regulerer lovlig avliving på smånagere, krypdyr og lakse- og innlandsfisk. Bestemmelsen utgjør således et unntak fra forvaltningsprinsippet i § 15 første ledd. På samme måte som for naturmangfoldloven § 20, er det ikke helt klart om § 17 første ledd hører mest hjemme under kapitlet vedrørende kartlegging av objektiv gjerningsbeskrivelse, eller under kapitlet om straffefrihetsgrunner. Imidlertid tar bestemmelsen utelukkende sikte på å regulere felling av dyr i situasjoner der det kan skje skade på person og eiendom. Dette gjør at bestemmelsen bærer preg av å være en nødrettsbestemmelse på linje med straffeloven § 17. Det taler for at bestemmelsen bør karakteriseres som en straffefrihetsgrunn. I tillegg er regelen en del av § 17, hvor bestemmelsens annet og tredje ledd helt klart må karakteriseres som straffefrihetsgrunner. Rettstekniske hensyn taler dermed også for å vurdere § 17 første ledd i kapitlet om straffefrihetsgrunner på linje med de øvrige leddene av bestemmelsen.

Ordlyden «hindre skade» tilsier at kan man avlive i forbyggende øyemed. Det kreves ikke at skaden faktisk har skjedd. Det er imidlertid klart at det ikke kun må dreie seg om en teoretisk skadepotensiale. Ordlyden om at uttaket må være «nødvendig» tilsier at arten må ha skadeevne for å kunne avlives. Et dyr som aldri vil kunne utgjøre skade, kan ikke avlives etter denne bestemmelsen. Det er for eksempel vanskelig å tenke seg at en laks kan utgjøre skade på person. I forarbeidene presiseres det at vilkåret «nødvendig» også stiller krav om at andre løsninger må være vurdert eller prøvd først.¹⁷²

Skaden kan rette seg mot en «person». Eksempel på en slik situasjon er en hoggorm som truer et menneske. Av innlandsfiske-artene er det først og fremst gjedde som kan utgjøre en reell skade på person.¹⁷³ Ordlyden «eiendom» kan forstås slik at både hus, tomt og eiendeler

---

¹⁷² Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387.

¹⁷³ Backer (2010) s. 147.

omfattes. Dersom en gnager skader et hus, må gnageren lovlig kunne avlives. I forarbeidene presiseres det med at begrepet omfatter løvsøre og fast eiendom, herunder planter og trær som står på fast eiendom.¹⁷⁴ Det slås imidlertid fast at bestemmelsen ikke kan benyttes for å avlive dyr for å beskytte andre dyr som ingen eier. Det lovgiver her sikter til, er at kjæledyret eller husdyret regnes som «løvsøre», både i tingsrettslig og strafferettslig forstand. En hoggorm som truer en hest som er eid av noen, kan dermed lovlig avlives etter denne bestemmelsen. Det er særlig for alternativet «eiendom» at det er lett å tenke seg at antall arter som tas ut kan bli nok så høyt. Ordlyden setter ingen grense for hvor mange individer det kan tas ut så lenge de øvrige vilkårene i alternativet er oppfylt. For en art som regnes som truet, kan dette være uheldig.

Det finnes ikke rettspraksis der en person har blitt tiltalt for uhjemlet uttak av smågnagere, krypdyr og lakse- og innlandsfisk. Dette kan ha sammenheng med at uttak i tråd med første ledd ikke må meldes til politiet jfr. § 17 fjerde ledd. Dersom det dreier seg om uttak av et dyr oppført på norsk rødliste, er dette uheldig. Dette viser imidlertid at lovgiver har hatt et større fokus på å verne arter som er lett synlig.

2.4.2 Felling etter § 17 annet ledd

I § 17 annet ledd første setning, heter det at vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. I § 17 annet ledd annen setning åpnes det for å utøve felling for avverging av skade på bufe, tamrein, gris, fjørfe og hund.

Annet ledd viderefører reglene i viltloven § 11 første ledd. Før viltloven 1981 trådte i kraft, berodde nødvergeretten på en analogi fra straffelovens alminnelige regler om nødverge eller nødrett. Av forarbeidene følger det at bestemmelsen har karakter av en nødvergebestemmelse og gjelder ved siden av straffeloven § 48.¹⁷⁵ Om § 11 annet ledd kan karakteriseres som nødverge eller nødrett har det vært delte meninger om.¹⁷⁶ I straffeloven har nødvergebestemmelsen som vilkår at det foreligger et angrep. Bare § 17 annet ledd annen setning, som regulerer forsvar av dyr, har som vilkår at det foreligger et angrep fra det villlevende dyret. Men heller ikke her er det et vilkår at angrepet er «ulovlig» slik det kreves etter nødvergebestemmelsen i straffeloven 2005 § 18. I forarbeidene, brukes uttrykket nødrett og nødverge om en annen.¹⁷⁷ I Rt.1990 s. 1259¹⁷⁸ og Rt. 2004. s. 1854¹⁷⁹ ble betegnelsen

---

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387.

¹⁷⁵ NOU 2004: 28 s 588.

¹⁷⁶ Backer (2010) s. 148.

¹⁷⁷ NOU 1974: 21 s 85 sp. 1. Backer (2010) s. 148.

nødrett brukt. I proposisjonen til naturmangfoldloven uttales det at bestemmelsen er nærmere beslektet med nødrett enn nødverge.¹⁸⁰ Jeg mener at betegnelsen «nødrett» mer treffende for å beskrive fellinger med hjemmel i § 17 annet ledd. Spørsmålet har imidlertid ingen betydning for hvorledes vilkårene å utøve lovlig felling etter § 17 annet ledd første og annen setning skal forstås.

Det er «vilt» som det kan utøves felling mot etter § 17 annet ledd for å beskytte person, eller bufe, tamrein, gris, fjørfe og hund. «Vilt» defineres i naturmangfoldloven § 3 bokstav p som «naturlig viltlevende landpattedyr, fugler, krypdyr og amfibier». Bestemmelsen gjelder altså ikke for fisk eller virvelløse dyr.

2.4.3 Felling for å hindre skade på person

2.4.3.1 Aktuell og betydelig fare for skade

Naturmangfoldloven § 17 annet ledd første punktum regulerer felling av vilt i de tilfeller der det er fare for skade på person. Etter ordlyden «fare» for skade, vil man kunne utøve nødvergeretten før angrepet fra viltet faktisk er i gang. Av forarbeidene fremgår det at det ikke er nødvendig at det foreligger en faktisk angrepssituasjon.¹⁸¹ Av Rt. 2005. 631 som omhandlet felling av bjørn for å beskytte person, følger det også at bestemmelsen ikke stiller krav om at dyret faktisk må ha gått til angrep, men ut fra omstendighetene må det være realistisk at det «omgående vil komme et angrep».¹⁸² Ordlyden «skade» viser at fare for plage, ikke omfattes av bestemmelsen. Dyret må dermed ha skadepotensiale.

Faren må imidlertid være «aktuell» og «betydelig». Vilrårene er kumulative. Ordlyden «aktuell» stiller krav om at faren må ha en viss nærhet i tid. Vilråret «betydelig» stiller krav om hvor stor faren må være. I forarbeidene fremgår det at hvorvidt det foreligger slik aktuell og betydelig fare for skade, må avgjøres konkret i det enkelte tilfellet.¹⁸³ Forarbeidene spesifiserer ikke vilrårene mer utdypende, og det er sparsommelig med rettspraksis som presiserer innholdet i vilrårene «aktuell og betydelig fare». I Rt. 2005. s. 631 som gjaldt felling av bjørn, uttalte imidlertid Høyesterett at det var vanskelig objektivt sett å gi begrunnelse for at mennene var i en aktuell og betydelig fare. Det framsto som usikkert hva

---

¹⁷⁸ Side 1260.

¹⁷⁹ Avsnitt 1.

¹⁸⁰ Prop. 75 L (2009-2010) s 6. Sp.1.

¹⁸¹ Ot.prp.nr. 52 (2008-2009) s. 387.

¹⁸² Avsnitt 11.

¹⁸³ NOU 2004: 28 s. 588.

bjørnen ville gjøre da den startet å springe mot de to. Retten slo kort fast at bjørnen ikke var så nær at det utgjorde noe aktuell fare.¹⁸⁴ Videre hadde de to jegerne storviltrifler med fem skudd i magasinet, noe som også gjorde faren mindre «aktuell». Retten tok ikke stilling til spørsmålet om faren var betydelig. Avgjørelsen viser likevel at andre omstendigheter, som for eksempel om man har på seg våpen, kan gjøre faren mindre aktuell. Om faren er aktuell og betydelig må dermed vurderes konkret.

2.4.3.2 Fellingen må være påkrevd

Videre må avlivingen anses «påkrevd» for å fjerne faren. Ordlyden «påkrevd» tilsier at avliving må være helt nødvendig for å avverge situasjonen. Forarbeidene uttaler seg ikke om begrepet. I rettspraksis presiseres vilkåret med at det ikke må foreligge andre og mindre vidtgående handlingsalternativer enn felling jfr. Rt. 2004. s. 1854¹⁸⁵ og Rt. 2005. s. 631.¹⁸⁶ Førstnevnte dom omhandler felling for å beskytte dyr etter viltloven § 11, og ikke for å beskytte person. Men ettersom vilkåret «påkrevd» tidligere også var et vilkår for felling til beskyttelse av dyr, har dommene relevans for en generell forståelse av begrepet. I LE. 2012. 108373 ble det lagt vekt på at tiltalte hadde handlingsalternativer som gjorde at det ikke var «påkrevd» å skyte bjørnen. Blant annet kunne han gått inn i huset. Dette må bety at de tilfeller der personen kan løse faresituasjonen ved å fjerne seg, eller skremme bort dyret på ulike måter, vil ikke avlivingen nødvendigvis være straffefri. Av juridisk litteratur fremgår det at det kan være tilstrekkelig å beskytte seg med en tilgjengelig stokk eller stav for mindre vilt.¹⁸⁷ Befinner man seg i skogen, uten noen plass å rømme, vil handlingsalternativene for å komme seg unna den farlige situasjonen være færre. Da er det antakelig lettere bli hørt med at fellingen var påkrevd.

Ordlyd og forarbeider er tause om hvem som kan utføre nødvergehandlingen. Gode grunner taler for at både den som selv er angrepet, og en som er tilstede, må kunne utføre den. Dette er praksisen etter nødvergebestemmelsen i straffeloven. I juridisk litteratur forutsettes det at avlivingen kan gjøres av den som er truet av viltet, eller av en person som er til stede.¹⁸⁸ Det må dermed legges til grunn at både den angrepne, men også andre personer i nærheten kan utføre avlivingen.

---

¹⁸⁴ Avsnitt 19.

¹⁸⁵ Avsnitt 13.

¹⁸⁶ Avsnitt 12.

¹⁸⁷ Backer (2010) s. 150 første ledd annen setning.

¹⁸⁸ Backer (2010) s. 150 tredje ledd første setning.

2.4.4 Når vilt angriper bufe, tamrein, gris, fjørfe eller hund

2.4.4.1 Kort om tiltaltes subjektive oppfatning av situasjonen

Naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning, regulerer straffefri felling for å beskytte bufe, tamrein, gris, fjørfe eller hund. For forenklingens skyld vil jeg benytte ordet husdyr og kjæledyr som en forkortelse for bufe, tamrein, gris, fjørfe eller hund.

Et innledende spørsmål som må avklares, er om tiltaltes subjektive oppfatning av situasjonen vil ha betydning når spørsmålet om straffefrihet etter § 17 annet ledd annen setning skal avgjøres. I forarbeidene til den tidligere bestemmelsen i viltloven § 11, uttales det under redegjørelsen av vilkåret «under direkte angrep» det at eierens, eller den som opptrer på hans vegnes subjektive oppfatning av om viltet vil komme til å angripe, er uten betydning. Dette er tilsynelatende i strid med de alminnelige reglene om faktisk uvitenhet i straffeloven § 25. Forarbeidene til naturmangfoldloven § 17 er taus vedrørende spørsmålet, og avkrefter således ikke uttalelsen i viltlovens forarbeider. Forarbeidene til viltloven taler dermed for at tiltaltes subjektive oppfatning av situasjonen er uten betydning når det tas stilling til om det foreligger et direkte angrep. En slik forståelse vil langt på vei innebære et objektivt straffeansvar. I Rt. 2004. s. 1854 uttrykker Høyesterett at forarbeidenes uttalelse kan synes å knytte seg opp til gjerningspersonens subjektive forhold, men at ut fra sammenhengen må uttalelsen imidlertid oppfattes som en konsekvens av lovendringen som innebar at fare for fremtidig angrep ikke lenger skulle omfattes av nødvergeretten.¹⁸⁹ Det Høyesterett mener, er at uttalelsen ikke kan innebære at tiltaltes subjektive forhold ikke er av betydning når det tas stilling til om vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Dette må være korrekt forståelse av forarbeidenes uttalelse.

2.4.4.2 Fellingen må skje «under direkte angrep»

Et vilkår for å lovlig felle viltet etter denne bestemmelsen, er at det foreligger et «direkte angrep» på dyrene. Tidligere var ordlyden i daværende nødvergebestemmelsen i viltloven § 11, at man kunne utøve rettmessig nødvergefelling dersom det forelå «fare for direkte angrep». Ordlyden skapte usikkerhet omkring når man kunne felle rovdyr, ettersom enhver tilstedeværelse av rovdyr potensielt kan føre til angrep på husdyr og kjæledyr. Bestemmelsen ble derfor endret 11.juli 1993, noe som også ble gjort for å bringe bestemmelsen i samsvar med Europarådets konvensjon av om vern av ville europeiske planter og dyr og deres

---

¹⁸⁹ Avsnitt 16.

naturlige leveområder av 19. september 1979 (heretter Bernkonvensjonen).¹⁹⁰ Terskelen for å felle rovdyr i denne sammenheng, er dermed blitt høyere. Den reviderte ordlyden ble videreført i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning.

Den nåværende ordlyden «under direkte angrep», tilsier at angrepet på dyret må være i gang. Det vil ikke være tilstrekkelig at rovdyret er i nærheten av dyret og potensielt kan angripe. De tilfeller der det villlevende dyret er i ferd med å angripe, men at angrepet ikke er iverksatt, vil etter ordlyden ikke gi lovlig grunnlag for felling. Formålet med naturmangfoldloven, som blant annet er å verne om det biologiske mangfoldet, tilsier også at ordlyden må tolkes strengt slik at angrepet må være i gang for å kunne felle dyret lovlig. Dette gjelder spesielt dersom det villlevende dyret er truet. I forarbeidene fremgår det imidlertid at vilkåret «under direkte angrep» innebærer at felling kan skje dersom rovdyret er i ferd med å angripe eller angriper dyret.¹⁹¹ Videre uttrykkes det at «Dette viser at fellingsadgangen bare omfatter tilfeller av akutt karakter, og videre at tilstedeværelsen av rovdyr i et område der bufe eller tamrein beiter, ikke er tilstrekkelig for å felle rovvilt».¹⁹² Ettersom forarbeidene uttrykker at også de tilfeller der dyret er i ferd med å angripe kan gi grunnlag for lovlig felling, gir forarbeidene en noe videre avgang til felling enn en ren ordlydsfortolkning gir. Etter forarbeidene stilles det likevel strenge krav til hvor akutt angrepet må være.

I Rt. 2014. s. 238 var hovedspørsmålet om felling av en totalfredet hønehauk var straffri fordi den ble foretatt i nødverge for en høne, jf. naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15. Det var klart at det forelå et «direkte angrep» når hauken stod oppå høna og hakket på den.¹⁹³ I Rt. 2004. s. 1854 var spørsmålet om vilkårene for uttak med hjemmel i viltloven § 11 annet ledd er oppfylt i en situasjon hvor angrepet fra rovdyret ikke har startet. Saken har relevans ettersom det også etter viltloven § 11 var et vilkår at det forelå et «direkte angrep». Tiltalte hadde skutt en bjørn som befant seg inne i en grisebinge. Høyesterett uttalte at begrepet «under direkte angrep» på bakgrunn av lovbestemmelsens forhistorie og forarbeider, måtte tolkes romsligere enn en snever ordlydsfortolkning.¹⁹⁴ Høyesterett presiserte at dette måtte begrense seg til tilfeller hvor et angrep er «umiddelbart forestående». Høyesterett opphevd derfor lagmannsrettens frifinnende dom. Høyesterett spesifiserte likevel ikke hva som regnes som et «umiddelbart forestående» angrep.

---

¹⁹⁰ Ot.prp. nr. 54 (1992-93) s. 12 pkt. 4.2.4.

¹⁹¹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387 som henviser til Ot.prp.nr.54 (1992-1993) s. 24.

¹⁹² Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387 som henviser til Ot.prp.nr.54 (1992-1993) s. 13.

¹⁹³ Avsnitt 13.

¹⁹⁴ Avsnitt 18.

En naturlig språklig forståelse av Høyesteretts formulering tilsier at det er de sekunder før rovdycet springer mot dyret for å angripe som regnes som et «umiddelbart forestående angrep». Utfordringen blir å bevise at man aktsomt oppfattet at dyret var i ferd med å angripe uten at angrepet faktisk har startet. I den konkrete saken ble det lagt til grunn at bjørnen på et tidspunkt bevegde seg mot en flokk griser på en slik måte at bjørnen kan ha jaget dem et kort øyeblikk.¹⁹⁵ Likevel hadde bjørnen stått i ro og spist fra foringskassen i de to minuttene før tiltalte skjøt den. Angrepet var dermed ikke «umiddelbart forestående». Selv om det i den konkrete sak var nokså klart at angrepet ikke var umiddelbart forestående, kan det nok i praksis være vanskelig å påvise at det foreligger et umiddelbart forestående angrep før angrepet har startet. Dersom viltet beveger seg mot husdyrene, uten å løpe mot de i direkte angrep, vil angrepet antakelig regnes som «umiddelbart forestående» slik at man kan høres med rettmessig felling etter § 17 annet ledd annen setning. Avbrytes rovdycets bevegelse mot husdyrene, vil det etter Rt. 2004. s. 1854 likevel ikke kunne regnes som et «umiddelbart forestående» angrep.

Oppsummerer man rettstilstanden på bakgrunn av de foreliggende rettskildene, kan det slås fast at dersom det kan konstateres at angrepet fra viltet er i gang, vil man i utgangspunktet straffefritt kunne avlive det viltlevende dyret. Etter ordlyden «direkte angrep» er det heller ingen begrensning i hvor langt unna dyret må være for å kunne felle det dersom angrepet er i gang. I praksis kan man dermed felle et dyr som er svært langt unna, såfremt man aktsomt oppfatter at angrepet har startet, eller er i ferd med å starte.

2.4.4.3 Når angrepet er avsluttet

Etter ordlyden «under» direkte angrep kan man ikke høres med lovlig nødvergefelling når angrepet fra viltet er avsluttet.

LF 1999 s. 830 (dissens 6-1) hadde en mann felt en bjørn som holdt på med en «nyrevet» sau, og ble tiltalt for brudd på viltloven § 56 jfr. § 3. Med «nyrevet» menes at rovdycet akkurat har angrepet husdyret. Sauen var allerede død når mannen avfyrte skuddet. Mannen anførte at han handlet i nødverge etter den daværende bestemmelsen i viltloven § 11. Spørsmålet var om det forelå et «direkte angrep», ettersom sauene allerede var død når mannen skjøt bjørnen. Retten konkluderte med at det forelå et «direkte angrep» på bakgrunn av at det ikke var uaktsomt å anse det som sannsynlig at sauene var i live.¹⁹⁶ Høyesterett blander her skyldkravet sammen

---

¹⁹⁵ Avsnitt 21.

¹⁹⁶ Avsnitt 30.

med spørsmålet om vilkårene for felling objektiv sett er til stede. Av hensynet til avgjørelsens etterprøvnbarhet er dette uheldig. Ettersom flertallet frikjente tiltalte, fordi villfarelsen var aktsom, tilsier dommen likevel at et angrep som er avsluttet ikke objektivt sett vil gå under ordlyden «direkte angrep».

2.4.4.4 Må fellingen være «påkrevd»?

Etter den tidligere viltloven § 11, som naturmangfoldloven § 17 har erstattet, gjaldt kravet «påkrevd» både for nødvergefelling for beskyttelse av person og husdyr. Felling for beskyttelse av person og husdyr var samlet i en setning i loven. Når bestemmelsen ble overført fra viltloven til naturmangfoldloven, ble felling til beskyttelse av person og dyr delt opp i to setninger, og «påkrevd»-kravet ble ikke en del av den setningen som regulerer nødvergefelling til beskyttelse av husdyr.

I TNOST. 2010. 57617 hadde en mann felt en bjørn i februar 2009 da viltloven § 11 fortsatt var i kraft. Anke til lagmannsretten ble nektet fremmet, og anke til Høyesterett over lagmannsrettens beslutning ble forkastet. Saken kom for retten i 2010 når naturmangfoldloven § 17 hadde overtatt for viltloven § 11. Retten uttalte at overgangen fra viltloven til naturmangfoldloven ikke hadde medført noen materielle endringer, slik at det var nødvendig å anvende naturmangfoldloven § 17 i stede for viltloven § 11 slik det fulgte av straffeloven 1902 § 3 annet ledd. At fellingen var «påkrevd» ble derfor satt som vilkår for rettmessig felling. En avgjørelse fra tingretten har lav rettskildemessig vekt, og avgjørelsen kom på et tidspunkt hvor bevisstheten om de begrensninger som gjelder i lys av lovkravet ikke var på samme nivå som i dag. Avgjørelsen er likevel et eksempel på at domstolene oppfattet at det var et vilkår for felling etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning at fellingen var påkrevd.

I Rt. 2014. s. 238 ble det reist spørsmål om det kunne innfortolkes et krav i §17 annet ledd annet punktum om at fellingen må anses «påkrevd» for å verne dyr som er nevnt i bestemmelsen. Høyesterett kom til at vilkåret ikke kunne innfortolkes i § 17 annet ledd annet punktum.¹⁹⁷ Høyesterett viste til at ordlyden i § 17 annet ledd annen setning ikke oppstiller noe krav om at fellingen må være påkrevd. Retten viser deretter til at spørsmålet om vilkåret

---

¹⁹⁷ Avsnitt 24.

skal innfortolkes, må vurderes på bakgrunn av kravet om at ingen kan straffes uten hjemmel i lov etter Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7.¹⁹⁸

2.4.4.5 Om klarhetskravet og analogiforbudet gjelder ovenfor straffrihetsregler

I Rt. 2014. s. 238 uttalte Høyesterett at dersom man innfortolker et krav om at avlivingen «må anses påkrevd», innebærer dette en innskrenkende fortolkning av straffefrihet, og en utvidelse av straffeansvaret.¹⁹⁹ På denne bakgrunn legger Høyesterett til grunn at det må stilles tilsvarende krav til klarhet og forankring i ordlyden. Med uttalelsen *forankring i ordlyden*, sikter høyesterett til at også analogiforbudet må gjelde for straffefrihetsgrunner. Jeg vil videre i denne drøftelsen benevne disse kravene som lovkravet. Det Høyesterett mener, er at lovkravet også gjelder for straffrihetsregler og ikke bare for straffebud. Høyesterett sonderer ikke mellom lovfestede og ulovfestede, samt spesielle og generelle straffrihetsgrunner. En spesiell straffrihetsgrunn knytter seg til enkelte straffebud, mens en generell straffrihetsgrunn gjelder for alle straffbare handlinger.²⁰⁰ Naturmangfoldloven § 17 er et eksempel på en spesiell straffrihetsgrunn, mens straffeloven § 17 og 18 er eksempler på generelle straffrihetsgrunner. En ulovfestet straffrihetsgrunn er eksempelvis reglene om uanmodet forretningsførsel²⁰¹, eller straffefrihet grunnet trekk ved etterforskningen.²⁰²

Ettersom Høyesterett benytter ordet «straffrihet» i generell forstand kan det tyde på at det siktes til alle straffrihetsregler. Etter som den konkrete sak omhandlet en spesiell straffrihetsgrunn²⁰³ etter § naturmangfoldloven § 17, må det i alle fall legges til grunn at Høyesterett mener at klarhetskravet gjelder for tolkningen av naturmangfoldloven § 17. Dette utgjør en av avgjørelsens *ratio decidendi*. At lovkravet gjelder for generelle og ulovfestede straffrihetsgrunner blir i så fall et *obiter dicta*-uttalelse. Da høyesterett ikke eksplisitt skiller mellom spesielle, generelle og ulovfestede straffrihetsgrunner, kan man ikke ta for gitt at Høyesterett mener at lovkravet gjelder for generelle og ulovfestede straffrihetsgrunner.

Backer har imidlertid kritisert Høyesteretts uttalelse om at lovkravet gjelder for straffrihetsregler.²⁰⁴ Backer skiller heller ikke mellom spesielle og generelle straffrihetsgrunner i sin kritikk av Høyesteretts uttalelse. Backer mener at de hensyn som

---

¹⁹⁸ Avsnitt 14-15.

¹⁹⁹ Avsnitt 19.

²⁰⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 202.

²⁰¹ Eskeland (2015) s. 265.

²⁰² Eskeland (2015) s. 271.

²⁰³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 202 avsnitt 4.

²⁰⁴ Backer. Inge Lorange, *Hønsehauk i Høyesterett: Rt-2014-238*, Lov og Rett 2014 s. 399-407.

tilsier klar lovhjemmel for å straffe, ikke gjør seg gjeldende på samme måte for omfanget av en straffrihetsgrunn. Blant annet står hensynet til forutberegnelighet sentralt bak kravet om at lovens gjerningsbeskrivelse skal dekke den straffbare handlingen, mens straffrihetsgrunnene har sterkere forankring i en konkret bedømmelse av handlingssituasjonen som forøveren stod oppe i. I tillegg mener han at en slik praktisering vil gjøre de lovfestede straffefrihetsreglene mindre fleksible enn de ulovfestede, og det vil bli pussig å anvende klarhetskravet på ulovfestede straffrihetsregler som for eksempel politiprovokasjon. Backers refleksjoner og kritikk av høyesterett gir et viktig bidrag til lovtolkningen. Men ettersom han ikke skiller mellom spesielle og generelle straffrihetsgrunner, blir ikke argumentasjonen helt treffende.

Det må dermed foretas en selvstendig vurdering av om lovkravet bør gjelde for straffefrihetsgrunner, og om det eventuelt er noen holdepunkter for at vurderingen skal bli ulik for de forskjellige typene av straffefrihetsgrunner. Når det gjelder den spesielle straffefrihetsgrunnen i naturmangfoldloven § 17, tilsier hensynet til forutberegnelighet at lovkravet også må gjelde ved tolkningen av den. Vilkårene i bestemmelsen er klare, og allmenkjente. I faunakriminalitetssaker er det ikke upraktisk at en person som har skutt et dyr anfører at vedkommende trodde at vilkårene for nødverge var til stede.²⁰⁵ En innskrenkende fortolkning av ordlyden vil som nevnt kunne føre til at de vilkår borgeren trodde gjaldt for straffefri nødrett, ikke er i samsvar med de vilkårene som i praksis fører til straffrihet.²⁰⁶ I tillegg vil hensynet til likebehandling kunne blitt redusert, ettersom rettsadvenderen ikke behøver å være like ordlydstro som man på bakgrunn av det strafferettslige legalitetsprinsippet må være ved tolkning av straffebud. Dette kan føre til at like tilfeller ikke blir behandlet likt av rettsadvenderen. Et annet poeng er at dersom lovkravet ikke gjelder for slike straffrihetsgrunner, kunne lovgiver i utstrakt grad benyttet seg av vide straffebud, med tilhørende straffrihetsgrunner for å ha stor grad av fleksibilitet ved lovanvendelsen. Det vil representere en omgåelse av klarhetskravet dersom man skulle slå seg til ro med at kravet ikke gjelder for mer perifere regler enn straffebud, når disse reglene påvirker grensene for det straffbare. En slik praktisering vil føre til at borgerens rettssikkerhet ville blitt betydelig svekket. De samme hensyn gjør seg for øvrig gjeldene for generelle lovfestede straffefrihetsgrunner og ulovfestede straffefrihetsgrunner der vilkårene for straffefrihet er klare og allmenkjente.

---

²⁰⁵ Se eksempelvis LE. 2012. 108373 under lagmannsrettens bemerkninger avsnitt 10.

²⁰⁶ Det er som tidligere nevnt satt en høy terskel for å høres med en aktsom rettsvillfarelse. Se pkt. 2.3.3.

Er det derimot snakk om ulovfestede straffrihetsgrunner, som eksempelvis reglene om uanmodet forretningsførsel, eller straffefrihet grunnet politiprovokasjon, er det ikke like klart at lovkravet må gjelde for disse straffrihetsreglene. Vurderingen av straffefriheten beror i disse tilfellene på en helhetsvurdering basert på reelle hensyn, hvor vurderingen av straffefrihet i stor grad er betinget av om handlingen er straffverdig eller ikke. Tilsvarende gjelder for øvrig for den lovfestede straffrihetsgrunnen i straffeloven 2005 § 81, der spørsmålet om straffefrihet, i de tilfeller man har overskredet grensen for nødverge, nødrett eller selvtekt, beror på om *særlige grunner* tilsier straffefrihet. Noen klare vilkår for når handlingen skal medføre straffefrihet lar seg ikke oppstille. Årsaken til at lovkravet ikke nødvendigvis bør gjelde for slike typer ulovfestede og ulovfestede straffrihetsgrunner, er at det er upraktisk å oppstille et tvingende krav om klarhet, for straffefrihetsreglens utforming, når vurderingen av straffrihet beror på en helhetsvurdering. At det finnes ulovfestede og lovfestede regler som kan medføre straffefrihet basert på en konkret helhetsvurdering, er til gunst for borgeren. Man kan derfor vanskelig rette betenkeligheter mot at lovkravet av praktiske årsaker antagelig ikke kan gjelde for alle ulovfestede og lovfestede straffrihetsgrunner som nevnt ovenfor.

Den overnevnte refleksjonen, taler uansett for at lovkravet gjelder for den spesielle straffefrihetsgrunnen i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning. Frøberg støtter også Høyesteretts konklusjon om at legalitetsprinsippet må gjelde for naturmangfoldloven § 17.²⁰⁷ Frøberg legger vekt på at nødvergebestemmelsen er en spesiell straffrihetsgrunn som utelukkende knytter seg til ett, eller noen få straffebud. Han legger videre vekt på at det er et spørsmål om lovteknikk om omstendigheten tas inn som et vilkår i gjerningsbeskrivelsen, eller som det fremgår av en annen bestemmelse som straffrihetsgrunn.²⁰⁸ I Frøbergs støtte til Høyesterett, føres det utelukkende argumentasjon for at lovkravet burde gjelde for naturmangfoldloven § 17, og ikke om det burde gjelde for generelle og ulovfestede straffrihetsgrunner. Uttalelsen taler likevel for at lovkravet må gjelde for naturmangfoldloven § 17. Samlet sett trekker rettskildene i retning av at lovkravet bør gjelde for straffefrihetsregelen i naturmangfoldloven § 17.

---

²⁰⁷ Frøberg, Thomas, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, Jussens venner 2015 s. 46-71 s. 62 avsnitt 6.

²⁰⁸ Frøberg *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet* Jussens venner 2015 s. 46-71 s. 62 avsnitt 6.

2.4.4.6 Sekundære rettskilder som kan tale for en innskrenkende fortolkning av ordlyden

Etter å ha slått fast at klarhetskravet og analogiforbudet gjelder for straffrihetsregler, går Høyesterett videre til å vurdere konkret om det er adgang til å innskrenke ordlyden i § 17 basert på andre rettskilder.²⁰⁹ Det vises til at det i forarbeidene til naturmangfoldloven fremgår at naturmangfoldloven § 17 innholdsmessig ikke er endret i forhold til viltloven § 11 første og andre ledd, og at forarbeider og praksis etter viltloven vil ha stor betydning for forståelsen av lovbestemmelsen.²¹⁰ Høyesterett kan likevel ikke slutte ut fra forarbeidene at lovgivers vilje var at vilkåret påkrevd var ment å være en del av § 17 annen setning. Høyesterett har rett i at man på bakgrunn av uttalelsen i forarbeidene ikke med sikkerhet kan konkludere på hva lovgiver mente om påkrevdkravet. Men dersom man i det hele tatt skal trekke noe ut av forarbeidenes uttalelse, må det jo være at den tidligere rettstilstanden, herunder påkrevdkravet, skulle videreføres. I motsatt fall ville det vært naturlig at lovgiver presiserte dette i forarbeidene. Slik jeg ser det, vil forarbeidene til en viss grad tale for at lovgiver mente at påkrevdkravet skulle gjelde for § 17 annet ledd annen setning.

Høyesterett svarer på lagmannsrettens anførsel som gikk ut på at dersom vilkåret «må anses påkrevd» ikke blir gitt anvendelse for § 17 andre ledd andre punktum, vil personer ha et svakere vern enn bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe.²¹¹ Høyesterett tilbakeviser lagmannsrettens anførsel med at § 17 annet ledd første setning gjelder fare for skade, mens § 17 annet ledd annen setning gjelder situasjoner der faren har materialisert seg i et pågående angrep. Uttalelsen bør nyanseres. Oppdages angrepet mot person og husdyr i en faresituasjon, er Høyesteretts uttalelse korrekt. I de tilfeller der angrepet faktisk er i gang, eller i ferd med å starte, vil det tvert imot være lempeligere å felle dyret med hjemmel i § 17 annet ledd annen setning for å hindre skade på dyr, enn ved avverging av skade på person etter første setning. Begrunnelsen er at det ikke kreves at en vurderer handlingsalternativer når felling foretas for å beskytte husdyr, noe man må gjøre når felling foretas for å beskytte person. Uansett er dette av mindre betydning for tolkningsresultatet. Argumentasjon som baserer seg på rimelighetshensyn, og kan vanskelig begrunne analogisk fortolkning av straffebud.

På bakgrunn av at ingen av de relevante rettskildene åpnet for å innfortolke vilkåret «påkrevd», kom Høyesterett enstemmig til at vilkåret ikke var en del av § 17 annet ledd annen

---

²⁰⁹ Avsnitt 21-22.

²¹⁰ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387.

²¹¹ Avsnitt 23.

setning. I avsnitt 24 uttaler Høyesterett at «Hva som eventuelt måtte ha vært lovgivers intensjon, er uansett - på bakgrunn av lovkravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7 slik dette er tolket i nyere Høyesterettspraksis - ikke avgjørende.» Dette kan forstås som at Høyesterett mener at hva lovgivers intensjon har vært, aldri i seg selv kan begrunne utvidende tolkning av et straffebud, eller innskrenkende fortolkning av en straffrihetsgrunn. Dersom de to rettskildene Høyesterett benyttet seg av, forarbeidene og rimelighetshensyn, hadde talt i retning av å tolke straffebudet utvidende, ville resultatet trolig ha blitt det samme. Det er vanskelig å tenke seg at andre rettskilder kan begrunne en analogisk fortolkning av ordlyden på strafferettens område. Dette er en konsekvens av at lovkravet i norsk rett knyttes opp til formell lov jfr. Grunnloven § 75.

Det uttales videre at «Er loven ved en glipp blitt annerledes enn forutsatt, må dette rettes opp ved en lovendring».²¹² Her presiserer Høyesterett kjernen i maktfordelingsprinsippet. Det er lovgiver som skal utforme lovene, og den dømmende instans må forholde seg til de allerede utformede lovbestemmelsene.

Backer har kritisert Høyesterett for blant annet ikke å anvende Grunnloven § 110 b (nåværende Grunnloven § 112) som rettskilde ved lovtolkningen.²¹³ Ettersom hønsehauken var *nær truet*, mener han at tilfellet griper rett inn i grunnlovsbestemmelsens kjerne om bevaring av naturmangfoldet. Her støtter jeg Backers argument. Det er sikker rett at Grunnloven § 112 har betydning som tolkningsfaktor for hvordan lovbestemmelser som berører naturmangfoldet skal forstås. Selv om det her var snakk om en straffesak, må man benytte seg av de rettskildene som har relevans som bidrag til å tolke det primære rettsgrunnlaget. En rettsstilstand der man kan felle dyr uten at det er påkrevd, kan føre til at truede dyr blir utryddet. Når det er snakk om en ordlydsfortolkning som kan få store uheldige konsekvenser for en nær truet art, bør grunnloven § 112 trekkes inn som tolkningsfaktor. Det er likevel usikkert om bruk av grunnlovens § 110 b som rettskilde ville ført til et annet resultat enn det Høyesterett kom til. Høyesterett har lagt seg på en svært streng linje når det kommer til å tillate innskrenkende tolkning av straffrihetsregler, eller utvidende tolkning av straffebud. Selv om et tolkningsresultat til ugunst for tiltalte, har de beste grunner for seg, må det være en lovgiveroppgave å endre loven slik at den blir i samsvar med lovgivers forutsetning.

---

²¹² Avsnitt 24 siste setning.

²¹³ Backer, Inge Lorange, *Hønsehauk i Høyesterett Rt-2014-238* Lov og Rett 2014 s. 399-407 s. 404 annet avsnitt.

Backer løfter videre fram at dommen er et eksempel på at tolkingen av regler på et rettsområde - i dette tilfellet miljørettens område - kan bli påvirket av hvilke sanksjoner som knytter seg til reglene, samt at de strafferettslige betraktningene overskygger de miljørettslige.²¹⁴ Det er uklart hva Backer mener med dette, og eventuelt om han er uenig i at tolkingen av rettsregler påvirkes av hvilke sanksjoner som knytter seg opp til reglene. Gjeldende rettskildelære tilsier imidlertid at tolkningene av rettsregler på et område ikke bare *kan*, men *skal* påvirkes av sanksjonene som knytter seg til reglene.²¹⁵ Er det snakk om straff, som er den mest alvorlige sanksjonen som retter seg mot borgerne, vil prinsippene for vekting av rettskildene for løsning av det konkrete rettslige spørsmålet skille seg fra et tilfelle hvor det ikke er tale om spørsmål om straff. I den konkrete sak vil de strafferettslige betraktningene overskygge de miljørettslige, nettopp fordi man tolker rettsreglene i en strafferettslig sammenheng. Det må også påpekes at man ikke tolker bestemmelsens innhold og rekkevidde en gang for alle, og at man ved lovtolkning i en forvaltningsrettslig sammenheng kan vekte de miljøvernmessige hensyn tyngre.

Høyesteretts uttalelser og konklusjon i Rt. 2014. s. 238, viser at legalitetsprinsippet ikke har mindre vekt i straffesaker på miljørettens område, enn på andre strafferettslige områder. Det er dermed klart at vilkåret «påkrevd» ikke kan innfortolkes i §17 annet ledd.

2.4.4.7 Lovgivers uttalelser om vilkåret «påkrevd» i etterkant av Rt. 2014. s. 238

I en stortingsproposisjon²¹⁶ ble det tatt stilling til om loven skulle endres slik at påkrevdkravet også gjaldt for § 17 annet ledd annen setning.

I et høringsbrev datert 27.11. 2014 i forbindelse med endringsforslaget, uttaler lovgiver at det var en inkurie at påkrevdkravet ikke ble en del av § 17 annet ledd annen setning.²¹⁷ At tilfellet var en inkurie, har ikke direkte blitt uttalt direkte før i dette høringsbrevet. Dette fremgår under pkt. 6 i høringsbrevet med overskriften «Retting av inkurie- nødverge». Det uttales videre at «Departementet ønsker å rette opp dette forholdet slik at bestemmelsen håndheves i tråd med det som var lovgivers intensjon, altså å videreføre rettstilstand som gjaldt etter § 11

---

²¹⁴ Backer, Inge Lorange, Hønsehauk i Høyesterett Rt. 2014.238 Lov og Rett 2014 s. 399-407 s. 406 tredje avsnitt.

²¹⁵ Rt. 1995. s. 530 s. 537 under førstevoterendes uttalelser, avsnitt 4.

²¹⁶ Prop. 118 L (2015–2016) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), Endringer i naturmangfoldloven mv. (administrativt beslag og administrativ inndragning) under overskriften Organisasjoner, forskningsinstitusjoner etc. s. 7.

²¹⁷https://www.regjeringen.no/contentassets/8393c5e8723243bcbd4ebf8c34e159c1/ending_naturmangfoldloven_viltloven_brev_141127.pdf (03.03.17).

annet ledd. » Forslaget til utforming av annet ledd var at «Eieren, eller den som opptrer på veggen av eieren, kan *når det må anses påkrevd* avlive vilt under direkte angrep på bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe.»

I endringsforslaget lot stortinget imidlertid være å endre loven med den begrunnelse at «det er hensiktsmessig å se på hvordan praksis etter dagens nødvergebestemmelse utvikler seg, og at det ikke bør foretas noen endringer i denne omgang.»²¹⁸ Lovgiver har dermed klart tatt stilling til at det ikke lengre er ønskelig at vilkåret «påkrevd» skal gjelde for § 17 annet ledd annen setning. En mer utdypende begrunnelse for hvorfor loven ikke skal endres, kommer lovgiver ikke med. Dette er merkelig, idet lovgiver erkjenner at det var en inkurie at påkrevdkravet ikke kom med i bestemmelsen. Rettstilstanden er dermed enda at såfremt viltet har startet, eller er i ferd med å starte angrepet mot dyret, kan man rettmessig felle rovdyret, uavhengig av hvor langt unna dyret er i det angrepet starter, eller er i ferd med å starte. For felling av eksempelvis hønehauk vil man kunne felle hauken på vei mot fjærfe, selv om man kan avverge angrepet ved hjelp av å jage hønehauken vekk.

2.4.4.8 Om en rettstilstand der vilkåret «påkrevd» ikke er en del av § 17 annet ledd annen setning er i strid med Bernkonvensjonen artikkel 9

NOF har meldt Norge inn for brudd på Bernkonvensjonen, på bakgrunn av at vilkåret «påkrevd» ikke er en del av § 17 annet ledd annen setning.²¹⁹ Saken er enda ikke behandlet.

Norge ratifiserte Bernkonvensjonen i 1986, og Norge er således folkerettslig forpliktet av den. Konvensjonen er inngått på engelsk og fransk jfr. artikkel 24 bokstav j. I LB. 2007. 14564 ble norsk oversettelse benyttet, men jeg vil benytte meg av den engelske teksten ved tolkning av artikkel 9 da dette er et av de offisielle språkene til konvensjonen jfr. konvensjonens sluttbestemmelser.

Artikkel 6 inneholder et generelt forbud mot blant annet felling av dyrearter som er angitt i konvensjonens vedlegg II. Dette inkluderer eksempelvis ulv, bjørn, jerv, gaupe og hønehauk, jfr. konvensjonens vedlegg II.²²⁰ Det sentrale i denne saken er unntaksbestemmelsen i art. 9 nr. 1, som tillater statene å gjøre unntak fra art. 6, forutsatt at to generelle vilkår og et av de spesielle vilkårene er oppfylt. De to generelle vilkårene er at «the exception will not be

---

²¹⁸ Prop. 118 L (2015–2016) under overskriften Organisasjoner, forskningsinstitusjoner etc. s. 7.

²¹⁹ <http://www.birdlife.no/naturforvaltning/nyheter/?id=1749> (01.03.17).

²²⁰ <http://www.miljostatus.no/tema/naturmangfold/internasjonale-konvensjoner/bernkonvensjonen/norske-arter-pa-bernkonvensjonens-lister/> (02.03.17).

detrimental to the survival of the population concerned» (unntaket ikke vil være skadelig for bestandens overlevelse) og at det er «no other satisfactory solution» (ingen annen tilfredsstillende løsning). Det spesielle vilkåret om at fellingen må bli foretatt «- to prevent serious damage to crops, livestock, forests, fisheries, water and other forms of property,» er oppfylt i § 17 annet ledd annen setning ettersom de situasjoner §17 regulerer er «direkte angrep» på ulike husdyr. «Direkte angrep» fra rovdyr kan føre til «serious damage» på husdyrene.

Det problematiske vilkåret er at kreves at det er «no other satisfactory solution», for å kunne felle dyret. Den norske oversettelsen «ingen annen tilfredsstillende løsning» har samme meningsinnhold.

Wien-konvensjonen om traktatretten av 23. mai 1969 gir uttrykk for generelle tolkningsprinsipper som gjelder for tolkning av traktater. Etter artikkel 31 nr. 1 er hovedregelen at traktater skal tolkes i god tro, i samsvar med den vanlige betydningen av teksten i dens sammenheng, og i lys av traktatens formål.

Ordlyden «no other satisfactory solution» krever at man prøver å håndtere den aktuelle faren fra det viltlevende dyret på annet vis enn felling. Synonymer til ordet «satisfactory» er eksempelvis «suitable» og «tolerable», som kan oversettes på norsk til «passende» og «tolererbart». Ordlyden «satisfactory» må dermed innebære at den alternative løsningen må være passende og tolererbar å gjennomføre. Den permanente komite har uttalt seg vedrørende ordlydstolkningen. Komiteen er opprettet i medhold av artikkel 13, hvorav hvert medlemsland har en stemme. Den permanente komité er ansvarlig for å påse at statene følger opp sine konvensjonsforpliktelser, jf. art. 14, og kommer med anbefalinger til hvordan statene skal oppfylle konvensjonens målsetninger. Den Permanente komité uttalte at

«7. ... The existence of another satisfactory solution should be appreciated by considering possible alternatives which, in fact, depend on the motives for the derogation whilst ensuring that the survival of the population is not threatened. The competent national authority should choose, among possible alternatives, the most appropriate one that will have the least adverse effects on the species while solving the problem. The reasoning of the choice should be objective and verifiable.»²²¹

---

²²¹ Revised Resolution No. 2 (1993) on the scope of Articles 8 and 9 of the Bern Convention, adopted on 2 December 2011.

Dette innebærer at forutsetningen for å påberope at ingen annen tilfredsstillende løsning foreligger må innebære at andre tiltak er vurdert og funnet uegnet. I tillegg må alternativene vurderes objektiv ut fra trusselfaktoren. Dette er i samsvar med ordlydsforståelsen. Schei har uttalt at «Effekten av de mulige alternativene er selvsagt viktig. I tillegg går det en grense kostnadmessig. Et alternativt tiltak kan fort bli så dyrt at det ikke er tilfredsstillende.»²²² Ordlyden, sett opp mot komiteens og Scheis uttalelse, er klar på at Bernkonvensjonen § 9 nr. 1 krever at dersom det finns andre tiltak for å begrense faren fra rovdyret, må disse vurderes, og gjennomføres dersom det ikke fremstår som uegnet. Det er dermed et absolutt vilkår at alternative tiltak for å begrense faren vurderes.

Som det tidligere er redegjort for, er et vilkår for felling med hjemmel i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning, at det foreligger et «direkte angrep». Noe krav om at man må vurdere handlingsalternativer for å avverge faren, er det ikke. En hauk som flyver mot en flokk med høns kan dermed felles med hjemmel i § 17, selv om man kan avverge angrepet ved å stille seg midt i flokken og skremme hauken bort på dette vis. I det nevnte tilfelle må det helt klart kunne anses å være «suitable» og «tolerable» å skremme bort hauken, fremfor å skyte den. Det vil heller ikke medføre noen kostnader å skremme bort hauken, fremfor å skyte den. Men etter norsk rett kreves det ikke at man vurderer eller gjennomfører en alternativ løsning på situasjonen. Slik ordlyden i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning fremstår i dag, med tilhørende rettspraksis, er bestemmelsen antakelig i strid med Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1.

2.4.4.9 Hvilke dyr som lovlig kan beskyttes med en nødvergehandling

Det er bufe, tamrein, gris hund og fjørfe som kan beskyttes etter § 17 annet ledd annen setning. Tidligere var det i viltloven § 11 bare «bufe» som hadde beskyttelse. Som «bufe» regnes i dag storfe, hest, geit og sau. I Hønehaukdommen fikk bestemmelsen analogisk anvendelse for å beskytte fjærkre.²²³

I 2010 ble gris og fjørfe tilføyd bestemmelsen.²²⁴ Endringen ble gjort for å kodifisere rettspraksis. Meningen var at bestemmelsens anvendelsesområde nå var uttømmende angitt, og at bestemmelsen ikke kunne anvendes til beskyttelse av hund eller honningbie.²²⁵ Lovgiver slår her fast at bestemmelsen ikke kan få analogisk anvendelse til gunst for tiltalte til å

---

²²² Schei, Andreas, Norsk roviltforvaltning og folkeretten, insitutt for offentlig rett, Universitetet i oslo, http://www1.nina.no/RovviltPub/pdf/Schei%20_IOR_Rovdyr%20og%20folkeretten.pdf s. 12.

²²³ Rt. 1997. s. 1341 s.1343 avsnitt 9.

²²⁴ Prop. 75 (2009-2010).

²²⁵ Prop. 75 (2009-2010) s. 37 og 38.

beskytte andre dyr enn de som er listet opp i bestemmelsen, slik Høyesterett tidligere hadde åpnet for.²²⁶

At hund skulle ha beskyttelse ble tilføyd ved en lovendring i 2012 som følge av rovdyrforliket i 2011.²²⁷ Endringsforslaget var ikke på alminnelig høring. I forarbeidene fremgår det at begrunnelsen for at forslaget ikke var på alminnelig høring, er at spørsmålet hadde vært oppe rovdyrforliket, og at det da ville bli unødvendig å gjennomføre alminnelig høring.²²⁸ Spørsmålet om hund og nødverge var for øvrig gjenstand for alminnelig høring i 2008.²²⁹ NJFF som lenge hadde vært en pådriver for tilføyelsen, var naturlig nok positive til lovendringen. Det ble lagt vekt på at det var urimelig at jegerne ikke skulle ha noen mulighet å forsvare hunden sin mot et direkte angrep fra et rovdyr. Videre mente de at lovendringen ville være et konfliktdempende tiltak.²³⁰ Den Norske Turistforening, Midt-Troms museum og SABIMA var på sin side negativ til en eventuell lovendring. Det ble påpekt at inkludering av hund i nødvergebestemmelsen vil føre til en liberalisering og økt sannsynlighet for felling. Jakthundene er for det første i en annen og mer kontrollerbar situasjon enn bufe, og er vesentlig oftere i følge med bevæpnede personer enn bufe.²³¹ Lovendringen i 2012 har i etterkant bydd på betydelig diskusjon. Blant annet har enkelte miljøorganisasjoner pekt på at jegere nå kan misbruke nødvergeretten til å skyte fredet ulv.²³² Reaksjonene i etterkant av lovendringen kan tyde på at endringsforslaget med fordel kunne blitt behandlet gjennom høringsrunde en gang til. Det har likevel enda ikke vært noen saker for retten der nødvergeretten har blitt benyttet for å beskytte hund. Det gjenstår dermed å se hvilke praktiske utslag lovendringen medfører.

2.4.4.10 Hvem som kan utføre nødvergeretten

Det er «eier», eller «den som opptrer på vegne av eieren», som kan utøve nødvergeretten. I forarbeidene fremgår det at «en som opptrer på vegne av eieren» omfatter den eller de personer som har fått eller påtatt seg ansvar for å se etter dyrene, f.eks. gjeterne.²³³ Det er ikke noe krav om at den som opptrer på vegne av eieren har fått dette i form av en skriftlig

---

²²⁶ Rt. 1997. s. 1341 s.1343.

²²⁷ Prop. 82 L (2011-2012).

²²⁸ Prop.82 L (2011-2012) s. 1.

²²⁹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 127.

²³⁰ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 127 siste setning og 128 første og annen setning.

²³¹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 128 fjerde avsnitt.

²³² <http://www.aftenposten.no/osloby/--Loven-som-skulle-verne-hunder-truer-ulven-23396b.html> (15.03.2017).

²³³ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387.

fullmakt eller lignende. En utenforstående person som feller et villlevende dyr som eksempelvis angriper bufe, vil ikke kunne bli straffefri i medhold av § 17 annet ledd annen setning.

2.4.5 Felling for å hindre at viltet lider unødig

Etter § 17 femte ledd kan viltet avlives lovlig dersom det gjøres for å hindre at dyret lider unødig samt at det skjer i samsvar med dyrevelferdsloven. Av forarbeidene følger det at et typisk eksempel er avliving av vilt som er vesentlig skadet ved påkjørsel av bil.²³⁴ Av dyrevelferdsloven § 12 fremgår de at avliving av dyr og håndtering i forbindelse med avlivingen skal skje på «dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». I LE. 2012. 108373 anførte tiltalte som hadde skutt mot en bjørn at det andre skuddet ble avfyrt med hensikt om å hindre at bjørnen led unødig fra det første skuddet. Lagmannsretten kom til at anførselen ikke førte frem. Begrunnelsen var at han stod så langt unna da han skjøt bjørnen for andre gang, at det var klart at han ikke hadde drapsforsett.²³⁵ Selv om anførselen i den konkrete sak ikke førte frem viser saken at bestemmelsen kan få praktisk betydning som straffefrihetsgrunn i en sak som omhandler felling av villlevende dyr.

2.4.6 Felling av rovdyr i rovdysikkert hegn etter naturmangfoldloven § 17 a

Naturmangfoldloven § 17 a er en spesiell straffrihetsgrunn der det åpnes for å felle rovdyr som befinner seg innenfor rovdysikkert hegn. Et av formålene med å innføre en spesiell straffefrihetsgrunn for avliving av rovdyr i rovdysikkert hegn, var at det skulle bli et insentiv for å oppføre slike gjerder, og at bestemmelsen vil bidra til forebygging av dyreangrep.²³⁶

Det er eier, eller den som opptrer på vegne av eieren som kan avlive rovdyr etter denne bestemmelsen. Av forarbeidene følger det at uttrykket «den som opptrer på vegne av eieren» skal forstås på samme måte som etter § 17.²³⁷ Det vises til drøftelsen ovenfor under punkt 2.3.4.10. Bestemmelsen gjelder felling av rovdyr. Av forarbeidene følger det at ettersom ordet *rovdyr*, og ikke *rovvilt* har blitt brukt, gjelder bestemmelsen ikke rovfugler.²³⁸ Av forarbeidene følger det videre at med «rovdysikkert hegn» menes hegn der gjerdene er vedlikeholdt og tilfredsstillende til en hver tid gjeldende standarder fastsatt av Direktoratet for

---

²³⁴ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) s. 388 annet avsnitt.

²³⁵ Under vurderingen av skyldspørsmålet, avsnitt 12.

²³⁶ Prop.75 L (2009-2010) s. 22.

²³⁷ Prop.75 L (2009-2010) s. 38.

²³⁸ Prop.75 L (2009-2010) s. 38.

naturforvaltning.²³⁹ Et vilkår for straffefri felling etter dette alternativet er at hegnet tilfredsstillende standarden. Avlivingen kan bare skje for å beskytte produksjonsdyr og hund. Av forarbeidene følger det at med «produksjonsdyr» menes alle virveldyr som avles eller holdes for produksjon av mat, ull, hud eller pels, eller for andre produksjonsformål.²⁴⁰

Avlivingen «må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade». Av forarbeidene følger det at vilkårene skal forstås på samme måte som i bestemmelsen i § 17 annet ledd første punktum om avliving til forsvar av person.²⁴¹ Det vises til pkt. 2.4.3.1 og pkt. 2.4.3.2 for en redegjørelse av disse vilkårene. Vilåret påkrevd, gjelder dermed for felling av dyr i rovdysikkert hegn, men ikke for felling av dyr utenfor rovdysikkert hegn. Dersom angrepet oppdages når det allerede er i gang, vil det dermed i visse situasjoner være lempeligere å felle dyr dersom angrepet skjer utenfor hegnet, enn dersom det skjer innenfor. Begrunnelsen er at felling etter § 17 annen setning annet ledd kan foretas uten at felling er påkrevd. Lovgiver har trolig ikke reflektert rundt dette.

Analysen av straffeansvar for uttak av villlevende dyr etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning er dermed gjennomgått. Oppsummerer man kapittel 2, ser man at det ikke alltid er lett å fastslå når uttak av dyr er straffbart etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15. Det er særlig de objektive straffbarhetsvilkår og straffefrihetsreglene som er vanskelig å fastslå grensene av. En nærmere refleksjon vedrørende straffeansvaret for uttak av villlevende dyr etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 vil foretas i kapittel 6.

Avhandlingen vil i det følgende ta for seg vilkårene for å straffe uhjemlet uttak av villlevende dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd.

3 Straffeansvar for uttak av dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd

3.1 Generelt om bestemmelsen

Før vedtakelsen av naturmangfoldloven var viltloven den mest sentrale loven i bekjempelsen av faunakriminalitet, herunder ulovlig uttak av villlevende dyr.

---

²³⁹ Prop.75 L (2009-2010) s. 38.

²⁴⁰ Prop.75 L (2009-2010) s. 38.

²⁴¹ Prop.75 L (2009-2010) s. 38.

Etter at viltloven § 3 som tidligere fungerte som straffehjemmel for uhjemlet uttak av vilt ble opphevet og erstattet med naturmangfoldloven § 15, kan man spørre seg om viltloven § 9 har spesiell relevans som straffehjemmel for uhjemlet uttak av viltlevende dyr. Viltloven § 9 regulerer i hovedsak kompetanse for fastsetting av jakttid. En ny Høyesterettsavgjørelser har imidlertid gjort det mer uklart om viltloven § 9 har betydning som straffehjemmel for uhjemlet uttak av viltlevende dyr. I HR. 2016. 1253 A tok høyesterett stiling lovvalg mellom naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 og viltloven § 9 jfr. 15. Bakgrunnen for denne vurderingen var at tiltalte i tingretten hadde blitt dømt for uhjemlet uttak av dyr med hjemmel i viltloven § 56 jfr. § 9, men da saken kom til Høyesterett ble det anført at naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 var rett hjemmel.²⁴² Høyesterett løser problematikken ved hjelp av lex specialis-prinsippet.²⁴³ Lex-prinsippene er prioriteringsregler ved motstrid mellom lovbestemmelser.²⁴⁴ Denne måten å løse spørsmålet på kan derfor tale for at Høyesterett forutsetter at den straffbare handlingen, i form av uttak av viltlevende dyr, rammes av både naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning og viltloven § 9 første ledd, og at det foreligger en regelkollisjon. Bestemmelsen etterlater derfor et uklart bilde vedrørende om viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd kan benyttes som straffehjemmel. Det vil derfor også tas stilling til om og i hvilke tilfeller uttak av dyr er straffebelagt etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd.

Viltlovens formål er at viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares jfr. viltloven § 1 første ledd. I forarbeidene fremgår det at viltloven både skal ivareta jaktinteresser, fredningsinteresser, og vern av biologisk mangfold.²⁴⁵ Det følger av viltloven 56 at brudd på bestemmelsene i loven i utgangspunktet er straffbart. Straffen er satt til bøter eller fengsel i ett år jfr. § 56 første ledd første setning, og under skjerpene omstendigheter kan fengsel i inntil to år anvendes.

Også medvirkning til overtredelse av bestemmelsene i loven kan medføre straff jfr. straffeloven § 15.

---

²⁴² TMOSS. 2015. 56729, LB. 2015. 103091.

²⁴³ Avsnitt 26.

²⁴⁴ Se Nygaard (2004) s. 133-148.

²⁴⁵ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) til § 1 lovens formål.

3.2 Objektive vilkår for straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd

I pkt. 3.2.3 vil det foretas en redegjørelse av om en anvendelse av viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd som straffebud tilfredsstillter klarhetskravet. Forutsatt at bestemmelsen tilfredsstillter klarhetskravet, er det enkelte objektive vilkår man kan utlede fra bestemmelsen. De objektive vilkår må ta utgangspunkt i ordlyden i § 9 første ledd som lyder: *«Kongen fastsetter hvilke arter som kan være gjenstand for jakt og innen hvilke tidsrammer jakten kan foregå.»*

3.2.1 Lovens anvendelsesområde

Et tvingende vilkår for å kunne straffes etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd, er at handlingen er begått innenfor lovens anvendelsesområde. Etter viltloven § 2 annet ledd gjelder loven «også» Norges økonomiske sone. Ordlyden «også» kan forstås slik at lovgiver forutsetter at loven gjelder på det norske landterritoriet. I forarbeidene fremgår det at jaktloven hadde anvendelsesområde for den del av kongeriket Norge som ligger på fastlandet og for sjøområdet ut til territorialgrensen 4 nautiske mil fra grunnlinjen, og at «samme ordning bør opprettholdes etter den nye lov».²⁴⁶ Viltloven har derfor ikke anvendelse på Svalbard, Jan Mayen, og på de norske biland.

3.2.2 Uttaket må utøves mot «vilt»

Som navnet på loven lyder, er det forvaltningen av «vilt» som reguleres. Det følger av viltlovens § 2 første ledd at som «vilt» regnes alle viltlevende landpattedyr, fugler, amfibier og krypdyr. Vernets objekt etter § 2 er felles for alle bestemmelsene i viltloven. Hva som regnes som «vilt» etter § 2 første ledd er dermed avgjørende for hvilke dyr det medfører straffeansvar å ta ut etter viltloven § 56 jfr. § 9.

Forarbeidene presiserer ikke de ulike dyreklassene nærmere. Vedrørende definisjonen av fugler amfibier og krypdyr vises det til pkt. 2.2.4. Som landpattedyr regner man alle pattedyr som lever på land i Norge.²⁴⁷ Eksempel på det er bjørn, gaupe, ulv, rev, oter, mår, røyskatt og snømus. Pattedyr som lever i havet, som for eksempel sel og hval, omfattes ikke av ordlyden. Dyrerekken virvelløse dyr, som blant annet omfatter insekter, er ikke listet opp i § 2 første ledd og vil ikke ha vern etter loven. Lakse- og innlandsfisk eller marine organismer er heller ikke listet opp som «vilt» og vil ikke ha vern etter viltloven.

---

²⁴⁶ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) s. 46.

²⁴⁷ https://snl.no/Pattedyr_i_Norge (05.04.17).

Dyrene må videre være «viltlevende» for å ha vern etter viltloven. Ordlyden må forstås som at det avgjørende er ar dyret lever utendørs, uten menneskelig hjelp. Forarbeidene presiserer ikke hva det vil si at dyret er «viltlevende». Dette innebærer at husdyr og kjæledyr som ikke lever vilt, i utgangspunktet ikke vil ha vern etter bestemmelsen. Dyr som mottar enkelte hjelpetiltak for å kunne overleve vilt, må trolig omfattes av vernet, ettersom lovens formål blant annet er å ivareta det biologiske mangfoldet.

Det er ikke et vilkår at arten skal være «naturlig» viltlevende slik som i naturmangfoldloven. I Håndbok om bekjempelse av miljøkriminalitet uttales det at det avgjørende kriteriet for om dyret er å anse som vilt etter viltloven, er om arten kan overleve og reproducere seg i vill tilstand.²⁴⁸ Domestiserte forvilledede dyr som villkatt, tamrein eller oppdrettsmink vil for eksempel ha vern etter loven, selv om de opprinnelig ikke kan regnes som «naturlig viltlevende dyr». Forutsetningen er at de kan overleve og reproducere seg i vill tilstand. Ordlyden «viltlevende» setter heller ingen begrensninger mot at innførte fremmede arter som lever vilt vil ha vern etter viltloven. Innførte og fremmede arter som kan overleve og reproducere seg i vill tilstand vil ha vern etter viltloven.

Et spørsmål er imidlertid om eksotiske dyr som lever naturlig vilt i et annet land en Norge, men som befinner seg innenfor lovens virkeområde vil omfattes av vernet. Spørsmålet er bare aktuelt for de dyrene som ikke evner å overleve og reproducere seg i vill tilstand innenfor lovens virkeområde. Som eksempel kan det nevnes en papegøye som blir innført i landet, men som ikke vil overleve i vill tilstand her. Den tidligere jaktloven hadde til formål å ivareta norsk vilt og norsk natur. Av forarbeidene til viltloven følger det at det er det samme formål som ligger bak viltloven.²⁴⁹ Dette taler for at eksotiske arter som ikke er norske, ikke er ment å omfattes av ordlyden *vilt*, etter viltloven. I LB. 2014. 93257 ble det også tatt stilling til spørsmålet. Lovanvendelsesspørsmålet i saken var om en papegøye faller innenfor viltlovens definisjon slik den fremgår av viltloven § 2 og om han derfor skulle straffes etter brudd på CITES-forskriften²⁵⁰ eller lov om innførsel- og utførselregulering. Ettersom spørsmålet i saken knyttet seg opp til en generell forståelsen av ordet «vilt» etter viltloven § 2, har avgjørelsen relevans. Lagmannsretten kom etter en grundig vurdering av lovens formål og system til at eksotiske dyr av den karakter som saken gjaldt, ikke omfattes av lovens

---

²⁴⁸ Høviskeland, Hansen, Holme (2005) s. 13 punkt 2.3.1.1.

²⁴⁹ NOU 1974:21 s. 117 og 118.

²⁵⁰ Forskrift 15.november 2002 nr. 1276 til gjennomføring av konvensjon 3. mars 1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES).

anvendelsesområde.²⁵¹ Selv om uttalelser fra lagmannsretten ikke har prejudikatsverdi, tilsier de foreliggende rettskilder at det er gjeldende rett at eksotiske dyr ikke har vern etter viltloven.

3.2.3 Fellingen må ha hjemmel i lov

Av viltloven § 9 første ledd følger det at kongen fastsetter hvilke arter som kan være gjenstand for jakt og innen hvilke tidsrammer jakten kan foregå. Dette må bety at et vilkår for å straffes etter viltloven § 9 er at uttaket ikke er foretatt innenfor de rammer som kongen har fastsatt. Uttak av dyr i strid med de retningslinjer som kongen har fastsatt vedrørende hvilke dyr det kan jaktes på, og innenfor hvilke tidsrammer, kan dermed medføre straff.

3.2.4 Fellingen må foretas under «jakt»

Et annet vilkår som må være oppfylt for å ha overtrådt den objektive gjerningsbeskrivelsen i § 9 første ledd, er at uttaket må foretas i forbindelse med jakt. Ordlyden «jakt» tilsier at det er uhjemlet uttak av dyr foretatt i forbindelse med aktiviteten jakt som kan føre til straff. Ordet «jakt» defineres videre som å oppspore og felle eller fange ville dyr og fugler.²⁵² Etter ordlyden, vil dermed ikke felling av dyr utført i en annen forbindelse en jakt omfattes. Eksempel på dette er indirekte uttak av dyr i forbindelse med skoghogst eller annen virksomhet. Heller ikke uttak i forskningsøyemed vil omfattes av ordlyden. Ettersom bestemmelsen ikke er ment å fungere som en straffehjemmel for uhjemlet uttak av dyr, presiserer ikke bestemmelsens forarbeider hva ordlyden «jakt» innebærer. Uttak av dyr utført i en annen sammenheng enn jakt, vil uansett aldri medføre straff etter viltloven.

3.2.5 Kan uhjemlet uttak av egg kan straffes i medhold av viltloven § 9?

For at uttak av egg skal omfattes av straffebudet, må uttak av egg regnes som «jakt».

Ordet «jakt» defineres som nevnt som å oppspore og felle eller fange ville dyr og fugler.²⁵³ Å sanke egg innebærer ikke en slik form for oppsporing, felling eller fanging, ettersom egget ligger i ro når man finner det. Egg er som tidligere nevnt heller ikke å regne som et dyr eller en fugl slik definisjonen av jakt knytter seg opp mot. En naturlig språklig forståelse av ordlyden «jakt» omfatter dermed ikke uttak av egg. Dersom ordlyden jakt skal tolkes til å omfatte uttak av egg, må ordlyden tolkes utvidende, noe lovkravet etter Grunnloven § 96 og EMK art. 7 setter skranke for.

---

²⁵¹ LB. 2014. 93257 under lagmannsrettens bemerkninger avsnitt 27.

²⁵² <https://snl.no/jakt> (21.02.17).

²⁵³ <https://snl.no/jakt> (21.02.17).

Som det skal redegjøres for senere regulerer forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseasonene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25.april 2017 nr. 106 kun uttak av egg for «grunneier og bruker», slik at forskriften uansett ikke vil bidra til å oppklare innholdet i straffehjemmelen vedrørende uttak av egg for en annen borger enn «grunneier og bruker».

3.2.5.1 Uttak av egg for grunneier, bruker og personer bosatt i Finnmark etter viltloven § 44

Ettersom uttak av egg formodentlig ikke er straffbart etter viltloven § 9 kan det reises spørsmål om uttak av egg kan være forbudt etter viltloven § 44. For grunneier er det en spesialbestemmelse i viltloven § 44 hvor det fremgår at grunneier eller bruker bare kan ta bort egg og dun fra fuglereir av slike fuglearter, til slike tider og i slike områder som departementet bestemmer. Med «grunneier» menes den faktiske eier av en grunneiendom. Ordet «bruker» defineres ikke i viltloven § 44. I viltloven § 28 som blant annet omhandler jaktrett for «bruker» fremgår det at «Overlater grunneieren sin eiendom til noen annen til bruk, skal brukeren ha jaktretten med mindre annet er avtalt.» I forarbeidene fremgår det at begrepet er ment å forstås som «det forhold at en eiendom blir overlatt i noens besittelse og til total bruk.²⁵⁴ Typisk her er forpaktning».²⁵⁵ Hensynet til konsekvens i loven tilsier at begrepet «bruker» forstås på samme måte i viltloven § 44.

Første ledd gir departementet myndighet til å fastslå i hvilken utstrekning grunneier og bruker kan ta ut egg. For grunneier og bruker fremgår det dermed uttrykkelig av bestemmelsen at egg ikke kan tas ut, utenom de tider og i de området departementet bestemmer. I Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseasonene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 § 6, fremgår det hvilke tidspunkter og fra hvilke arter «gårdeier» eller «bruker» kan sanke egg fra. Ettersom brudd på alle bestemmelsene i viltloven er straffbare etter § 56, medfører brudd på bestemmelsen straffeansvar. Bestemmelsen kan ikke brukes som straffehjemmel for uhjemlet uttak av egg på Statland, eller for andre personer enn grunneier og bruker.

Av Lov 17.juni 2004 nr. 85 om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven) § 22 bokstav c jfr. første ledd fremgår det at de som er bosatt i en kommune i Finnmark fylke kan sanke egg og dun på Finnmarkseiendommens

---

²⁵⁴ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) kap.Til § 28 (jaktrett for bruker, leie av jaktrett) s. 58.

²⁵⁵ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) kap.Til § 28 (jaktrett for bruker, leie av jaktrett) s 58.

grunn innenfor de rammer som følger av annen lovgivning. Av forarbeidene følger det at retten er begrenset til alminnelige regler om begrensninger i tid og område og med hensyn til hvilke arter retten omfatter, jfr. viltloven § 44 første ledd.²⁵⁶ For personer bosatt i Finnmark vil dermed uhjemlet uttak av egg på finnmarkseiendommen uten hjemmel i lov være straffbart jfr. viltloven § 56 jfr. § 44. Paradoksalt nok vil de eneste gruppene som var ment å ha rett til uttak av enkelte egg, personer bosatt i Finnmark, grunneier og bruksberettiget, potensielt være de eneste gruppene som blir straffet for uhjemlet uttak av egg.²⁵⁷ En hvilken som helst annen borger som tar ut egg uten hjemmel i lov vil antakelig ikke kunne bli straffet, slik rettstilstanden er nå.

3.2.6 Om en anvendelse av viltloven § 56 jfr. § 9 som straffehjemmel for uttak av dyr tilfredsstillers klarhetskravet

Det er ikke en selvfølge at en anvendelse av straffeloven § 56 jfr. § 9 første ledd jfr. forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25. januar 2017 nr. 106 som straffehjemmel for uttak av viltlevende dyr tilfredsstillers klarhetskravet.

Ordlyden i § 9 første ledd, som må vurderes opp mot klarhetskravet, er : «Kongen fastsetter hvilke arter som kan være gjenstand for jakt og innen hvilke tidsrammer jakten kan foregå». Ordlyden må vurderes opp mot lovkravet, sammen med den aktuelle forskriften kongen har fastsatt der det reguleres hvilke arter som kan være gjenstand for jakt, og innenfor hvilke tidsrammer.

Utgangspunktet er som tidligere nevnt at inngrep krever hjemmel i lov jfr. Grunnloven § 97, jfr. EMK art 7. Klarhetskravet er en del av lovkravet, og setter materielle grenser for hvordan, og på hvilken måte straffebed utformes.

I HR. 2016. 2228 A var vurderingen om det var tilstrekkelig klart at en segway som ble drevet fram ved hjelp av elektronisk motor, gikk under definisjonen «motorvogn» i vegtrafikkloven § 2 annet ledd annet punktum. I så fall kunne tiltalte dømmes for promillekjøring i ruspåvirket tilstand jfr. vegtrafikkloven § 22. Avgjørelsen viser hvilken fremgangsmåte Høyesterett benytter for å løse problemstillinger vedrørende klarhetskravet. Forsvareren hadde gjort gjeldende at det materielle lovkrav som følger av Grunnloven § 96 og Den europeiske

---

²⁵⁶ Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) Om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (Finnmarksloven) s. 135.

²⁵⁷ I Svalbardmiljøloven § 25 er det imidlertid en egen straffehjemmel for uttak av egg.

menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 7 ikke var oppfylt. Forsvareren hadde anført at klarhetskravet ikke var oppfylt fordi uttalelsene i forarbeidene, unntaket for el-sykler og tidligere dommer samlet sett skaper større usikkerhet vedrørende hva som rammes av vegtrafikkloven § 22 første ledd, enn det EMK artikkel 7 gir anledning til.²⁵⁸ Høyesterett tok utgangspunkt i EMK artikkel 7 og presiserte at lovkravet innebærer at straffebudene må være klare, presise og tilgjengelige. At straffebudene må være klare, presise og tilgjengelige ble lagt til grunn i *Sunday times*.²⁵⁹ Høyesterett uttalte at

*«I korthet innebærer dette at lovene må være tilgjengelige og utformet på en slik måte at den enkelte med rimelighet kan innrette sin atferd på bakgrunn av lovgivningen. Det er i denne sammenheng avklart at det ikke er tilstrekkelig med en klar lovttekst dersom andre rettskilder medfører at rettstilstanden likevel må sies ikke å gi rimelig veiledning».*²⁶⁰

I avsnitt 33 ble det vist til *Kafkaris mot Kypros*²⁶¹ der det ble uttalt at

«The Court must, in particular, ascertain whether the text of the law, read in the light of the accompanying interpretative case-law, satisfied the requirements of accessibility and foreseeability. In doing so it must have regard to the domestic law as a whole and the way it was applied at the material time.»

I *kafkaris*²⁶² fant EMD at på det tidspunktet klageren begikk forbrytelsen, var den relevante kypriotiske lovgivningen - ut fra en helhetsvurdering - ikke formulert tilstrekkelig klart til at klageren, selv med rimelig veiledning, hadde mulighet til å innse innholdet i fengselsstraffen på livstid og hvordan den ble fullbyrdet. Domstolens flertall (15-2) konkluderte derfor med krenkelse av artikkel 7. Vurderingen for Høyesterett i HR. 2016. 2228 A ble på bakgrunn av EMDs vurderinger, om rettskildebildet som helhet gjorde vegtrafikkloven § 22 uklar, selv om bestemmelsen i seg selv var klar. Med utgangspunkt i den metoden EMD hadde oppstilt av klarhetskravet konkluderte Høyesterett med at vegtrafikklovens definisjon av motorvogn ikke skapte uklarheter.

---

²⁵⁸ Avsnitt 29.

²⁵⁹ Case of The Sunday Times v. The United Kingdom app. no 6538/74 (EMD 26. april 1979) avsnitt 49.

²⁶⁰ Avsnitt 30.

²⁶¹ Case of Kafkaris v. Cyprus app. no. 21906/04 (EMD 12. Februar 2008) avsnitt 145.

²⁶² Case of Kafkaris v. Cyprus app. no. 21906/04 (EMD 12. Februar 2008) avsnitt 145.

Eksempel på noen andre avgjørelser fra EMD hvor klarhetskravet var krenket er *Kruslin*²⁶³, *Huvig*²⁶⁴, *Valenzuela Contreras*²⁶⁵ som alle gjaldt inngrep i form av telefonavlytting. I disse sakene var lovkravet i EMK artikkel 8 krenket, siden verken lov, forskrift eller rettspraksis hver for seg eller samlet anga området for avlytting tilstrekkelig klart. Det var en fragmentarisk hjemmelsrekke som førte til at klarhetskravet ikke var oppfylt.²⁶⁶ En fragmentarisk hjemmelsrekke, kan være problematisk både i relasjon til forutberegneligheten og for tilgjengeligheten.²⁶⁷ Bestemmelsene er noe eldre enn *Kafkaris*-avgjørelsen men vil være relevante ettersom som straff for uttak av viltlevende dyr etter viltloven også baseres på en fragmentarisk hjemmelsrekke.

Den nærmere vurderingen i vårt tilfelle, basert på ny Høyesterettspraksis og EMD-praksis, blir dermed om borgeren ved å lese viltloven § 56 jfr. §9 første ledd jfr. forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022, i sammenheng, kan forutberegne at uhjemlet uttak av dyr er straffbart etter denne bestemmelsen.

Av viltloven § 56 følger det at brudd på bestemmelsen i loven, eller forskrift i medhold i lov er straffbart. Av dette skjønner man at brudd på både § 9 første ledd og forskriften²⁶⁸ potensielt kan medføre straff. Imidlertid er det flere av bestemmelsene i viltloven som ikke er ment å være straffebed. Blant annet innehar loven formålsbestemmelser, definisjonsbestemmelser og delegasjonshjemler. Man kan dermed ikke ta for gitt at alle bestemmelsene i loven er straffebed.

Viltloven § 9 første ledd slår fast at det er kongen som har myndighet til å fastsette hvilke arter som er gjenstand for jakt og innenfor hvilke tidsrammer jakten kan foregå. Bestemmelsen må umiddelbart forstås som en fullmakthjemmel, noe som også fremgår av forarbeidene.²⁶⁹ Bestemmelsen er rettet mot kongen og departementet, og ikke den enkelte borger. Det er dermed vanskelig for borgeren å forstå at viltloven § 9 er et straffebed. Av ordlyden fremgår det ikke uttrykkelig at uttak av dyr må ha hjemmel i lov, slik viltloven § 3

---

²⁶³ Case of *Kruslin v. France* app. no. 11801/85 EMD 24.april 1990.

²⁶⁴ Case of *Huvig v. France* app. no. 11105/84 (EMD 24.pril 1990).

²⁶⁵ Case of *Valenzuela Contreras v. Spain* app. no. 58/1997/842/1048 (EMD 30. Juli 1998).

²⁶⁶ Aal, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter 4. Utgave*, Bergen 2015 s 142.

²⁶⁷ Prop. 68 L (2015–2016) s. 39 avsnitt 6.

²⁶⁸ Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25.januar 2017 nr. 106.

²⁶⁹ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) Til § 9 (jaktbare viltarter og jakttider) s. 50.

tidligere var formulert. En forutsetning for at vi i norsk rett godtar forskrift med hjemmel i lov som en del av et straffebed, er at man allerede ved å lese loven kan forstå at man kan risikere straff dersom man ikke gjør seg kjent med følgende forskrifter.²⁷⁰ I dette tilfellet fremstår det derimot som uklart at man kan risikere straff dersom man ikke har hjemmel i forskriften til uttak av dyr. At det fremstår som uklart i hjemmelsloven at uhjemlet uttak av dyr er straffbart, trekker i retning av at § 56 jfr. § 9 ikke kan benyttes som straffehjemmel jfr. *Sunday Times*.²⁷¹

På den annen side kan det anføres at borgeren burde forstå, ut fra den kontekst loven står, i at uhjemlet uttak av viltlevende dyr er straffbart. Dersom det skal ha noen hensikt å utgi forskrift om hvilke arter som er jaktbare, og innenfor hvilke tidsrammer jakten skal foregå, må det jo være fordi det er knyttet sanksjoner rundt jakt på dyr som ikke uttrykkelig er gjenstand for jakt. I forskriften²⁷² fremgår også de ulike tidspunktene for jakttid uttrykkelig. Dersom man leser viltloven § 56 jfr. § 9 jfr. sammenholdt med forskriften, kan dette tilsi at man samlet sett kan forstå at uhjemlet uttak av dyr er straffbart. På den annen side fremgår det heller ikke eksplisitt av forskriftene at uhjemlet uttak av dyr er straffbart. I forskriften²⁷³ § 2 som har overskriften *Jakttid*, er kun de ulike dyreartene opplistet med jakttider. Det fremgår ikke uttrykkelig at uhjemlet uttak av dyr er forbudt. Man kan dermed si at forskriften er avhengig av en lovhjemmel som viser at uhjemlet uttak av dyr er straffbart, dersom borgeren skal forutberegne hva den straffbare handlingen består i.

Et annet og sentralt moment er at viltloven § 3 som tidligere fastslo at uttak av vilt måtte ha hjemmel i lov ble opphevet. Det var denne bestemmelsen som tidligere ble benyttet som straffehjemmel for uttak av vilt, mens viltloven § 9 gjaldt ved siden av denne og fungerte som en fullmakthjemmel for fastsetting av jakttid. Viltloven § 3 ble delvis erstattet med naturmangfoldloven § 15. For en privatperson og ikke minst for en rettsadvender vil det dermed også være nærliggende å gå ut i fra at det utelukkende er naturmangfoldloven § 15 som fungerer som straffehjemmel for uhjemlet uttak av dyr, og ikke en alternativ bestemmelse i viltloven som ikke er ment å regulere dette formålet. Andre rettskilder, i dette

---

²⁷⁰ Gröning, Linda, Husabø, Erling Johannes, Jacobsen, Jørn, *Frihet, forbrytelse og straff- en systematisk fremstilling av norsk strafferett foreløpig versjon del I og II* Bergen 2015 s. 93.

²⁷¹ *Case of The Sunday Times v. The United Kingdom* app. no 6538/74 (EMD 26. april 1979).

²⁷² Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jakt sesongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25.januar 2017 nr. 106.

²⁷³ Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jakt sesongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25.januar 2017 nr. 106.

tilfellet annen lovgivning, gjør det derfor uklart for borgeren om viltloven § 9 kan benyttes som hjemmel for å straffe uhjemlet uttak av dyr jfr. *Kafkaris Mot Kypros*.²⁷⁴

I HR. 2016. 1253 A som gjaldt lovvalg mellom naturmangfoldloven § 15 og viltloven § 9 første ledd, i en sak som omhandlet uhjemlet uttak av dyr, uttales det at «Viltloven § 9 - som tiltalebeslutningen bygget på - gjelder primært fastsetting av jakttider, og er ikke den grunnleggende normen om forbud mot jakt».²⁷⁵ Uttalelsen «ikke den grunnleggende normen om forbud mot jakt», tilsier at viltloven § 9 ikke i utgangspunktet er ment å anvendes som straffehjemmel for uttak av dyr. Isolert sett kan uttalelsen trekke i retning av at viltloven § 9 ikke kan anvendes som straffebud. Likevel løser Høyesterett spørsmålet om lovvalg mellom de to bestemmelsene ved hjelp av prinsippet *lex specialis*.²⁷⁶ At Høyesterett må anvende *lex-prinsippene* for å løse motstriden, trekker som tidligere nevnt i retning av at retten anerkjenner at viltloven § 56 jfr. § 9 potensielt kan anvendes som straffehjemmel. Dersom Høyesterett derimot ikke hadde anerkjent viltloven § 56 jfr. § 9 som et straffebud, ville det ikke vært nødvendig å ta stilling til lovvalg mellom de to bestemmelsene, ettersom det da ikke hadde foreligget noen regelkollisjon. Dette taler for at viltloven § 56 jfr. § 9 kan anvendes som hjemmel for å straffe uhjemlet uttak av dyr.

Høyesterett drøfter imidlertid ikke om en anvendelse av viltloven § 56 jfr. § 9 som straffebud kan stride mot klarhetskravet. Dette kan være fordi Høyesterett anser det som uproblematisk å anvende en fullmakthjemmelen som straffebud. En annen mulighet kan være at Høyesterett bevisst unnlater å stilling dette spørsmålet ettersom problemstillingen er nokså omfattende. Det er enklere å løse den påståtte kollisjonen ved hjelp av *lex-prinsippene*. Det kan også tenkes at problemstillingen er oversett. Da høyesterett ikke begrunner framgangsmåten sin kan man likevel ikke utlede noen slutninger ut fra Høyesteretts valg av metode for å løse kollisjonen. Man kan derfor verken slutte ut fra avgjørelsen at Høyesterett mener at viltloven § 9 første ledd kan anvendes som straffebud, eller at retten mener at den ikke kan det. At Høyesterett *burde* tatt stilling til spørsmålet, er imidlertid på bakgrunn av det foreliggende rettskildebildet klart. Spesielt ettersom ordlyden i viltloven § 9 første ledd ikke er identisk med naturmangfoldloven § 15, og at man dermed ikke kan utelukke at bestemmelsene regulerer ulike straffbare forhold.²⁷⁷ Et slikt standpunkt fra høyesterett ville også gjort det

---

²⁷⁴ Case of *Kafkaris c. Cypros* app. no. 21906/04 (EMD 12. Februar 2008).

²⁷⁵ Avsnitt 21.

²⁷⁶ Avsitt 26.

²⁷⁷ Se pkt. 5.2.

betydelig lettere å forholde seg til regelverket i fremtidige saker, ved at man fikk avklart hvilken betydning bestemmelsen har som straffehjemmel for uttak av dyr.

Fremgangsmåten høyesterett benyttet i saken for å løse lovvalget har skapt usikkerhet vedrørende hvilket forhold viltloven § 56 jfr. § 9 har til naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15, og dermed om viltloven § 9 kan benyttes som straffebud. Som nevnt, er også uklar rettspraksis et moment i vurderingen av om klarhetskravet er oppfylt.²⁷⁸

Flertallet av de overnevnte argumenter trekker i retning av at viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd ikke kan benyttes som straffehjemmel. I dette tilfellet er både hjemmelsloven i seg selv uklar, samt at andre rettskilder gjør rettskildesituasjonen uklar vedrørende om bestemmelsen kan benyttes som hjemmel for straff. Dette skiller seg fra situasjonen i HR. 2016. 2228 der hjemmelsloven i seg selv var nokså klar, samt at en overvekt av rettskildene rundt bestemmelsen trakk i retning av at segway ble omfattet av ordlyden motorvogn i vegtrafikkloven § 2. En helhetsvurdering basert på analysen som oppstilles i HR. 2016. 1253 A jfr. *Kafkaris mot Kypros*²⁷⁹, tilsier at det ikke fremstår som forutsigbart for borgeren at man kan straffes for uttak av dyr i medhold av viltloven § 56 jfr. § 9 jfr. forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022. De avgjørende argumentet i motsatt regning er at borgeren ut fra den kontekst bestemmelsen står i, muligens kan forstå at brudd på bestemmelsen kan medføre straff, samt at Høyesterett har lagt til grunn en høy terskel for at et straffebud ikke skal oppfylle de materielle kravene som klarhetskravet oppstiller. Spørsmålet er på bakgrunn av det foreliggende rettskildebildet krevende å ta stilling til, og jeg lar derfor konklusjonen stå åpen.

3.3 Skyldkravet etter viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd

Av viltloven § 56 følger det at brudd på bestemmelsen kan medføre bøter eller fengsel i inntil ett år. Skyldkravet er forsett og uaktsomhet jfr. §56 første ledd siste setning.

Dekningsprinsippet medfører at skylden blant annet må dekke at det er tatt ut et viltlevende dyr som det ikke var hjemmel til, og at det er snakk om uhjemlet «jakt». Vurderingen blir dermed tilnærmet tilsvarende som under redegjørelsen av skyldkravet for naturmangfoldloven § 75. Det vises til pkt. 2.3.2 og 2.3.3 vedrørende vurdering av om hvordan skyldkravet, samt reglene om situasjons- og rettsvillfarelse gir seg utslag i saker som omhandler uttak av dyr.

---

²⁷⁸ Case of *Kafkaris c. Cypros* app. no. 21906/04 (EMD 12. Februar 2008).

²⁷⁹ Case of *Kafkaris c. Cypros* app. no. 21906/04 (EMD 12. Februar 2008).

3.4 Straffrihetsgrunner ved uhjemlet uttak viltlevende dyr ved brudd på viltloven § 56 jfr. § 9

3.4.1 Vurdering av rettslig grunnlag

Reglene om straffefritt uttak av viltlevende dyr i nødrettssituasjoner var tidligere hjemlet i viltloven. Viltlovens regler om straffrihet er opphevet, og erstattet med nødrettsreglene i naturmangfoldloven. Som tidligere nevnt er straffefrihetsreglene etter naturmangfoldloven spesielle, og knytter seg opp til naturmangfoldlovens straffebud.²⁸⁰ De kan dermed ikke automatisk få anvendelse ved brudd på andre lover enn naturmangfoldloven. Dersom naturmangfoldlovens straffrihetsregler også skal gjelde ved brudd på andre straffebud enn de som følger av naturmangfoldloven, måtte det ha eksistert særskilte hjemler for det. Dette gjelder spesielt ettersom straffefrihetsgrunnene etter naturmangfoldloven ikke er identisk utformet, sammenlignet med de alminnelige reglene om nødrett og nødverge. Se pkt. 5.1.3. Dersom det skal vurderes om det foreligger noen straffrihetsgrunner i en sak som omhandler uhjemlet uttak av dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9, må man dermed falle tilbake på de alminnelige reglene om nødrett og nødverge i straffeloven.

3.4.2 Nødrett etter straffeloven § 17

Vilkårene for utføre en nødrettshandling med hjemmel i straffeloven 2005 § 17 er for det første at nødrettshandlingen blir foretatt for å redde «liv, helse, eiendom eller annen interesse.» Ved angrep fra viltlevende dyr mot person, er det klart at felling foretas for å «redde liv» eller «helse». Felling av viltlevende dyr for å beskytte egne dyr underlagt eiendomsretten, som for eksempel husdyr og kjæledyr, vil også omfattes av ordlyden «eiendom». Av juridisk litteratur fremgår det at det er uten betydning om det som skal reddes tilhører gjerningspersonen eller en tredjemann.²⁸¹ En utenforstående person kan trolig felle en ulv som utgjør en fare for skade mot en flokk sauer, forutsatt at de øvrige vilkår er oppfylt.

Det er «fare for skade» som skal hindres ved nødvergehandlingen. Ordlyden «fare for skade» åpner for at man kan foreta nødvergehandlingen i forebyggende øyemed. I forarbeidene presiseres det at det er uten betydning hvordan faren har oppstått eller hva den består av.²⁸² Det er derfor klart at også fare fra et viltlevende dyr omfattes. Bestemmelsen setter heller ingen begrensninger vedrørende hvilke dyr man kan felle. Det må legges til grunn at alle typer

---

²⁸⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven) pkt. 14.3.1 s. 202.

²⁸¹ Eskeland (2015) s. 248.

²⁸² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven) s. 417.

viltlevende dyr kan felles, såfremt de øvrige vilkårene er oppfylt. Er faren for skade avverget, kan det ikke foretas felling av viltlevende dyr.

For nødrettsfelling etter straffeloven § 17 kreves det videre at faren ikke kan avverges på annen rimelig måte. Ordlyden «ikke avverges på annen rimelig måte», kan forstås som at nødrettshandlingen må være den eneste rimelige måten å avverge faren på, dersom den skal kunne utføres lovlig. Av forarbeidene følger det at det ikke noe vilkår at man i en nødssituasjon *alltid* må ofre egne fremfor andres verdier.²⁸³ I juridisk litteratur nevnes det som eksempel at en gjerningsperson kan velge å slukke en brann i sitt eget hus ved hjelp av naboens filleryer, i stede for å bruke sine egne dyre persiske tepper.²⁸⁴ Formuleringen «ikke avverges på annen rimelig måte», innebærer derfor ikke at nødrettshandlingen behøver å være den eneste måten å avverge skaden på. Det kreves likevel at man må vurdere andre handlingsalternativer for å avverge faren. En person kan dermed ikke skyte en hønehauk som angriper hønsene sine straffefritt etter straffeloven § 17, dersom vedkommende har mulighet til å jage bort hønehauken i stede for å skyte den.

Et ulovfestet innfortolket vilkår er at det rettsgodet som skal beskyttes må være lovlig.²⁸⁵ I forarbeidene fremgår det at dersom interessen som skal vernes, objektivt sett er lovlig, kan nødrett utøves for å beskytte interessen selv om rettsgodet er skaffet på ulovlig måte.²⁸⁶ Dette må innebære at man i utgangspunktet kan felle et viltlevende dyr for å beskytte et dyr man er i ulovlig besittelse av. Å beskytte et dyr, er en interesse som objektivt sett er lovlig.

Det neste vilkåret som må være oppfylt er at «skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen». Ordlyden legger opp til en proporsjonalitetsvurdering mellom skaderisikoen ved unnlatelse av å handle, opp mot skaderisikoen ved å utføre nødrettshandlingen. Forarbeidene støtter opp om denne ordlydsforståelsen.²⁸⁷ Hvilke utslag vilkåret om proporsjonalitetsvurdering vil medføre i saker som omhandler uttak av dyr, vil variere fra sak til sak. Enkelte generelle slutninger kan likevel slås fast.

Er det snakk om et angrep fra et viltlevende dyr mot et menneske og faren for skade er betydelig, vil nok ofte hensynet til å beskytte mennesket veie tyngst. Er det derimot snakk om

---

²⁸³ Ot.prp. nr. 90. (2003-2004) s. 418.

²⁸⁴ Eskeland (2015) s. 248.

²⁸⁵ Ot.prp. nr. 90. (2003-2004) s. 418.

²⁸⁶ Ot.prp. nr. 90. (2003-2004) s. 418.

²⁸⁷ Ot.prp. nr. 90. (2003-2004) s. 418.

angrep fra et mindre dyr, og faren for skade ikke er betydelig, er det ikke sikkert felling av det aktuelle dyret vil være proporsjonalt.

Å felle dyr for å beskytte eiendom, blir mest aktuelt dersom det dreier seg om mindre skadedyr. Dersom det ikke dreier seg om uttak av et dyr oppført på rødlisten, vil trolig hensynet til å beskytte eiendommen i mange tilfeller veie tyngst. Men det beror selvsagt på hvor mange dyr som tas ut, og hvor stor skaden på huset er. Er dyret som tas ut for å beskytte eiendom oppført på norsk rødliste, vil resultatet av proporsjonalitetsvurderingen kunne bli det motsatte.

Også kjæledyr og husdyr underlagt eiendomsretten kan beskyttes. Dersom det tas ut et villlevende dyr som ikke er truet, er det lett å tenke seg at proporsjonalitetsvurderingen kan slå ut i favør av eieren av kjæledyret eller husdyret. Ved felling av et truet dyr, stiller vurderingen seg annerledes. Selv om kjæledyr og husdyr underlagt eiendomsretten helt klart har høyest økonomisk verdi, samt størst affeksjonsverdi for eieren, vil felling av det truede dyret kunne få store uheldige konsekvenser for arten eller bestanden som helhet. I et slikt tilfelle er det ikke sikkert verdien av å beskytte husdyr eller kjæledyr ved å felle det villlevende dyret vil veie tyngre enn den ulempe uttaket vil medføre for en bestand av en art oppført på norsk rødliste.

Det er dermed spesielt ved felling av villlevende dyr oppført på norsk rødliste, for å beskytte av eiendom, herunder kjæledyr og husdyr, at det kan bli problematisk å påberope seg straffefrihet med hjemmel i straffeloven § 17. Det må videre vurderes om det kan bli aktuelt å påberope seg nødvergeregelen i straffeloven § 18 ved felling av villlevende dyr.

3.4.3 Analogisk fortolkning av nødvergeregelen i straffeloven § 18

Vilkårene for å utøve nødverge med hjemmel i straffeloven § 18 er for det første at det må foreligge et ulovlig angrep. Videre må handlingen ikke gå lengre enn nødvendig, og ikke åpenbart gå ut over hva som kan anses som forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker, og angriperens skyld. Et angrep fra et villlevende dyr kan som nevnt ikke anses å være et «ulovlig angrep» samt at det blir meningsløst å vurdere det villlevende dyrets skyld i spørsmålet om vilkårene for nødverge foreligger. Noe direkte anvendelse av straffeloven § 18 i situasjoner som gjelder felling av villlevende dyr, kan det ikke bli tale om.

I Rt. 1978 s. 553 kom Høyesterett til at straffeloven 1902 § 48 om nødverge «i en viss utstrekning må få analogisk anvendelse ved angrep fra dyr».²⁸⁸ Begrunnelsen for at retten benyttet seg av straffefrihetsregler basert på analogi etter straffeloven 1902 § 48 var at straffrihet på grunnlag av nødvergebestemmelsen kan foreligge «*selv om det gode som reddes ikke har en betydelig verdi i forhold til det som ofres ved nødshandlingen, i motsetning til det som kreves for å fastslå nødrett etter straffelovens § 47*».²⁸⁹ Også i Rt. 1988 s. 928 ble det også uttalt at det kan bli spørsmål om å anvende avveiningsprinsippene i § 48 analogisk ved angrep fra dyr.²⁹⁰

I forarbeidene til straffeloven § 18 er det uttalt at det i rettspraksis lagt til grunn at nødvergebestemmelsen i en viss utstrekning får analogisk anvendelse ved felling av dyr. Det uttales videre at det ikke er meningen å endre rettsstilstanden på dette felt.²⁹¹ I tillegg har straffeloven 2005 § 18 i all hovedsak videreført ordlyden den forutgående straffeloven 1902 § 48, og rettspraksis fra den opphevede bestemmelsen har betydning ved tolkningen av straffeloven 1902 § 18.²⁹² Vilkårene som ble utpenslet for straffefri felling i Rt. 1978. s. 553 gjelder dermed også i dag dersom det reises spørsmål om nødvergefelling etter straffeloven.

I Rt. 1978. s. 553 kom retten til at vilkårene for nødvergefelling ikke var oppfylt. Begrunnelsen var at det etter de foreliggende omstendighetene ikke forelå noen reell fare for angrep fra isbjørnen, ettersom han skjøt bjørnen fra fangsthytta.²⁹³ Det ble lagt vekt på at det heller ikke forelå noen fare for hundene, og at tiltalte burde gjort mer for å skremme bort bjørnen.²⁹⁴ I vurderingen av hvilke handlingsalternativer tiltalte hadde, ble det lagt vekt på hvilken interesse angrepet hadde krenket, samt hvor farlig angrepet var. I avgjørelsen er det i hovedsak to vilkår som blir stilt opp for rettmessig nødvergefelling. Det må foreligge en fare for skade mot menneske eller dyr. I tillegg må det vurderes om det i den aktuelle situasjonen fantes andre handlingsalternativer enn å felle det viltlevende dyret for å avverge faren, der man blant annet ser på hvilken interesse som er krenket av angrepet, samt hvor farlig angrepet var.

---

²⁸⁸ S. 555.

²⁸⁹ S. 555.

²⁹⁰ S. 929.

²⁹¹ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 420.

²⁹² Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 419.

²⁹³ S. 555.

²⁹⁴ S. 556.

At tiltalte måtte gjøre mer for å skremme bort det aktuelle viltlevende dyret, kan ikke tolkes slik at det krevdes at felling var den eneste muligheten for å avverge faren. Formuleringen må tolkes slik at det var tilstrekkelig å overveie om det fantes andre handlingsalternativer, samt at han gjennomførte de dersom det fremstod som rimelig i den konkrete situasjon. Vilåret er tilnærmet tilsvarende som vilåret *påkrevd* i naturmangfoldloven § 17 annet ledd som gjelder for felling av dyr for beskyttelse av person. Avgjørelsen stiller ikke opp et krav om at det må foreligge et direkte angrep, ettersom det var tilstrekkelig at det forelå en fare for å kunne utøve rettmessig felling. Ettersom det ikke skilles på vilkårene for straffrihet ut fra hvilket rettsgode som skal beskyttes (person eller dyr) må det legges til grunn at det er de samme vilkårene som oppstilles for å felle et viltlevende dyr for beskyttelse av menneske og dyr. Det kan heller ikke oppstilles noen absolutte krav vedrørende hvilke dyr som kan felles i nødverge etter analogi fra straffeloven 1902 § 48 og någjeldende straffeloven 18. Trolig vil alle viltlevende dyr som kan utgjøre en fare kunne felles, såfremt de øvrige vilkår er oppfylt.

Straffeansvaret for uttak av viltlevende dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 er dermed analysert. Analysen har blant annet belyst at klarhetskravet gjør det usikkert om viltloven § 9 i kan anvendes som straffebud. Å kartlegge innholdet i straffefrihetsreglene, er også krevende, ettersom de dels må baseres på analogi fra straffeloven § 18. En nærmere refleksjon vedrørende straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter viltloven § 56 jfr. § 9 vil foretas i kapittel 6. Avhandlingen vil i det videre analysere det strafferettslige ansvar for uttak av viltlevende dyr etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a.

4 Straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter straffelovens § 240 annet ledd bokstav a

4.1 Generelt om bestemmelsen

Uttak av viltlevende dyr kan i visse tilfeller straffes etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. For overtredelser av § 240 annet ledd bokstav a er øvre strafferamme fengsel i inntil 6 år, og er således vesentlig høyere en høyeste strafferamme i naturmangfoldloven § 75 og viltloven § 56. Også medvirkning til brudd på bestemmelsen er straffbart jfr. straffeloven § 15.

Det var den daværende riksadvokaten Georg Fredrik Rieber-Mohn som tok initiativ til et generelt straffebud for alvorlig miljøkriminalitet i 1993. Bestemmelsen rammer de groveste tilfellene av faunakriminalitet, ødeleggelse av kulturminner og forurensningskriminalitet. En av begrunnelsene for å innføre bestemmelsen, var at strafferammene i spesiallovgivningen ikke var høy nok ved alvorlige miljøovertrедelser.²⁹⁵

I forarbeidene fremgår det at formålet med bestemmelsen er å gi et signal om at det skal reageres strengere mot den mest alvorlige miljøkriminaliteten, samt å legge forholdene til rette for en betydelig strafferettslig innsats mot denne formen for kriminalitet.²⁹⁶

Bestemmelsen hadde til hensikt å fungere som en straffeskjerpene bestemmelse for allerede straffbare handlinger.²⁹⁷ I tillegg skulle bestemmelsen ha til formål å fange opp former for inngrep som i dag ikke er straffbare. Det ble uttalt at selv om de fleste former for miljøkrenkelser er straffebelagt, vil det kunne være enkelte hull i lovverket, spesielt innenfor område faunakriminalitet.²⁹⁸ Slik jeg tolker denne uttalelsen, har en hensikt bak bestemmelsen vært at uttak av arter som av ulike grunner ikke har vern etter eksisterende lovgivning, skal kunne straffes etter denne bestemmelsen. At det finnes hull i lovverket, er noe vi har sett eksempler på tidligere i avhandlingen.²⁹⁹

I forarbeidene har benevnelsen «generalklausul» blitt benyttet om bestemmelsen.³⁰⁰ Det er imidlertid forutsatt at generalklausulen ikke skulle være for vidtfavnende, og at den bare skulle ramme «de klart mest straffverdige overtrедelsene».³⁰¹

I Rt. 2005. s. 568 ble bestemmelsen benyttet for første gang, 17 år etter ikrafttrедelsen av loven, i forbindelse med en sak som omhandlet ulovlig snauhogst i et område som lå i et naturreservat. Det har tatt 11 år før bestemmelsen på ny har blitt benyttet. Denne gangen i en sak som omhandler faunakriminalitet.³⁰² Selv om det har vært flere tilfeller der bestemmelsen potensielt kunne blitt benyttet i faunakriminalitetsaker, har det likevel vært naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 som i praksis har blitt anvendt som straffehjemmel. Det har blitt diskutert om årsaken til at bestemmelsen har blitt lite brukt, er at det ikke har vært behov

---

²⁹⁵ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

²⁹⁶ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

²⁹⁷ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

²⁹⁸ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 8.

²⁹⁹ Se avhandlingens pkt. 2.2.4.1 og 2.2.5.

³⁰⁰ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

³⁰¹ Ot. prp. nr. 92 (1992-93) s.12.

³⁰² HR. 2016. 1857. A.

for den, eller om det er ordlydens utforming som gjør den vanskelig å anvende.³⁰³ Andre årsaker til at bestemmelsen har vært lite brukt kan være manglende holdninger og kunnskaper om bestemmelsen, eller om det rett og slett har vært for få egnede saker.³⁰⁴

Bestemmelsen viderefører straffeloven § 1902 § 152 b uten materielle endringer for det leddet som regulerer faunakriminalitet. Forarbeider og rettspraksis til §152 b vil dermed være relevant for tolkningen av straffeloven 2005 § 240 annet ledd bokstav a.

4.2 Objektive vilkår for straffeansvar ved uttak av viltlevende dyr etter § 240 annet ledd bokstav a

4.2.1 Kort om tolkningen av de objektive vilkårene

Straffeloven § 240 annet ledd bokstav a regulerer de tilfeller der en «*minsker en naturlig bestand av fredede organismer som nasjonal eller internasjonalt er truet av utryddelse*». En ny Høyesterettsavgjørelse, HR. 2016. 1857 A, som omhandler forsøk på ulovlig uttak av ulv har blitt avsagt. Høyesterett kom til at fire menn skulle dømmes forsøk på felling av tre ulver for overtredelse av straffeloven 1902 § 152 b (nåværende straffeloven 2005 § 240 annet ledd bokstav a). Ettersom HR. 2016. 1857 A er den eneste Høyesterettsavgjørelsen som omhandler straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter denne bestemmelsen, samt at den er avsagt enstemmig, vil avgjørelsen være en sentral rettskilde ved tolkningen av de objektive vilkårene i § 240 annet ledd bokstav a.

4.2.2 Lovens anvendelsesområde

Etter straffeloven § 4 først ledd jfr. annet ledd gjelder straffeloven for alle handlinger foretatt i Norge, herunder norsk økonomisk sone, norsk territorialfarvann, Svalbard, Jan Mayen og de Norske biland.

4.2.3 Uttaket må utføres mot en «organisme»

Ordlyden «organismer» tilsier at alle levne vesener omfattes av ordlyden. Den leksikalske definisjonen av ordet *organisme* omfatter også alle levende vesener, både planter og dyr og encellede organismer.³⁰⁵ I forarbeidene til bestemmelsen defineres ikke organismebegrepet. Justisdepartementet påpekte imidlertid i forarbeidene at begrepet skal omfatte «alt dyreliv»

---

³⁰³ Miljøkrim, Nr. 2 – August 2008. Årgang 11, utgis av Økokrim, s. 25.

³⁰⁴ Miljøkrim, Nr. 2 – August 2008. Årgang 11, utgis av Økokrim, s. 25.

³⁰⁵ https://snl.no/organisme_-_biologi (2.11.2016) og <https://no.wikipedia.org/wiki/Organisme> (2.11.2016).

som er truet av utryddelse.³⁰⁶ Miljøverndepartementet mente at det burde presiseres i forarbeidene at organismebegrepet også omfatter planter og alt dyreliv, herunder fisk.³⁰⁷ Denne presiseringen ble ikke foretatt. At alle organismer har vern etter bestemmelsen, følger imidlertid slik jeg ser det også av ordlydens utforming. Ettersom alle organismer omfattes av vernet, vil vilt som ulv, bjørn, kongeørn og gaupe utvilsomt omfattes av ordlyden. Også laks, innlandsfisk, marine organismer og virvelløse dyr vil omfattes av ordlyden «organisme». Egg og encellede organismer må i utgangspunktet anses å ha vern etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, ettersom forarbeidene ikke gir uttrykk for noe annet. I HR. 2016. 1857 A nevnes ikke vilkåret «organisme» ettersom det antakelig oppfattes som så selvsagt at ulv omfattes av begrepet. Som det skal redegjøres for i det følgende, vil imidlertid de øvrige vilkår i bestemmelsen gjøre at grensen for den straffbare handling innsnevres.

4.2.4 Hva innebærer det å «minke» bestanden av en organisme?

Etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, er det å «minke» bestanden av en organisme som kan medføre straffeansvar. En naturlig språklig forståelse av ordlyden «minke» vil omfatte alle de tilfeller der man reduserer bestanden av organismen, uavhengig av hvordan reduksjonen foregår. Dette vil omfatte både jakt og fangst og drap av organismen. I tillegg vil tilfeller der en indirekte minsker bestanden omfattes av ordlyden.

I forarbeidene presiseres det at også tilfeller der bestanden indirekte minskes, omfattes av ordlyden. Som eksempel nevnes oppdemming som kan få konsekvenser for bestanden og utsetting av fremmede arter.³⁰⁸ Av forarbeidene fremgår det at bestemmelsen kan komme til anvendelse også i de tilfellene hvor for eksempel rovdyr fanges og senere holdes i fangenskap, fordi dette etter forholdene kan minke den naturlige bestanden.³⁰⁹ Begrunnelsen må være at i slike tilfeller ikke organismen være i stand til å forplante seg, noe som kan resultere i at bestanden minskes. Det uttales at «Det er etter dette uvesentlig *hvordan* bestandsreduksjonen skjer, det som har betydning er følgene av handlingen - den må ha gitt seg utslag i at bestanden «minsker».³¹⁰ Hensynet til bevaring av naturmangfoldet taler også for en slik forståelse av bestemmelsen. Så lenge konsekvensene av den straffbare handlingen er at bestanden minskes, må det være uten betydning hvordan gjerningsmannen gikk frem for å gjøre det. I HR. 2016. 1857 A tolker Høyesterett den naturlige språklige forståelsen av

---

³⁰⁶ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁰⁷ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁰⁸ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 19.

³⁰⁹ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 13.

³¹⁰ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 13.

uttrykket «minsker en..bestand» som er «truet av utryddelse». Dette må ifølge Høyesterett omfatte «aktivitet som medfører at den truede bestanden reduseres».³¹¹ Rettskildene tilsier dermed at all aktivitet som fører til at bestanden minsker omfattes av ordlyden.

4.2.4.1 Hvor mange individer må det tas ut for å innfri kravet om å «minske» en bestand?

Slik ordlyden er formulert vil enhver reduksjon i bestanden regnes som å «minske bestanden». Etter ordlyden vil dermed selv uttak av bare ett individ av en art kunne være tilstrekkelig for å kunne straffes etter denne bestemmelsen, sett at de øvrige vilkår er innfridd.

I HR. 2016. 1857 A avsnitt 25-31 drøfter Høyesterett om uttak av 3 ulver oppfyller vilkåret om å «minske» bestanden av ulv, noe som var sakens mest sentrale problemstilling.

Lagmannsretten hadde bygget på «at for å falle inn under 'minske', må en bestandsreduksjon minst være så omfattende at den realistisk sett på sikt kan tenkes å ha en negativ innvirkning på bestandens mulighet til å unngå utryddelse».³¹² Dette uttalelsen imøtegås av Høyesterett med at:

*«Presensformen tilsier at det avgjørende er hvorvidt bestanden blir redusert i og med aktiviteten. Det er ikke tilstrekkelig at det har oppstått en fare for reduksjon. På den annen siden krever ikke ordlyden at aktiviteten fører til utryddelse eller til en forhøyet risiko for utryddelse. Det straffebudet tar sikte på, om man holder seg til ordlyd og sammenhengen i den, er det å redusere en bestand som allerede før tiltaket er utryddingstruet».*³¹³

Det påpekes videre at ordet «minsker» er benyttet uten kvalifikasjoner av noen art.³¹⁴

Høyesterett mener dermed at ordlyden ikke kan forstås slik at den kun skal gjelde for større bestandsreduksjoner, eller reduksjoner som påvirker bestandens langsiktige overlevelse.

Høyesteretts tolkning av ordlyden er svært grundig, og overbevisende, noe som gjør at vekten til Høyesteretts ordlydsfortolkning som rettslig argument blir høyere.

Høyesterett går videre til å vurdere om forarbeidene tilsier en innskrenkende tolkning av ordlyden ettersom lagmannsretten hadde tolket forarbeidene slik.³¹⁵ I forarbeidene uttales det

---

³¹¹ Avsnitt 26.

³¹² LE 2015. 83191 pkt. 2.3 om lovanvendelsen – straffeloven § 152b avsnitt 13.

³¹³ Avsnitt 26.

³¹⁴ Avsnitt 26.

³¹⁵ Avsnitt 27.

at bestemmelsen kun rammer de «alvorligste tilfellene av miljøkriminalitet.»³¹⁶ Problemstillingen er om forarbeidenes uttalelse medfører at ordlyden må tolkes innskrenkende, for å sile ut de sakene der uttaket ikke påvirker bestandens langsiktige overlevelse. Dersom dette er tilfellet, ville ikke uttak av tre ulv medføre straffansvar etter bestemmelsen. Førstvoterende uttaler at han oppfatter lovens egne avgrensning som uttrykk for lovgivers syn på hvilke former for miljøkriminalitet som er så alvorlig den bør rammes fra bestemmelsen.³¹⁷ Eller sagt på en annen måte, ordlyden setter selv rammene for hvilke tilfeller som faller inn under bestemmelsen. For å støtte denne uttalelsen vises det til forarbeidene der det fremgår at «bestemmelsen har fått en relativt presis utforming»³¹⁸, og at det er «lagt vekt på å avgrense omfanget av bestemmelsen til å bare gjelde de alvorligste tilfeller av miljøkriminalitet».³¹⁹ Høyesterett konkluderer dermed med at uttalelsen om at bestemmelsen bare rammer de mest alvorligste tilfellene av faunakriminalitet, ikke kan begrunne en innskrenkende tolkning av ordlyden. Høyesterett tilbakeviser lagmannsrettens slutning om at bare uttak som er så omfattende at den realistisk sett på sikt kan tenkes å ha en negativ innvirkning på bestandens mulighet til å unngå utryddelse omfattes av bestemmelsen på en overbevisende måte.

En annen uttalelse i forarbeidene som, slik jeg ser det, i enda større grad tilbakeviser at lovgiver mente at ordlyden må tolkes innskrenkende, er formuleringen om at bestemmelsen er «utformet» med sikte på å fange opp de alvorligste tilfellene av miljøkriminalitet.³²⁰ Formuleringen «utformet» kan forstås slik at bestemmelsen selv, og dens vilkår, er ment å ramme de alvorligste formene for miljøkriminalitet. Dersom vurderingen av hvilke saker som skal behandles etter § 240 beror på om saken er en av de som er «mest alvorlig», ville dette medført en siling av saker som i stor grad ville bero på naturvitenskapelige vurderinger som kan variere fra sak til sak. Dette vil ikke nødvendigvis være til gunst for borgerne. Hensynet til forutberegnelighet taler også for at ordlyden selv skal sette rammer for hvilke tilfeller av uttak av dyr som kan medføre straff.

Grunnloven § 112 som skal ivareta det biologiske mangfoldet taler også for dette tolkningsresultatet. I den aktuelle sak var det snakk om uttak av ulv som er «kritisk truet» på

---

³¹⁶ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

³¹⁷ Avsnitt 27.

³¹⁸ Innst. O. nr. 121 (1992-1993) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet) under komiteens merknader avsnitt 5.

³¹⁹ Innst. O. nr. 121 (1992-1993) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet) under komiteens merknader avsnitt 5.

³²⁰ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

Norsk rødliste. Man kan dermed si at Høyesteretts fortolkning av ordlyden i den konkrete sak griper rett inn i kjernen av grunnlovsbestemmelsen som er å bevare det biologiske mangfoldet.³²¹ En innskrenkende fortolkning av ordlyden fører til at området for straffbarhet etter bestemmelsen innskrenkes. En slik fortolkning kan utgjøre en trussel for det biologiske mangfoldet. Høyesterett kunne dermed med fordel trukket inn grunnloven § 112 når hensynet bak bestemmelsen er at naturens produksjonsevne og mangfold skal bevares. Dette er antakelig enda mer aktuelt når bestemmelsen nå er plassert i Grunnlovens kapittel om menneskerettigheter.³²²

Videre viser høyesterett til at departementet drøftet om vilkåret «minske» burde kvalifiseres, men at dette ble forkastet blant annet fordi det stilles krav om at bestanden er «truet» av utryddelse.³²³ På bakgrunn av dette, uttaler høyesterett at det ikke er spor i forarbeidene om at bare uttak som påvirker bestandens mulighet for overlevelse skal omfattes.³²⁴ Som støtte vises det til departementets uttalelse om at det å fjerne ett eneste individ kan rammes av loven dersom bestanden fra før av er fåtallig.³²⁵ Høyesterett konkluderer derfor med at lagmannsrettens lovtolkning verken har støtte i ordlyden, eller i forarbeidene.³²⁶ Høyesteretts fortolkning av ordlyd og forarbeider er svært grundig, og uttalelsene har derfor stor rettskildemessig vekt. Etter dette er det klart at i alle fall uttak av 3 individer av en «truet» ulvebestand potensielt kan tilfredsstillende vilkåret om å «minske» bestanden. Høyesteretts konklusjon vedrørende dette spørsmålet får nok størst overføringsverdi til saker som omhandler uttak av større rovdyr, eller uttak av andre dyr som er fåtallig. Eksempel på dette er de kritisk truede artene fjellrev og lomvi.³²⁷ Ettersom det likevel må foretas en konkret vurdering fra sak til sak vedrørende hvor mange individer som må tas ut for å minske bestanden, er det umulig å si at uttak av tre kritisk truede og fåtallige arter alltid vil føre til brudd på straffeloven § 240 annet led bokstav a.

I tilfeller der bestanden er mangetalling, men truet, vil vurderingen av hvor mange individer som må tas ut for å minske bestanden bli enda mer krevende. Eksempel på slike arter kan være mindre gnagere, fisk, virvelløse dyr og encellede organismer. Ordlyden «minske» taler for at ethvert uttak av en organisme vil omfattes av bestemmelsen, uavhengig av hvor stor

³²¹ Sml. Rt. 2014. s. 238 A som gjaldt uttak av hønsehauk som var *nær truet*, og ikke *kritisk truet*.

³²² Høviskeland, Miljøkriminalitet i høyesterettspraksis de siste 15 år (2016), *pkt 3.1 avsnitt 9*.

³²³ Ot.prp nr. 92 (1992-1993) s 13.

³²⁴ Avsnitt 29.

³²⁵ Ot. prp. nr. 92 (1992-1992. s. 19.

³²⁶ Avsnitt 31.

³²⁷ <http://www.miljostatus.no/truede-arter> (05.05.17).

bestanden er. I forarbeidene uttales det at «Er bestanden av en ikke ubetydelig størrelse, skal det normalt mer til for at vilkåret om at bestanden skal minske, må anses oppfylt.»³²⁸ I HR. 2016. 1857. A uttales det også at «Det er i forarbeidene med dette lagt opp til at det skal skje en relativ sammenligning av bestandens størrelse - og eventuelt også sammensetningen - før og etter uttaket».³²⁹ Rettskildene tilsier dermed at det må vurderes konkret om hvor mange individer av en mangtallig bestand som kan tas ut før det vil medføre brudd på straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, men at terskelen for hva som *minsker* bestanden vil være høyere for en mangtallig enn en for en fåtallig art. I forarbeidene, gjøres det imidlertid ingen forskjell på svært sårbare arter, og arter som ikke er fullt så sårbare. I økokrims fagblad uttales det at

*«Her vil jeg skyte inn at når det i proposisjonen tales om bestandens størrelse, så bør det forstås i betydningen bestandens sårbarhet. En art som er antallsmessig større enn en annen art, kan likevel være mer truet. Å vurdere et tilfelle ut i fra hvor stor bestanden er rent antallsmessig, kan derfor bli på siden av de hensyn bestemmelsen er ment å ivareta.»*³³⁰

Dette er en viktig presisering. Selv små uttak av en art som er stor i antall kan få negative konsekvenser for artens overlevelse. Det må derfor anses å være i strid med bestemmelsens formål å ikke skulle ta hensyn til hvor sårbar arten er i vurderingen av hvor mange arter som må tas ut for å innfri vilkåret «minske». Grunnloven § 112 tilsier også at det må tas hensyn til artens sårbarhet. Fastleggelsen av hvor mange individer av en mangtallig art som kan tas ut for å «minske» bestanden, må dermed vurderes konkret ut fra hvilken art det er tale om, der det blant annet må det sees hen til i hvor stor grad arten er truet, og hvordan uttaket påvirker bestanden som helhet. Noe mer presis angivelse om hva det vil si å «minske» en bestand, kan ikke utledes ut fra rettskildene. Vurderingen av hvor mange arter som må tas ut av en mangtallig art for at bestanden skal anses å minske, vil kunne by på utfordringer å fastslå i fremtidige saker.

Det følger av Rt. 2005 s. 1628 at vage lovbestemmelser tilsier forsiktighet hos påtalemyndighetene og domstoler ved anvendelsen.³³¹ Rettssikkerhetshensyn taler for i saker som omhandler uttak av både mangtallige og fåtallige arter, må man utvise forsiktighet vedrørende tolkning av dette vilkåret ettersom ordet «minske» er nokså vidt. Dette gjelder spesielt ettersom de øvrige rettskildene ikke presiserer vilkåret nevneverdig.

---

³²⁸ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 19.

³²⁹ Avsnitt 30.

³³⁰ Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim. s. 22 tredje avsnitt.

³³¹ Avsnitt 16.

4.2.5 «Naturlig» bestand

Videre stilles det krav om at det må være tale om å minske en «naturlig» bestand. Vilkåret kan forstås som at bestanden det tas utgangspunkt i må leve utenfor menneskekontrollerte omgivelser for å regnes som «naturlig». I forarbeidene fremgår det at dersom populasjonen holdes i fangenskap eller lever i oppdrettsanlegg, dyrepark, gartnerier og liknende, vil bestemmelsen ikke få anvendelse.³³² I forarbeidene understrekes det likevel at bestanden er «naturlig» selv om det må ytes hjelp i form av ulike viltpleietiltak.³³³ Dette er også i tråd med kjernen i bestemmelsens formål som er å ivareta spesielt sårbare dyrearter, å hindre at disse dør ut. Fjellreven er eksempel på en art som mottar slike hjelpetiltak, og som vil ha vern etter bestemmelsen. Dersom arten etter hvert krever så omfattende grad av hjelp at den ikke lengre klarer seg selv, vil den trolig ikke lengre anses som naturlig. I HR. 2016. 1857. A slår Høyesterett fast at den norske ulvebestanden er en «naturlig» bestand uten å fortolke ordlyden.³³⁴ At ulven som lever vilt i landet uten viltpleietiltak regnes som en «naturlig» bestand er klart.

Det må også vurderes om villlevende eksotiske arter vil ha vern etter bestemmelsen. Spørsmålet er aktuelt dersom det eksotiske dyret befinner seg innenfor lovens anvendelsesområde. Ordlyden «naturlig», kan forstås som at det avgjørende er at arten lever naturlig i Norge. Ordlyden kan imidlertid også forstås slik at det er tilstrekkelig at den lever naturlig i et eller annet land. Ordlyden er i så måte uklar. I forarbeidene uttales det at vilkåret *naturlig* må forstås slik at organismen må være i stand til å «formere seg og skaffe seg næring på egen hånd, og at den derfor «hører hjemme» i vårt økologiske system.»³³⁵ Uttalelsen «vårt» økologiske system, kan tale for at lovgiver sikter til økosystemet i Norge. Forarbeidene kan derfor tale for at eksotiske arter ikke vil ha vern etter bestemmelsen, ettersom de ikke lever naturlig i landet. Selv om hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet som helhet tilsier at også eksotiske arter må ha vern, vil lovgivers vilje antakelig veie tyngst. Eksotiske arter vil dermed trolig ikke ha beskyttelse etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Konklusjonen er imidlertid ikke helt åpenbar, ettersom det knytter seg usikkerhet rundt hva lovgiver mener med formuleringen «vårt» økologiske system.

---

³³² Ot.prp. nr. 92 (1992-93) s. 20.

³³³ Ot.prp. nr. 92 (1992-93) s. 20.

³³⁴ Avsnitt 24.

³³⁵ Ot.prp. nr. 92 (1992-93) s. 20.

Spørsmålet må også vurderes for innførte/fremmede arter og forvillede domestiserte arter. Ordlyden naturlig kan tolkes slik at det kreves at arten opprinnelig må ha utviklet seg naturlig, uten hjelp fra mennesker. Ordlyden kan imidlertid også forstås slik at det avgjørende er at organismen lever naturlig i et område i dag. I forarbeidene var det imidlertid avgjørende at arten «hører hjemme» i vårt økologiske system, og at den klarer seg på egen hånd.³³⁶ Dersom den innførte/fremmede, eller domestiserte arten etter hvert har dannet en levedyktig bestand i landet, og blitt en naturlig del av økosystemet i Norge, vil også de trolig ha vern etter bestemmelsen. Vilkåret om at organismen må være *truet*, som det skal redegjøres for senere, kan likevel medføre at slike arter ikke omfattes av vernet.

4.2.6 Bestand

4.2.6.1 Om det skal tas utgangspunkt i norsk bestand, eller bestander som går på tvers av landegrensene, når det tas stilling til om en «bestand» har blitt minsket

Ordlyden «bestand» tilsier at det må tas utgangspunkt i en gruppe av individer av en art innenfor et bestemt område når det skal vurderes om bestanden har blitt minsket. Innen biologien er «bestand» et sentralt begrep, og det brukes til å beskrive populasjoner av celler, dyr, planter og trær innenfor et begrenset geografisk område.³³⁷ Forarbeidene til § 240 annet ledd bokstav a presiserer ikke begrepet. Dette åpner for en uklarhet vedrørende hvilket geografisk område man skal vurdere populasjonen ut fra.

I HR. 2016. 1857. A drøftes det om vurderingen av om bestanden minsker skal ta utgangspunkt i den norske, eller den sørsandinaviske bestanden som den norske bestanden er en genetisk og biologisk del av.³³⁸ Bakgrunnen for at dette spørsmålet var av betydning å avklare, var at ulven på gjerningstidspunktet ble regnet som kritisk truet i Norge, mens den ble regnet som livskraftig i et internasjonalt perspektiv. Det uttales at loven og forarbeidene ikke tar stilling til spørsmålet, men at loven sidestiller det at bestanden er truet nasjonalt med at den er truet internasjonalt.³³⁹ Ordlyden «nasjonalt eller internasjonalt er truet», kan dermed isolert sett forstås slik at man kan velge hvilken bestand man skal ta utgangspunkt i, avhengig av innenfor hvilken bestand dyret er ansett som «truet». Høyesterett slår videre fast at det var en lovgiverforutsetning at spørsmålet om bestanden er utrydningstruet skal vurderes opp mot

---

³³⁶ Ot.prp. nr. 92 (1992-93) s. 20.

³³⁷ <https://no.wikipedia.org/wiki/Bestand> (19.02.2016).

³³⁸ Avsnitt 34.

³³⁹ Avsnitt 34.

den norske rødlista.³⁴⁰ Også hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet tilsier en slik fortolkning. Utryddelse av en art innenfor landegrensen, vil kunne påvirke øvrige deler av økosystemet vårt i uheldig retning. Videre viser retten til at Norge etter Bernkonvensjonen artikkel 6 har et nasjonalt ansvar i å ivareta bestanden.³⁴¹ Ordlyden, lovens formål, samt våre internasjonale forpliktelser trekker sterkt i retning av at dersom arten er truet nasjonalt, må det tas utgangspunkt i den nasjonale bestanden.

Problemstillingen blir tilsvarende for arter som er truet internasjonalt, men ikke nasjonalt. Også her vil lovens ordlyd som sidestiller det at bestanden er truet nasjonalt, med at den er truet internasjonalt, samt lovens formål, tale for at dersom arten er truet internasjonalt men ikke oppført på norsk rødliste, må det tas utgangspunkt i den internasjonale bestanden. Rett nok kom Høyesterett til at det i den konkrete sak måtte tas utgangspunkt i en nasjonal bestand. Men det ble likevel ikke uttrykkelig tatt stilling til at det ikke kunne tas utgangspunkt i en internasjonal bestand. Samlet sett trekker dette i retning av at man også kan ta utgangspunkt i den internasjonale bestanden for vurderingen av om arten har vern etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, dersom arten er truet internasjonalt. Merk likevel at eksotiske arter antakelig ikke har vern etter bestemmelsen jfr. pkt. 4.2.5.

4.2.6.2 Brutto eller netto bestand over en viss periode?

Et spørsmål er om det skal tas utgangspunkt i netto eller brutto bestand over en viss periode ved vurderingen av om en bestand minsker. Problemstillingen er aktuell for mange arter som forflytter seg over landegrensene. Ordlyden «bestand» taler isolert for at det er bruttostørrelsen av bestanden på nåværende tidspunkt som skal vurderes. Forarbeidene uttaler seg ikke om problemstillingen.

I HR. 2016. 1857. A drøfter Høyesterett dette spørsmålet, ettersom bestanden av ulv opprettholdes ved at ulver kommer over grensen fra Sverige og etablerer seg i Norge. Høyesterett legger til grunn at det er bruttostørrelsen knyttet til den ulovlige fellingen av ulv isolert sett og idet det skjer som skal vurderes, og ikke netto bestandsendring over en gitt periode.³⁴² Dette må være riktig. I motsatt fall vil man belage seg på at det i fremtiden vil komme inn dyr fra andre land som beriker bestanden, noe som ikke alltid er tilfelle. En slik praktisering vil også gjøre at grensen for den straffbare handlingen blir enda mer uklar. At det skal tas utgangspunkt i bruttostørrelsen på gjerningstidspunktet må trolig gjelde for bestander

---

³⁴⁰ Avsnitt 34.

³⁴¹ Avsnitt 34.

³⁴² Avsnitt 35.

av alle organismer.

4.2.7 Organismen må være «fredet»

Neste vilkår for å straffes for brudd på § 240 annet ledd bokstav a, er at organismen må være «fredet».

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «fredet» tilsier at det må foreligge en hjemmel for fredning. I dag er det bare svalbardmiljøloven § 25 som benytter seg av ordet *fredet*. Dette kan tilsi at det bare er uttak av dyr som er vernet av svalbardmiljøloven, som kan straffes etter straffeloven § 240.

I forarbeidene fremgår det at det ikke oppstilles noe krav til hjemmelsgrunnlaget for fredningen, men at begrepet blant annet skal omfatte pattedyr og fugler som er fredet etter viltloven, den opphevede naturvernloven og svalbardmiljøloven.³⁴³ Det vises til at begrepet er benyttet i blant annet viltloven § 3 og naturvernloven § 13 og at «Uttrykket skal forstås på samme måte i forhold til bestemmelsen her».³⁴⁴ Man må dermed se hvordan ordet *fredet* forstås i den opphevede Lov om naturvern av 19.juni 1970 nr. 63 (heretter naturvernloven), viltloven § 3 og svalbardmiljøloven § 25. I naturvernloven §§ 13 og 14 ble ordet *fredet* benyttet for å beskrive en totalfredning av planter og dyr. Av svalbardmiljøloven § 25 følger det at all flora og fauna med egg, reir og bo er fredet om ikke annet er fastsatt med hjemmel i denne lov. Viltloven § 3 hjemlet fredningsprinsippet, men er i dag opphevet. Felles for den opphevede viltloven § 3, og svalbardmiljøloven § 25 er de fastslår at uttak av dyr må ha hjemmel i lov. Artene er dermed fredet, med mindre det finnes en hjemmel for uttak. Ettersom forarbeidene uttaler at begrepet skal forstås på samme måte som etter naturvernloven, viltloven § 3 og svalbardmiljøloven § 25, trekker dette i retning av at med *fredet* menes arter som er fredet i form av et hjemmelskrav for uttak, eller fredet i form av at alt uttak av arten er forbudt.

Naturmangfoldloven § 15 viderefører viltloven § 3, og fredningsprinsippet er erstattet med forvaltningsprinsippet i naturmangfoldloven. Naturmangfoldloven § 15 benytter seg ikke av ordet *fredet*. Ved overgangen fra fredningsprinsippet i viltloven § 3 til forvaltningsprinsippet i § 15, er det likevel kun lovens navn og ikke innholdet bestemmelsen som er endret. I begge bestemmelsene fremgår det at uhjemlet uttak av dyr er straffbart. Dette taler for at det med «fredet» også menes individer som er underlagt forvaltningsprinsippet i naturmangfoldloven

³⁴³ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 20.

³⁴⁴ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 20.

§ 15, og ikke bare arter som er underlagt vern etter svalbardmiljølovens fredningsbestemmelse. Forarbeidene som uttrykker at ordet fredet skal forstås på samme *måte* som viltloven § 3, trekker også i denne retning.³⁴⁵ I HR. 2016. 1857. A slås det fast at den norske ulvebestanden er «fredet» uten å tolke ordlyden.³⁴⁶ Høyesterett hadde her en gylden mulighet til å presisere en klarhet i lovbestemmelsen, men har trolig ansett det som selvsagt at ordlyden *fredet* også må omfatte et hjemmelskrav for uttak av dyr slik det fremgår av naturmangfoldloven § 15. I økokrims tidsskrift er det forutsatt at det faktum at begrepsbruken i naturmangfoldloven § 15 og straffeloven § 240 ikke samsvarer, ikke kan innebære at generalklausulen ikke lengre gjelder for viltlevende dyr.³⁴⁷ Det presiseres at det likevel er ønskelig at begrepsbruken oppdateres slik at den samsvarer med gjeldende lovgivning.³⁴⁸ Økokrim mener dermed at ordet «fredet» også omfatter individer som er underlagt hjemmelskravet i § 15.

Rettskildene trekker dermed i retning av at ordlyden fredet også omfatter andre bestemmelser som slår fast at uttak av dyr må ha hjemmel i lov, og ikke bare de bestemmelsene som uttrykkelig benytter seg av ordet fredet. En slik fortolkning innebærer at ordet fredet også omfatter dyr underlagt vernet i naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning.

Likevel har enkelte viltlevende dyr vern i lovgivning, der vernet er utformet på annet vis enn ved et hjemmelskrav for uttak eller totalfredning. Eksempelvis er enkelte marine ressurser vernet etter havressursloven § 16, hvor systematikken for vern er det omvendte av et fredningsprinsipp/forvaltningsprinsipp. Alle arter er tillatt å høste, med mindre det foreligger en hjemmel som tilsier noe annet. Dette er også uttrykkelig presisert i havressurslovens forarbeider der lovgiver tok avstand fra at forvaltningsprinsippet skulle gjelde for marine organismer.³⁴⁹ Ettersom forarbeidene til straffeloven § 240 uttaler at ordet fredet skulle forstås på samme måte som etter viltloven, svalbardmiljøloven og naturvernloven, trekker dette i retning av at arter som ikke er vernet med et hjemmelskrav for uttak, eller er totalfredet, ikke vil omfattes av bestemmelsens vern.³⁵⁰ Uttalelsen i forarbeidene om at bestemmelsen kun rammer de mest alvorlige tilfellene av miljøkriminalitet kan også trekke i denne retning.³⁵¹ Lovgiver har bestemt at enkelte marine ressurser ikke skal ha like omfattende vern som andre

³⁴⁵ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 20.

³⁴⁶ Avsnitt 24.

³⁴⁷ Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim, s. 25..

³⁴⁸ Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim, s. 25.

³⁴⁹ NOU 2005: 10 s. 110-112 kap. 6:3:2.

³⁵⁰ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 20.

³⁵¹ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

dyrearter. Det kan derfor anføres at uttak av marine organismer, i alle fall ut fra lovgivers perspektiv, ikke er like alvorlig. En slik fortolkning innebærer at arter som ikke er totalfredet etter havressursloven, ikke omfattes av straffeloven § 240 annet ledd bokstav a.

Hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet trekker likevel i retning av at ordlyden «fredet» må omfatte all lovgivning der organismer har et rettslig vern som medfører at uttak i strid med dette vernet er straffbart. Miljøhensyn taler dermed for at man må se bort fra forarbeidenes uttalelse vedrørende hvordan ordlyden «fredet» skulle forstås. Det må videre undersøkes om det finnes andre uttalelser i forarbeidene som kan tyde på at marine organismer er forutsatt å ha lovens beskyttelse. Av forarbeidene til § 240 fremgår det at bestemmelsen var ment å verne «alle» levende organismer som er truet.³⁵² Etter ordlyden «alle» tilsier dette at både marine og landlevende organismer skulle ha vern.

Miljøverndepartementet ønsket at det skulle presiseres i loven at bestemmelsen også omfatter planter og fisk.³⁵³ Om de med «fisk» siktet til ferskvannslevende fisk, eller fisk som lever i havet, fremgår ikke. Som tidligere nevnt har lakse- og innlandsfisk vern etter naturmangfoldloven § 15, men ikke marin fisk. Justisdepartementet uttalte at bestemmelsen omfatter alle «levende organismer», - noe som også inkluderer planter av enhver art.³⁵⁴ Det er i alle fall ingen uttalelser i forarbeidene som tyder på at vernet skulle avgrenses mot marine organismer. I forarbeidene til havressursloven fremgår det at «Brot på fiskerilovgivninga kan også tenkjast ramma av straffelova § 152 b tredje ledd nr. 1.»³⁵⁵ Dette tyder også på at det i utgangspunktet var en allmenn oppfatning at straffeloven § 152 b også skulle omfatte marine ressurser. Dette kan tale for at ordlyden *fredet*, må tolkes utvidende til også å omfatte arter som i lovgivningen har vern i form av restriksjoner for uttak.

Etter dette er det klart at forarbeidene, herunder hensynet til borgerens forutberegnelighet, trekker i retning av at ordlyden «fredet» svarer til organismer som er underlagt vern hvor all form for uttak av arten er forbudt, eller at arten er vernet med et hjemmelskrav for uttak. Dette gjelder eksempelvis svalbardmiljøloven § 25 og naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning. Hensynet til vern av det biologiske mangfoldet, samt en lovgiverforutsetning om at også marine organismer har lovens beskyttelse, trekker likevel i retning av at ordet «fredet» svarer til at alle arter som i lovgivning har vern i form av restriksjoner for uttak må omfattes av bestemmelsen. Spørsmålet er imidlertid ikke avklart, og jeg lar konklusjonen stå åpen. Et

³⁵² Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁵³ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁵⁴ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁵⁵ Ot.prp. nr. 20 (2007-2008) s. 151.

tvingende vilkår for straff, er uansett at arter som skal ha vern etter bestemmelsen, må ha eksisterende vern etter annen lovgivning.

4.2.7.1 Fører vilkåret «fredet» til en utilsiktet begrensning av lovens anvendelsesområde?

Lovgivers intensjon var blant annet at § 240 annet ledd bokstav skulle fange opp uttak av arter som grunnet hull i lovverket ikke hadde vern.³⁵⁶ Slik ordet «fredet» står i dag, er det kun uttak av arter som allerede er fredet etter en lovbestemmelse, som kan straffes etter straffeloven 240. En konsekvens av vilkåret «fredet» blir at arter som grunnet inkurier ikke har vern etter eksisterende lovgivning, ikke kan anses å være «fredet» etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Eksempelvis vil omfattende eggplyndring trolig heller ikke kunne straffes etter denne straffeloven § 240 dersom uhjemlet uttak av egg ikke er straffbart etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning.³⁵⁷ Dette gjelder også uttak av encellede dyr³⁵⁸ og rogn³⁵⁹. Vilkåret *fredet* fører til at bestemmelsen ikke kan fange opp hull i lovverket, i strid med lovgivers intensjon. Man kan dermed spørre seg om ikke ordet «fredet» bør fjernes fra lovteksten i straffeloven § 240. De øvrige vilkår i bestemmelsen vil uansett gjøre at det kun er de mest alvorlige formene for uttak som kan straffes etter bestemmelsen. Eksemplet viser hvordan uensartet begrepsbruk i lovgivning som er bundet sammen med henvisninger kan få utilsiktede konsekvenser.

4.2.8 Organismen må være truet av utryddelse, nasjonalt eller internasjonalt

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «truet» tilsier at det må foreligge et nasjonalt eller internasjonalt register over artene som regnes som truet.

I forarbeidene uttaler departementet at det ikke vil by på for store problemer å avgjøre hvilke organismer som er truet.³⁶⁰ Det vises til at «Norwegian Red list»,³⁶¹ utviklet av Direktoratet for naturforvaltning vil være et utgangspunkt for tolkningen. Er arten imidlertid i kategorien *nær truet*³⁶², vil ikke bestanden omfattes. Økokrim har bemerket at selv omfattende jakt og fangst på en nær truet art som kan sette arten i fare for utryddelse, ikke vil omfattes av

---

³⁵⁶ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 8.

³⁵⁷ Se pkt. 2.2.4.1.

³⁵⁸ Se pkt. 2.2.5.

³⁵⁹ Se pkt. 2.2.5.

³⁶⁰ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁶¹ <http://artsdatabanken.no/Rodliste> (20.02.2017).

³⁶² Se pkt. 1.2.

straffeloven § 240.³⁶³ På dette punktet er ikke bestemmelsens formål om å bevare det biologiske mangfoldet helt ivaretatt. Departementet valgte likevel å fastholde vilkåret om at bestanden må være truet, for at bestemmelsen kun skulle ramme de mest klanderverdige overtredelse, samt hindre at generalklausulen ble for vidtfavnende.³⁶⁴

I HR. 2016. 1857 A tar Høyesterett stilling til om ulven er «truet».³⁶⁵ Retten tolker ikke ordlyden «truet», men det vises direkte til forarbeidene der det fremgår at Rødlista utgjør utgangspunktet for vurderingen. Det henvises også til to Høyesterettsavgjørelser for å støtte opp om dette. Det er dermed helt klart at det er Norsk Rødliste som er utgangspunktet for å vurdere om en art er å anse som «truet». I forarbeidene uttales det at det vil være nok for domfellelse om domstolen kommer til at bestanden er truet enten «internasjonalt» eller «nasjonalt».³⁶⁶ Dette må forstås slik at dersom en art ikke er regnet som truet i Norsk Rødliste, kan den likevel være det dersom arten er regnet som truet etter eksempelvis *IUCN Red List of Threatened Species*.³⁶⁷

4.2.9 Vil felling av truede dyr som kan lisensfelles være lovlig?

Ordlyden «minske» gir ingen støtte som argument for at dyr som potensielt kan lisensfelles, ikke vil omfattes av bestemmelsens strafferettslige vern. Det må i så fall være forarbeidenes uttalelse om at bestemmelsen er ment å ramme de mest alvorlige tilfellene av miljøkriminalitet som kan tale for en innskrenkende fortolkning av bestemmelsens anvendelsesområde.³⁶⁸ Det kan anføres at det ikke anses som så alvorlig å felle dyr som det kan igangsettes lisensfelling på.

I HR. 2016. 1857 A drøfter Høyesterett om det må foretas en innskrenkende tolkning av straffeloven § 152b andre ledd nr.1, i den forstand at straffebudet bare kan ramme fellinger som det heller ikke kunne ha vært gitt lisens til å felle.³⁶⁹ Høyesterett avkrefter dette, med den begrunnelse at lisensfelling er lovlig, og av den grunn ikke vil rammes av straffeloven § 152 b annet ledd. Dette taler for at bestemmelsen ikke skal tolkes innskrenkende.

Høyesteretts uttalelse bør imidlertid nyanseres. For en borger vil det antakelig oppfattes som

---

³⁶³ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁶⁴ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 12.

³⁶⁵ Avsnitt 24.

³⁶⁶ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 20.

³⁶⁷ <https://www.iucn.org/theme/species/our-work/iucn-red-list-threatened-species> (02.02.17).

³⁶⁸ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

³⁶⁹ Avsnitt 32.

mindre straffverdig å felle en ulv når eksempelvis regjeringen allerede har planlagt å felle flere ulver gjennom lisensjakt. Høyesterett uttaler at det at det er rovdyrpolitikken som er årsak til ulvens status som utrydningstruet og som dermed er utgangspunktet ved anvendelsen av straffelovens 152 b.³⁷⁰ Her introduseres kjernen i en av de store utfordringene rundt temaet. Det er regjeringens lovmessige uttak av ulv som gir ulven status som utrydningstruet. Det kan dermed oppfattes paradoksalt at en privatperson kan straffes for alvorlig miljøkriminalitet ved å ta livet av 3 ulv, når regjeringen potensielt tar ut flere titalls ulver i året. I så måte kan man si at en utstrakt bruk av lisensfelling legitimerer ulovlig jakt. Hensynet til at handlingen ikke er straffverdig, kan derfor tale for at uttak av dyr som uansett skal lisensfelles, ikke burde være straffbare. Likevel vil utstrakt bruk av lisensfelling gjøre ulven ekstra sårbar. Når grensen for lisensfelling ligger så høyt at den konstant regnes som kritisk truet, vil uhjemlede uttak i tillegg til lisensfelling kunne bli svært alvorlig for bestandens overlevelse. Høyesteretts uttalelse om at § 152 b også gjelder for arter det er tillatt lisensfelling på må omfattes av bestemmelsens vern har de beste grunner for seg.

Høyesteretts uttalelse samt Grunnlovens § 112 og hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet tilsier at ordlyden ikke kan tolkes innskrenkende slik at straffebudet bare kan ramme felling som det heller ikke kunne ha vært gitt lisens til å ta ut.

4.2.10 Om straffeloven § 240 annet ledd bokstav a tilfredsstillers klarhetskravet

Det er spesielt de vide ordlydene «minske» og «organisme», som gjør at man kan stille spørsmålstegn vedrørende om bestemmelsen tilfredsstillers klarhetskravet. EMD har sjelden konstatert krenkelse grunnet straffebudenes vaghet. I *Akcam* mot Tyrkia ble det imidlertid konstatert krenkelse på dette grunnlag. Den straffbare handling knyttet seg opp mot å *vanære det tyrkiske*. EMD kom derfor til at bestemmelsen var «too wide and vague», til at borgeren kunne forutberegne sin rettsstilling.³⁷¹ Det tyrkiske straffebudet må sies å være svært vagt og vanskelig å forutberegne grensene av. I Rt. 2005. s. 1628 var spørsmålet om et illustrert trykt skrift, hadde et innhold som ble rammet av forbudet mot utgivelse av pornografi, fordi det inneholdt «kjønnslige skildringer som virker støtende», jfr. straffeloven 1902 § 204 annet ledd 1. punktum. Retten kom til at en slik bestemmelse ikke var i strid med klarhetskravet, men at den likevel måtte tolkes med forsiktighet.³⁷² Bestemmelsen er videreført i straffeloven

---

³⁷⁰ Avsnitt 15.

³⁷¹ Avsnitt 96.

³⁷² Avsnitt 16.

2005 § 317. Felles for de to avgjørelsene, synes å være at grensen for den straffbare handlingen er knyttet opp mot moralske subjektive normer. Ordlyden i straffeloven § 317 er imidlertid mindre vidtfavnende enn etter straffebudet *Akcam*³⁷³, ettersom grensen for det straffbare presiseres noe gjennom ordlyden *kjønnslige skildringer*, og at skildringene skal virke støtende. Praksis fra EMD og Høyesterett, viser at terskelen for at en vag lovbestemmelse er i strid med klarhetskravet, er satt forholdsvis høyt.

I HR. 2016. 1857. A uttales det i relasjon til ordet «minske» i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, at loven heller ikke er så vag eller skjønnsmessig utformet at det oppstår konflikt i tilknytning til kravet om klar lovhjemmel for straff etter Grunnloven § 96.³⁷⁴ Standpunktet begrunnes ikke. Ettersom bestemmelsen er ment å favne forholdsvis vidt, burde standpunktet likevel av pedagogiske grunner, og av hensynet til etterprøvbarhet blitt utdypet. Høyesterett uttaler også at bestemmelsen «noe misvisende er blitt hetende generalklausul».³⁷⁵

Generalklausuler overlater betydelig skjønn til domstolene. Dersom rettsadvenderen har i bakhodet at bestemmelsen er svært vidt formulert, kan den psykologiske effekten av kategoriseringen *generalklausul*, føre til at man eksempelvis tolker ordlyden snevrere enn nødvendig, til gunst for tiltalte, for å unngå at tolkningsresultatet skal komme i konflikt med lovkravet. Høyesterett prøver antakelig med denne uttalelsen å fjerne seg fra den generelle oppfatningen av at bestemmelsen er vag.

Ettersom Høyesterett ikke presiserer hvorfor bestemmelsen ikke er utformet i strid med klarhetskravet, eller hvorfor den ikke bør betegnes som en generalklausul, må det tas stilling til om bestemmelsens utforming ligger innenfor materielle krav som oppstilles for straffebudenes utforming etter praksis fra EMD og Høyesterett.

Ordet *organisme* er forholdsvis vidtfavnende, men vil, grunnet kravet om at organismen må være truet av utryddelse, få en noe innsnevret rekkevidde av den straffbare handlingen. Ordlyden *minske*, favner også forholdsvis vidt, og kan ramme uttak av kun ett individ. Det er imidlertid ikke et vaghetsproblem i seg selv at uttak av kun ett individ potensielt kan være straffbart. Systematikken i § 240 er som nevnt at man må vurdere konkret hvor mange individer som må tas ut for at bestanden skal minske. I vurderingen må man se på hvorledes bestanden som sådan påvirkes av uttaket. Det er derfor vanskelig å forutse fra sak til sak hva som innebærer å *minske* bestanden. Uttrykket er likevel til en viss grad målbart, forutsatt at

---

³⁷³ Case of Altuğ Taner Akçam v. Turkey app. no. 27520/07 (EMD 27. Oktober 2011).

³⁷⁴ Avsnitt 27.

³⁷⁵ Avsnitt 21.

man har en form for spesialkunnskap om effekten av uttaket. Grensen for det straffbare beror ikke på moralske subjektive normer slik som straffebudet i *Akcam*³⁷⁶ og etter straffeloven 1902 § 401 (straffeloven 2005 § 317) som ble vurdert opp mot klarhetskravet i Rt. 2005. s. 1628. Når ikke straffeloven § 317 annet ledd er i strid med klarhetskravet, er det enda mindre grunn til å rette betenkeligheter mot utformingen straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Selv om det etter straffeloven § 240 annet ledd kan være vanskelig å vite hvor mange individer som må tas ut for at bestanden skal minske, tilsier den foreliggende praksis at bestemmelsens utforming ligger godt innen for de materielle krav som oppstilles for straffebudenes utforming.

4.3 Skyldkravet i § 240 annet ledd bokstav a

Som det fremgår av § 240 annet ledd, er skyldkravet forsett og grovt uaktsomhet. Det vises til pkt. 2.3.1 for en generell redegjørelse av skyldkravet. Etter straffeloven § 23 annet ledd er uaktsomheten grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse. Terskelen for å ha utvist grov uaktsomhet er således høy. I forarbeidene følger det at vurderingen av grov uaktsomhet i utgangspunktet er den samme som for simpel uaktsomhet.³⁷⁷ Se pkt. 2.3.2. Forskjellen består i at det kreves det et større avvik fra forsvarlig adferd, og en mer kvalifisert form bebreidelse.³⁷⁸

Etter dekningsprinsippet i strafferetten må forsettet eller den grove uaktsomheten dekke de forhold knyttet til bestandssituasjonen og effekten av uttaket. I fagbladet Miljøkrim uttales det at å ha innsikt i slike forhold gjerne krever en form for spesialkunnskap.³⁷⁹ Det å føre bevis for at det foreligger grov uaktsomhet med hensyn til de spesielle konsekvensene av handlingen kan være spesielt utfordrende.³⁸⁰ Dette gjør at saker som påtales etter straffeloven § 240 vil være ressurskrevende å håndheve. Det er derfor nærliggende å tenke seg at selv om tiltalte har brutt den objektive gjerningsbeskrivelsen i § 240 annet ledd bokstav a, vil skyldkravet i mange tilfeller ikke være oppfylt. I HR. 2016. 1857. A vurderte ikke Høyesterett om skyldkravet dekket alle elementene i gjerningsbeskrivelsen, når det ble konstatert at skyldkravet grov uaktsomhet var oppfylt. Dette kan i så måte kritiseres, ettersom man ikke kan ta det for en selvfølge at de tiltalte hadde utvist grov uaktsomhet vedrørende ulvens bestandssituasjon og effekten av uttaket.

³⁷⁶ Case of Altuğ Taner Akçam v. Turkey app. no. 27520/07 (EMD 27. Oktober 2011).

³⁷⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427.

³⁷⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427.

³⁷⁹ Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim. s. 25.

³⁸⁰ Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim. s. 25.

Det vises for øvrig til en redegjørelse av reglene om uvitenhet vedrørende faktisk og rettslige forhold i pkt. 2.3.3. En nyanseforskjell må imidlertid nevnes. Straffeloven § 25 om faktisk uvitenhet, gjør ikke unntak fra dekningsprinsippet. Se pkt. 2.3.3. Dersom man bare har utvist uaktsomhet med hensyn til en faktisk uvitenhet jfr. straffeloven § 25, kan man ikke straffes i medhold straffeloven § 240 annet ledd bokstav b, der skyldkravet er grov uaktsomhet og forsett.

4.4 Straffrihetsgrunner for uttak av dyr som kan straffes etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a

Vurderingen blir tilsvarende som for spørsmålet om hvilke straffefrihetsregler som gjelder ved brudd på viltloven § 9. Se punkt 3.5 i avhandlingen. Ved spørsmål om straffefrihet ved brudd på straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, er det de alminnelige reglene om straffefrihet etter straffeloven som gjelder. Vurdering om straffefrihet ved brudd på § 240 annet ledd bokstav a kan lett komme på spissen dersom man eksempelvis har fjernet flere individer av en truet art for å beskytte huset fra skadedyr, eller at man feller ett eller flere rovdyr på en slik måte at bestanden minsker.

Analysen vedrørende straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a er dermed gjennomgått. En generell kommentar vedrørende kapittel 4, er at det spesielt er den vide ordlyden minske, som gjør det vanskelig å trekke grenser for når uttak av viltlevende dyr medfører straffeansvar etter bestemmelsen. En nærmere refleksjon vedrørende straffeansvar for uttak av viltlevende dyr etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a vil foretas i kapittel 6. I det følgende vil det foretas en oppsummerende sammenlikning av bestemmelsene for å vurdere om de rammer samme straffbare handling.

5 Vurdering av om bestemmelsene rammer samme straffbare forhold, konkurrans og lovvalg

5.1 Sammenlikning av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15, viltloven § 56 jfr. § 9 og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a

Formålet med å sammenligne straffbarhetsvilkårene etter de tre bestemmelsene er å ta stilling til om bestemmelsene rammer samme straffbare adferd. Alle straffbarhetsvilkårene må være oppfylt for at uttak av viltlevende dyr i en konkret situasjon skal kunne straffes etter

bestemmelsen. Der det i det følgende vises til situasjoner der ett eller flere av straffbarhetsvilkår ikke er oppfylt for en bestemmelse, medfører det at bestemmelsen i den aktuelle situasjonen ikke kan anvendes som straffehjemmel. Sammenligningen skal ikke være svært omstendelig, men vil trekke fram de viktigste forskjellene og likhetene mellom bestemmelsene.

5.1.1 Objektive vilkår for straff

5.1.1.1 Bestemmelsenenes anvendelsesområde

Naturmangfoldloven § 15 har som tidligere nevnt anvendelse på Norsk landterritoriet, herunder Norske Biland, norsk territorialfarvann og Norges økonomiske sone så langt den passer. Loven gjelder ikke på Svalbard og Jan Mayen. Se pkt. 2.1.2. Viltloven § 9 gjelder bare landterritoriet i Norge som ligger på fastlandet og for sjøområdet ut til territorialgrensen, 4 nautiske mil fra grunnlinjen samt den økonomiske sone, og har således et snevrere anvendelsesområde enn naturmangfoldloven. Se pkt. 3.2.1. Straffeloven § 240 annet ledd bokstav a gjelder for handlinger foretatt i Norge, herunder norsk økonomisk sone, norsk territorialfarvann, Svalbard og Jan Mayen og de Norske biland, og har således det største anvendelsesområde. Se pkt. 4.2.2. Uttak av dyr kan dermed i enkelte tilfeller utelukkende være straffbart etter straffeloven. Vilkåret *fredet* i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a som krever at dyret er fredet etter eksisterende lovgivning, kan likevel føre til at anvendelsesområde for bestemmelsen avgrenses til anvendelsesområde til den aktuelle hjemmelen som freder organismen. Se pkt. 4.2.7.

5.1.1.2 Hvilke dyr som har vern etter de ulike bestemmelsene

Det er pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk og virvelløse dyr som har vern etter naturmangfoldloven § 15. Se pkt. 2.2.4. Domestiserte dyr har i utgangspunktet ikke vern, men kan tenkes å ha det dersom de på sikt overlever i norsk fauna og danner en egen bestand. Introduserte/fremme arter og eksotiske dyr har antagelig strafferettslige vern etter naturmangfoldloven § 15. Egg og encellede dyr vil derimot trolig ikke ha strafferettslig beskyttelse etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning. Se pkt. 2.2.4 og 2.2.5.

Etter viltloven vil ikke fisk, virvelløse dyr, encellede organismer eller eksotiske dyr ha vern i motsetning til etter naturmangfoldloven. Se pkt. 3.2.2. Introduserte/fremmede arter vil imidlertid ha vern, på samme måte som etter naturmangfoldloven. Uttak av egg vil trolig ikke være straffbart etter viltloven, dersom ikke uttaket er foretatt av en grunneier, eller en person bosatt på Finnmarkseiendommen. Se pkt. 3.2.5 og 3.2.5.1. Uttak av domestiserte dyr vil være

straffbart umiddelbart etter at de har rømt, så lenge de evner å overleve i norsk fauna. Det finnes dermed tilfeller av uttak av dyr som er straffbart etter viltloven, men ikke etter naturmangfoldloven. Se likevel refleksjonene vedrørende om en anvendelse av viltloven § 56 jfr. § 9 som straffebed tilfredsstillende klarhetskravet i kapittel 3.2.6.

Straffeloven § 240 har i utgangspunktet det største spennet i vernede arter, ettersom ordlyden lyder «organisme». Se pkt. 4.2.3. Vilkaoret «fredet» som muligens må forstås å omfatte arter som er totalfredet, eller har vern i form av et lovbestemt hjemmelskrav for uttak, kan også gjøre at lovens anvendelsesområde begrenses. Arter som grunnet inkurier ikke har vern etter naturmangfoldloven, kan trolig heller ikke straffes etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Se pkt. 4.2.7. Bestemmelsen kan likevel få anvendelse ved uttak av andre arter, dersom organismen er fredet etter annen lovgivning. Vilkaoret «naturlig», medfører at eksotiske arter trolig ikke har vern. Introduerte/fremmede arter vil antakelig ha lovens beskyttelse dersom de blir en naturlig del av det norske økosystemet. I tillegg vil bestemmelsens andre tvingende vilkår, som eksempel at arten må være *truet*, medføre at det er begrenset i hvilke tilfeller bestemmelsen får anvendelse.

Det må også påpekes at naturmangfoldloven operer med et unntak fra regelen om at felling av dyr må ha hjemmel i lov etter § 20. Se pkt. 2.2.7. Viltloven § 9 og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a opererer ikke med tilsvarende unntak. Dette gjør at uttak av villevende dyr som ikke er straffbart etter naturmangfoldloven, likevel kan medføre straff etter viltloven og straffeloven. Ettersom straffeloven § 240 med ordet *fredet*, blant annet sikter til arter som er underlagt forvaltningsprinsippet i naturmangfoldloven § 15, vil likevel uttak av dyr som er unntatt fra forvaltningsprinsippet gjennom naturmangfoldloven § 20, trolig ikke kunne straffes etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Se pkt. 4.2.7.

5.1.1.3 Hvilket form for uttak som kan medføre straffeansvar

Vedrørende hvilken form for uttak som er straffbart, er det også noen ulikheter mellom bestemmelsene. Etter viltloven § 9 er det bare uttak i form av jakt som er straffbart. Se pkt. 3.2.4. Naturmangfoldloven § 15 har høsting og uttak som vilkår, noe som også omfatter jakt. Naturmangfoldloven vil derfor ramme flere former for uttak enn det viltloven gjør. Også uttak i form av flytting av villevende dyr omfattes. Likevel vil indirekte uttak trolig ikke omfattes av ordlyden uttak. Se pkt. 2.2.6. Etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, vil ordlyden *minske* omfatte både direkte og indirekte uttak i form av forurensning, eller utsetting av fremmede organismer som kan få negative konsekvenser for arten. Bestemmelsen rammer

således de flere former for uttak enn viltloven og naturmangfoldloven. Imidlertid stilles det, som tidligere nevnt, visse krav til hvor mange individer som må tas ut for at bestanden skal anses å ha minsket. Dette gjør at situasjonene hvor det kan være aktuelt å straffe noen med hjemmel i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a snevres inn betydelig i forhold til viltloven § 9 og naturmangfoldloven § 15 hvor det i utgangspunktet er straffbart å ta ut bare ett dyr. Se pkt. 4.2.4.

5.1.2 Skyldkravet

Skyldkravet i viltloven § 56 og naturmangfoldloven § 75 er forsett og uaktsomhet. Se pkt. 2.3 og pkt. 3.3. Skyldkravet må i etter begge lover omfatte både uttaket, at det er tatt ut dyr uten hjemmel i lov, samt at det dreier seg om et villlevende dyr. Vurderingen av skyldkravet blir langt på vei den samme i disse bestemmelsene.

I straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, er skyldkravet forsett eller grov uaktsomhet. Se pkt. 4.3. Terskelen for å bli straffet for uaktsomhet etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, er dermed høyere enn etter naturmangfoldloven § 15 og viltloven § 9. Dekningsprinsippet gjør at det blir vanskelig å påvise at skyldkravet er oppfylt etter straffeloven § 240, ettersom forsettet eller den grove uaktsomheten må knyttes opp til å minske en bestand som er truet av utryddelse.

5.1.3 Straffefrihetsgrunner

I naturmangfoldloven er det lovfestet spesielle straffrihetsgrunner for uttak av villlevende dyr i § 17 og § 17 a. Se pkt. 2.4. I de tilfeller det er snakk om uttak av dyr i forbindelse med en nødsituasjon som potensielt kan straffes etter viltloven eller straffeloven, må nødrettsbehandlingen vurderes etter straffeloven § 17, eller baseres på analogi fra straffeloven § 18. Se pkt. 3.4.

Etter naturmangfoldloven § 17 kan det, som tidligere nevnt, i visse situasjoner straffefritt felles smågnagere krypdyr, lakse-og innlandsfisk. Se pkt. 2.4.1. Fellingen må foretas for å hindre skade på person og eiendom, herunder dyr underlagt eiendomsretten. Fellingen kan foretas i forbyggende øyemed, men det kreves at fellingen er «nødvendig». Dette innebærer at andre muligheter for å avverge skaden må være prøvd eller vurdert først. Etter straffeloven § 17 er det uvesentlig hvilket dyr man tar ut, så lenge de øvrige vilkår er oppfylt. Se pkt. 3.4.1.1. På dette punktet vil straffeloven § 17 kunne føre til straffefri felling i flere tilfeller enn etter naturmangfoldloven § 17 første ledd. Det er person, og eiendom, herunder dyr

underlagt eiendomsretten som kan beskyttes etter straffeloven § 17. Det retts gode som skal beskyttes er derfor tilsvarende som etter naturmangfoldloven § 17 første ledd. Felling etter straffeloven § 17, kan også foretas i øyemed. Det kreves videre at faren ikke kan avverges på annen rimelig måte. Dette vilkåret er tilsvarende som «nødvendighetskravet» etter naturmangfoldloven § 17 første ledd. Etter straffeloven § 17 må det likevel foretas en proporsjonalitetsvurdering av skadepotensialet ved å utføre handlingen, opp mot konsekvensene av å ikke felle det villevende dyret. Dette gjør at handlinger som er nødvendige, ikke alltid kan legitimere felling av villevende dyr etter straffeloven § 17. På dette punktet vil straffefrihetsreglene etter straffeloven § 17 være noe strengere enn straffefrihetsreglen i naturmangfoldloven § 17 første ledd, som omhandler felling av smågnagere, krypdyr samt lakse-og innlandsfisk.

Vedrørende felling av villevende dyr til beskyttelse av person etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd første setning, og straffeloven § 17, er det både forskjeller og likheter på de to regelsettene. Sml. pkt. 2.4.3 og 3.4.1.1. For naturmangfoldloven § 17 annet ledd første setning, er det bare *vilt* som kan felles. Etter straffeloven kan som nevnt alle villevende dyr felles. For begge bestemmelsen kan fellingen foretas i forebyggende øyemed. For felling etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd første setning, kreves det som nevnt at fellingen er «påkrevd». Dette vilkåret er tilnærmet tilsvarende som vilkåret i straffeloven § 17, hvor det kreves at skaden ikke kan avverges på annen rimelig måte. Etter straffeloven § 17 kreves det likevel ikke at faren er aktuell og betydelig, slik det kreves etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning. Det er videre bare etter straffeloven § 17 at man må foreta en proporsjonalitetsvurdering. Foreligger det en fare for alvorlig eller livstruende skade mot en person vil det antakelig sjelden by på problemer å oppfylle kravet. Ved mindre alvorlig fare for skade på person, kan det derimot by på problemer å oppfylle proporsjonalitetskravet ved felling av et villevende dyr.

Det er også en viss forskjell på vilkårene for straffefri felling etter straffeloven § 17 og naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning. Sml. pkt. 2.4.4 og 3.4.1.1. Etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning er utelukkende bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe som kan beskyttes. Etter straffeloven er det uvesentlig hvilket dyr som beskyttes, så lenge det er tale om eiendom. Videre vil felling etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd første setning bare kunne utøves mot vilt, mens det ikke oppstilles noen slik avgrensning etter straffeloven § 17. Etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum er det ikke et vilkår at fellingen må være påkrevd. Det kreves heller ikke at faren ikke kan avverges på

annen rimelig måte, slik det kreves etter straffeloven § 17. På dette punktet vil terskelen for straffefri felling med hjemmel i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning være lempeligere enn etter straffeloven § 17. Etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning kreves det at det foreligger et direkte angrep. I straffeloven § 17 kreves det imidlertid bare at det foreligger fare for skade. På dette punktet vil terskelen for felling etter straffeloven § 17 være lempeligere enn etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning. Proporsjonalitetsvurderingen som må foretas etter straffeloven § 17 kan likevel gjøre det vanskelig å påberope seg straffefri felling av et truet dyr for å beskytte et dyr underlagt eiendomsretten.

Ved vurdering av straffefri felling av dyr etter analogi fra straffeloven § 18 basert på Rt. 1978. s. 553, er vilkårene at det må foreligge en fare, samt at fellingen må være påkrevd. Se pkt. 3.4.1.2. Vilrårene gjelder både ved felling for å beskytte person, samt for beskyttelse av dyr. Vilrårene for straffefri felling av viltlevende dyr etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd første setning til beskyttelse av person, er tilnærmet identiske for straffefrihetsreglene basert på Rt. 1978. s. 553. Sml. pkt. 2.4.3 og 3.4.1.2. Fare for skade kan både gi grunnlag for felling etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd og første setning og etter Rt. 1978. s. 553. Imidlertid vil felling etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd første setning bare kunne utøves mot vilt, mens det ikke oppstilles noen slik avgrensning etter Rt. 1978. s. 553.

Vilkårene for straffefrihet basert på analogi etter straffeloven § 18 straffeloven og etter straffeloven § 17 annet ledd annen setning er heller ikke helt identiske. Sml. pkt. 2.4.4 og 3.4.1.2. Etter naturmangfoldloven § 17 må fellingen foretas for å beskytte bufe, tamrein, gris, hund og fjørfe. Denne listen over dyr som kan beskyttes er uttømmende angitt. Vilrårene for straffefrihet basert på analogi etter straffeloven § 18 oppstiller ikke en slik uttømmende liste. Man må derfor kunne gå ut fra at flere dyr enn de som listes opp i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning kan beskyttes. Videre er det bare *vilt* som kan felles etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning, mens det ikke oppstilles noen slik avgrensning etter Rt. 1978. s. 553. For felling av dyr etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning, kreves det videre at det må foreligge et direkte angrep, men ikke at fellingen er påkrevd. Straffefrihetsreglene basert på analogi fra straffeloven § 18 stiller ikke opp et krav om at det må foreligge et direkte angrep, men handlingen må være påkrevd. Vilrårene for straffefri felling basert på analogi etter straffeloven § 18 straffeloven og straffeloven § 17 annet ledd annen setning skiller seg således fra hverandre.

I naturmangfoldloven foreligger det også en egen hjemmel for straffefri felling for å hindre at dyr lider unødig etter naturmangfoldloven § 17 femte ledd, samt en hjemmel for felling av rovdyr, i rovdysikkert hegn etter § 17 a. Se pkt. 2.4.5 og 2.4.6. Straffefrihetsreglen i straffeloven § 17, og etter analogi basert på straffeloven § 18, oppstiller ikke slike spesielle straffefrihetsgrunner. Det er imidlertid ingen ting i veien for at man straffefritt kan felle et villlevende dyr for å beskytte at et dyr lider unødig, eller å felle et rovdyr i rovdysikkert hegn, så lenge de øvrige vilkår for straffefrihet er oppfylt.

Oppsummert kan man si at vilkårene for å utføre straffefri felling med hjemmel i straffeloven § 17, straffefrihetsreglene basert på analogi fra straffeloven § 18 og vilkårene for straffefri felling etter naturmangfoldloven ikke er helt identiske. Forskjellen i straffefrihetsgrunnene har sin naturlige forklaring i at lovgiver har valgt å gi et eget sett med straffefrihetsgrunner som er tilpasset de situasjoner som omhandler uttak av dyr i naturmangfoldloven. Vilårene for straffefrihet etter straffeloven § 17, og basert på analogi etter straffeloven 18 er på enkelte punkter er lempeligere enn straffefrihetsreglene etter naturmangfoldloven.

Legalitetsprinsippet vil dermed kunne sette skranke for at straffefrihetsreglene i naturmangfoldloven kan anvendes ved brudd på viltloven § 9 og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, dersom en slik fortolkning vil være til ugunst for tiltalte.³⁸¹ I en straffesak som omhandler dyr, er det klart at de overnevnte forskjellene kan få betydning for om tiltalte blir straffet eller går straffefri.

Av hensynet til likhet og forutberegnelighet, er det uheldig at vilkårene for straffefrihet, i en sak som omhandler uttak av dyr, beror på hvilken bestemmelsen man blir straffet etter. En enkelt henvisning i viltloven § 9 og straffeloven 240 annet ledd bokstav der det fremgår at naturmangfoldlovens regler om straffefrihet også skal anvendes ved felling av villlevende dyr etter disse bestemmelsene, hadde løst situasjonen.

5.2 Idealkonkurrens og lovvalg mellom straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd og naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning

5.2.1 Idealkonkurrens

En grunnregel i strafferetten er at man ikke kan straffes for brudd på flere bestemmelser dersom de straffesanksjonerer samme handling.³⁸² Som vi har sett i det forutgående kapitlet,

---

³⁸¹ Rt. 2014. s. 238 avsnitt 19.

³⁸² Se eksempelvis Eskeland (2015) s. 234 tredje avsnitt jfr. EMK P7 artikkel 4 nr. 1.

er det likevel flere eksempler på tilfeller av uttak av dyr som bare er straffbart etter en av straffebestemmelsene, fordi ett eller flere av straffbarhetsvilkårene ikke er oppfylt for alle bestemmelsene. For eksempel kan uttak av dyr i enkelte tilfeller bare være straffbart etter viltloven § 56 jfr. § 9. I disse tilfellene trenger man naturligvis ikke ta stilling til konkurrans eller lovvalg.

Dersom det er tale om uttak av et viltlevende dyr, og straffbarhetsvilkårene er oppfylt for to eller samtlige av bestemmelsene, står man i en situasjon der samme handling rammes av flere straffebud. I disse tilfellene må man vurdere om konkurransreglene kan løse problematikken.

Dersom bestemmelsene beskytter ulike sider av handlingen, kan de anvendes i ulikeartet idealkonkurrens.³⁸³ I vurderingen av om bestemmelsene rammer ulike sider av handlingen, må man se om bestemmelsene tar sikte på å beskytte samme tyde interesse.³⁸⁴ Hvilke interesser det enkelte straffebud tar sikte på å verne, må vurderes konkret på bakgrunn av ordlyd og forarbeider.³⁸⁵ Spørsmål om idealkonkurrens må for øvrig vurderes konkret fra sak til sak. Enkelte generelle momenter i vurderingen av om regelsettene kan anvendes i konkurrans, kan imidlertid utledes av bestemmelsene.

Både viltloven § 56 jfr. § 9 og naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd slår fast at uttak av vilt uten hjemmel i lov er straffbart, og tar sikte på å straffesanksjonere samme faktiske handling. Av forarbeidene til naturmangfoldloven § 15 følger det at bestemmelsene skal beskytte er å forvalte naturmangfoldet ved å la det være opp til myndighetene å regulere hvilke arter som er jaktbare.³⁸⁶ I forarbeidene til viltloven § 9 presiseres det at kongen kan fastsette hvilke arter som er jaktbare, på bakgrunn av fredningsprinsippet i den opphevede viltloven § 3, om at bare de arter som det uttrykkelig er fastsatt jakttid for, som kan jaktes på.³⁸⁷ Dette taler for at bestemmelsene beskytter samme interesse. I rettspraksis er det også forutsatt at viltloven § 9 og naturmangfoldloven § 15 ikke kan anvendes ved siden av hverandre i konkurrans.³⁸⁸ Det må dermed konkluderes med at viltloven § 56 jfr. § 9 som hovedregel ikke kan anvendes i konkurrans ved siden av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15

---

³⁸³ Eskeland (2015) s. 239 siste avsnitt.

³⁸⁴ Eskeland (2015) s. 240.

³⁸⁵ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 456.

³⁸⁶ NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven) s. 248 kap 13.7.2.1.

³⁸⁷ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) s. 50.

³⁸⁸ HR. 2016. 1253 A avsnitt 22.

første ledd første setning. Det kan likevel tenkes at man i en konkret situasjon kan komme til det motsatte resultat.

Ordlyden i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, skiller seg noe fra ordlyden i viltloven § 9 første ledd og naturmangfoldloven § 15 første ledd. Man kan derfor umiddelbart tenke seg at bestemmelsene verner ulike interesser. Imidlertid tar også straffeloven § 240 annet ledd bokstav a sikte på å beskytte naturmangfoldet, ved å straffesanksjonere uttak av viltlevende dyr. Av forarbeidene følger det at bestemmelsen blant annet har til formål å fange opp de mest alvorlige tilfeller av miljøkriminalitet.³⁸⁹ Dette kan imidlertid ikke bety at bestemmelsen skal verne en annen interesse, men tvert imot at det er snakk om et straffebed som dels tar sikte på å gi høyere straff for spesielt alvorlige tilfeller av miljøkriminalitet. Dette tilsier at straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, viltloven § 9 første ledd og naturmangfoldloven § 15 første ledd, tar sikte på å beskytte samme interesse. I rettspraksis er det forutsatt at naturmangfoldloven § 15 og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a ikke kan anvendes i konkurrans med naturmangfoldloven § 15.³⁹⁰ Det må dermed legges til grunn som et utgangspunkt at straffeloven § 240 ikke kan anvendes ved siden av viltloven § 9 og naturmangfoldloven § 15 i idealkonkurrens. Det kan imidlertid tenkes at man i en konkret situasjon vedrørende uttak av dyr kan komme til at bestemmelsen likevel verner ulike interesser.

Under forutsetning av at bestemmelsene ikke kan anvendes ved siden av hverandre i konkurrans, vil det i følgende tas stilling til lovvalg mellom de tre bestemmelsene for tilfeller der samme straffbare handling rammes av samme straffebed.

5.2.2 Lovvalg mellom viltloven § 56 jfr. § 9 og naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd

Den laveste strafferamme både etter naturmangfoldloven § 75 første ledd, og etter viltloven § 56 første ledd annen setning, er bøter eller fengsel i inntil 1 år. Høyeste strafferamme etter naturmangfoldloven § 75 annet ledd, er bøter eller fengsel i inntil 3 år, dersom overtredelsen er grov. Av viltloven § 56 første ledd annen setning følger det at skjerpene overtredelser kan medføre fengsel i inntil 2 år. Ettersom det er grunnvilkårene for straff etter bestemmelsene avhandlingen tar sikte på å redegjøre for, vil det ikke redegjøres for kriteriene som inngår i vurderingen av straffeskjerpelse etter de to bestemmelsene. Det kan imidlertid nevnes at

---

³⁸⁹ Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 3.

³⁹⁰ HR. 2016. 1857 A.

momenter i vurderingen av om handlingen er grov/straffeskjerpene for begge bestemmelsene blant annet beror på om arten som tas ut er truet, eller uttaket for øvrig har voldt skade på naturmangfoldet.³⁹¹ Den videre vurderingen av fremgangsmåten for lovvalg, vil variere ut fra om uttaket av det villevende dyret i den konkrete sak anses som straffeskjerpene, eller ikke.

Det må først vurderes om regelkollisjonen kan løses ut fra lovteksten i naturmangfoldloven § 75 og viltloven § 56. Av viltloven § 56 første ledd første setning følger det at med bøter eller fengsel inntil 1 år, straffes den som overtrer regler gitt i eller i medhold av denne lov, dersom ikke forholdet rammes av strengere straffebud. Bestemmelsen gir uttrykk for det alminnelige strafferettslige prinsippet om at det strengeste straffebudet konsumerer den mildere bestemmelsen dersom flere straffebud regulerer samme straffbare handling.³⁹² Dette må bety at dersom en person kan straffes etter naturmangfoldloven § 75 annet ledd som har høyeste strafferamme på 3 år, må naturmangfoldloven få forrang.

I et tilfelle der valget står mellom å straffe vedkommende etter viltloven § 56 første ledd første setning, eller naturmangfoldloven § 75 første ledd hvor høyeste strafferamme i begge tilfeller er 1 år, avklarer ikke prinsippet om at den strengeste straffebestemmelsen skal konsumere det mildeste problemet. Det fremgår imidlertid av viltlovens § 56 annet ledd siste setning, at dersom overtredelsen også gjelder naturmangfoldloven, skal straffebestemmelsen i naturmangfoldlovens § 75 anvendes. Ordlyden «også» viser at tilfeller der det både foreligger brudd på viltloven, og naturmangfoldloven, er det straffebestemmelsen i naturmangfoldloven som skal gjelde.

Av naturmangfoldloven § 75 siste ledd følger det derimot at dersom en overtredelse etter naturmangfoldloven innebærer en overtredelse av andre lovers regler, gjelder naturmangfoldlovens regler om straff, bare i den utstrekning tilsvarende straff ikke er hjemlet i vedkommende lov. Ordlyden «bare» viser at det kun er de tilfeller som ikke reguleres av andre lover, som skal behandles etter reglene i naturmangfoldloven. Ordlyden taler for at i et tilfelle som omhandler uhjemlet uttak av villevende dyr som er straffbart etter begge lovene, og handlingen henføres under minste strafferamme etter begge bestemmelsene, må viltloven § 56 komme til anvendelse. Det er dermed motstrid mellom naturmangfoldloven og viltloven vedrørende hvilken lov som skal få anvendelse.

---

³⁹¹ Se momentene i naturmangfoldloven § 75 annet ledd. For viltlovens henseende fremgår momentene blant annet av Ot.prp. nr. 54 (1992-1993) Om lov om endringer i viltloven s. 28, og Rt. 2002. s. 258 s. 261 annet ledd.

³⁹² Eskeland (2015) s. 240 tredje avsnitt.

Ingen av bestemmelsene er høyere rang enn den andre slik at prinsippet om *lex superior*³⁹³ kan løse spørsmålet om lovvalg. Prinsippet om *lex posterior*³⁹⁴ kan tilsi at naturmangfoldloven, som er en nyere lov enn viltloven, må få forrang. Dette taler for at viltloven § 56 jfr. § 9 skal anvendes i saker om uttak av dyr. Prinsippet om *lex specialis*³⁹⁵ taler for at viltloven § 56, som er en spesiallov for de tilfeller som omhandler jakt og fangst, skal få forrang. Dette taler for at naturmangfoldloven § 75, jfr. § 15 første ledd får anvendelse.

I HR. 2016. 1253 A behandlet Høyesterett spørsmålet om lovvalg mellom viltloven § 56 jfr. § 9, og naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15. Faktum i saken var at domfelte hadde skutt et rådyr utenfor jakttiden. I tingretten og lagmannsretten ble han dømt for overtredelse av viltloven § 56 første ledd første straffalternativ, jf. § 9 første ledd, jfr. Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktssonene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017 § 2.³⁹⁶ Tiltalte anket straffespørsmålet til Høyesterett. Aktoratet anførte for Høyesterett at domfellelsen skulle behandles etter naturmangfoldlovens § 75 første ledd første punktum jfr. § 15 første ledd første punktum, og ikke viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd. Aktoratet fikk medhold av Høyesterett. Høyesterett uttalte at naturmangfoldloven § 15 videreførte fredningsprinsippet i viltloven § 3, noe som innebærer at jakt på viltlevende dyr er forbudt med mindre det gis tillatelse i lov eller forskrift, eller vedtak med hjemmel i lov.³⁹⁷ Den tiltalte måtte derfor bli dømt for overtredelse av naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første punktum. Dette er en fornuftig argumentasjon basert på lovtekniske hensyn. Det fremstår som mer naturlig å anvende den straffebestemmelse som er ment å ta over for viltloven § 3, enn å anvende en fullmakthjemmel som straffebed.

Høyesterett løser imidlertid lovvalgsspørsmålet ved hjelp av prioriteringsreglene for motstrid. I avsnitt 26 uttales det at det for viltloven er gitt en særregulering i § 56 tredje ledd, og at denne er *lex specialis*. Høyesterett uttaler så at «handlinger som er overtredelser både av viltloven og naturmangfoldloven, skal straffes etter sistnevnte lovs regler».³⁹⁸

---

³⁹³ Prinsippet om *lex superior* går ut på at en bestemmelse av høyere rang går foran en bestemmelse av lavere rang. Se Nygaard (2004) s. 137.

³⁹⁴ Prinsippet om *lex posterior* går ut på at ny lov går foran eldre lov. Se Nygaard (2004) s. 147.

³⁹⁵ Prinsippet om *lex specialis* går ut på at en spesiell lov går foran en generell lov. Se Nygaard (2004) s. 148.

³⁹⁶ Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktssonene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017 av 2.juni 2012 nr. 190.

³⁹⁷ Avsnitt 21.

³⁹⁸ Avsnitt 26.

Argumentasjonen kan imidlertid være noe forvirrende. Umiddelbart kan man tenke seg at ettersom viltloven er mer spesiell enn naturmangfoldloven, vil spesialisprinsippet føre til at viltloven generelt skal få forrang dersom naturmangfoldloven og viltloven regulerer samme tilfelle. Men ettersom viltloven § 56 tredje ledd spesifikt søker å avklare spørsmål om lovvalg, må regelen anses som spesiell. Denne spesielle regelen vil føre til at naturmangfoldloven, som i utgangspunktet er den mest generelle loven, vil få forrang. Det er derfor riktig at naturmangfoldloven § 15 skal få forrang, selv om bestemmelsen er mer generell enn viltloven.

Det må slås fast at dersom det dreier seg om uhjemlet uttak av dyr som har vern etter både viltloven og straffeloven, må naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 få forrang. Dette er senere fulgt opp i rettspraksis.³⁹⁹

5.2.3 Lovvalg mellom straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, viltloven § 9 og naturmangfoldloven § 15

For overtredelser av § 240 annet ledd bokstav a er det en øvre strafferamme på fengsel i inntil 6 år. Strafferammen er således vesentlig høyere en strafferammen i naturmangfoldloven § 75 og viltloven § 56. Dersom vilkårene for å straffes for uttak av dyr etter alle tre bestemmelsene er oppfylt, vil straffeloven § 240 annet ledd bokstav a konsumere de mildere straffebudene som straffesanksjonerer uttak av viltlevende dyr i naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 og viltloven § 56 jfr. § 9.⁴⁰⁰

Avhandlingens kapittel 5 er dermed ferdigstilt. Kapitlet kan oppsummeres med at det finnes mange tilfeller av uttak av viltlevende dyr, der bare ett av straffebudene kommer til anvendelse som potensiell straffehjemmel. Det er imidlertid også flere tilfeller av uttak av dyr som vil rammes av to eller tre av straffebudene. For en rettsadvender, herunder påtalemyndighetene, vil det trolig være krevende å få oversikt over hvilke tilfeller av uttak av dyr som bare rammes av ett straffebud, og hvilke tilfeller som kan rammes av to eller flere. Det er imidlertid forholdsvis uproblematisk å ta stilling til idealkonkurrens og lovvalg i de tilfeller samme handling rammes av flere straffebud.

---

³⁹⁹ LH. 2016. 65215.

⁴⁰⁰ Eskeland (2015) s. 240 tredje avsnitt.

6 Avsluttende betraktninger

Avhandlingen har vist at det å kartlegge grensene for når uttak av viltlevende dyr medfører straffeansvar etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 første ledd første setning, viltloven § 56 jfr. § 9 første ledd og straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, er en unødig omstendelig prosess slik regelverket i dag er utformet. Dette har ført til at en besvarelse av avhandlingens tema har krevd utredninger av flere perifere sideundersøkelser enn det jeg hadde forutsett.

Jeg vil i det følgende trekke frem enkelte gjennomgående problemstillinger som er belyst i avhandlingen. Når jeg i det følgende refererer til et *problem*, knytter det seg opp til omstendigheter som gjør det krevende å fastslå grensene for når uttak av viltlevende dyr medfører straffeansvar etter avhandlingens angjeldende bestemmelser.

Et overordnet problem er at lovgivers intensjon om straffeansvar ikke alltid ender opp som gjeldende rett, grunnet de tvingende vilkår som strafferetten oppstiller. Årsaken til denne utfordringen, er i hovedsak praksis fra EMD og Høyesterett som har skjerpet lovkravet, og at regelverket som er analysert ikke alltid tilfredsstillende de tvingende kravene. Problemstillingen gjør seg antakelig gjeldende mange steder i den spesielle strafferettslige lovgivningen.

Vi har for det første sett at analogiforbudet påvirker grensen for hva som er straffbare uttak av viltlevende dyr. Som det er redegjort for tidligere, er Rt. 2014. s. 238 et eksempel på en avgjørelse der Høyesterett har satt skranke for innskrenkende fortolkning av en straffefrihetsregel i naturmangfoldloven. Høyesteretts resultat var tilsynelatende i strid med lovgivers intensjon. Se pkt. 2.4.4.6. Andre eksempler som er trukket frem i avhandlingen, er at uttak av egg og encellede organismer, antagelig ikke medfører straffeansvar etter naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning. Se pkt. 2.2.4.1 og 2.2.5. Dette til tross for at lovgiver har forutsatt at også egg og encellede organismer er underlagt bestemmelsens vern. En tilføyelse av ordlyden *organisme*, eller *egg* i § 15 første ledd, løser det tilsynelatende problemet. I tillegg vil en konsekvens av det objektive straffbarhetsvilkåret *fredet* i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, trolig bli at egg og encellede dyr som ikke har strafferettslig vern etter naturmangfoldloven, heller ikke har strafferettslig vern etter straffeloven 240 annet ledd bokstav a. Se pkt. 4.2.7.1. Dette har sin årsak i at et tvingende vilkår for straff er at organismen allerede har vern, i form av fredning, etter eksisterende lovgivning. Det kan oppfattes som overdrevent formalistisk å ikke godta at de overnevnte eksemplene skal kunne medføre straffeansvar. I Rt. 2014. s. 238 har Høyesterett imidlertid slått fast at det strafferettslige legalitetsprinsippet, herunder analogiforbudet, ikke har mindre

vekt når det gjelder tolkning av straffebed på miljørettens område. Innenfor rettsområdet som regulerer straffeansvar for uttak av dyr, er det som regel er hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet, og hensynet til å verne borgeren mot vilkårlige inngrep som står mot hverandre. I de sakene der spørsmål om analogisk fortolkning av straffebed står på spissen, vil utviklingen i rettspraksis som skjerper lovkravet føre til at hensynet til ivaretagelse av det biologiske mangfoldet som oftest må vike.

At det oppstår situasjoner i regelverket der lovgivers intensjon om vern ikke alltid ender opp som gjeldende rett, grunnet analogiforbudet, kan ha flere underliggende årsaker. En forklaring kan være at lovgivningen dels bygger på naturvitenskapelige begreper som har et betydelig mer kompleks meningsinnhold enn det man ved første øyekast kan tenke seg. Eksempel på det er ordlyden *dyr* i naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning som lovgiver trolig ikke har utredet rekkevidden av, ettersom det forutsettes at både egg og encellede organismer omfattes av begrepet. Se pkt. 2.2.4 og 2.2.5. Vedrørende naturmangfoldloven 15 og viltloven § 9, kan en medvirkende årsak til utfordringene være at bestemmelsene antakelig ikke er utformet med sikte på at brudd på reglene kan medføre straffeansvar. Dette gjør seg spesielt synlig i forarbeidene til naturmangfoldloven § 15, der det knapt nevnes at brudd på bestemmelsen kan medføre straff. Et annet moment kan være at bestemmelsene ble utformet før lovkravet ble skjerpet, og at det på dette tidspunktet ikke var like kritisk om lovens ordlyd ble tolket noe utvidende i en straffesak. For å unngå den situasjon der viltlevende arter forutsetter å ha strafferettslig vern, men ikke har det, er det derfor avgjørende at lovgiver i lovgiverprosessen gjør seg bevisst på at bestemmelsene skal fungere som straffebed, og at dette gjenspeiler bestemmelsenes utforming.

Avhandlingen har også vist at klarhetskravet kan påvirke grensen for hva som er straffbare uttak av viltlevende dyr. Det fremstår blant annet ikke helt klart om en anvendelse av viltloven § 56 jfr. § 9 som straffehjemmel, tilfredsstillende de materielle minstekrav vedrørende straffebudenes utforming som er utviklet av EMD og Høyesterett. Se pkt. 3.2.6. Situasjonen i dag er at det finnes dyr som er forbudt å ta ut etter viltloven § 56 jfr. § 9, men som ikke er forbudt å ta ut etter naturmangfoldloven § 75 jfr. § 15 eller straffeloven § 240 annet ledd bokstav b. Se pkt. 5.1.1.2. Det gjenstår dermed å se om det vil oppstå noen fremtidige situasjoner der det blir nødvendig å anvende viltloven § 56 jfr. § 9 som straffebed. Det kan heller ikke utelukkes at en rettsadvender kan komme til å anvende feil straffebed, slik situasjonen tilsynelatende var i TMOSS. 2015. 56729 og LB. 2015. 103091. For å unngå slike situasjoner, bør viltloven § 56 jfr. § 9 avfeies som potensiell straffehjemmel for uttak av

viltlevende dyr. Det vil skape mer oversikt over rettsområdet. Dersom det er ønskelig at de arter som i dag bare har vern etter viltloven, også skal være vernet etter naturmangfoldloven, kan de inntas under naturmangfoldlovens strafferettslige vern.

Utformingen av straffeloven § 240 annet ledd bokstav a ligger derimot trolig godt innenfor materielle minstekrav som oppstilles for straffebudenes utforming. Se pkt. 4.2.10.

Det også vært eksempler på at straffebudene ikke er i direkte konflikt med klarhetskravet, men at utformingen av bestemmelsene for øvrig gjør lovanvendelsen noe krevende.

Utfordringen knytter seg for det første opp til vage ord i lovteksten. Det gjelder spesielt ordet *minske* i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Se pkt. 4.2.4. Eksempel på en vag ordlyd finner vi også i naturmangfoldloven § 20 c. Bestemmelsen supplerer grensen for hva som er straffbare uttak av viltlevende dyr i naturmangfoldloven § 15, og gjør det lovlig å ta ut virvelløse dyr når det ikke truer bestanden i *området*. Ordet *området* favner svært vidt, og kan ramme alt fra en myr, til en kommune. Se pkt. 2.2.7. De to overnevnte eksemplene på vage lovbestemmelser skaper mindre forutberegnelighet, ved at borgeren ikke kan forutse hva den straffbare handlingen består i. Vage lovbestemmelser tilsier også en forsiktighet ved lovanvendelsen.⁴⁰¹ Tolker man straffebudene restriktivt, kan det medføre at lovgivers intensjon om vern ikke alltid vil strekke til. En kvalifisering av de vide bestemmelsene i lovverket kan trolig medvirke til at lovgivers intensjon om vern, i flere tilfeller vil slå gjennom, etter en fortolkning av straffebudene. I tillegg vil en kvalifisering av de vage ordlydene medføre at grensen for hva som regnes som straffbare uttak av viltlevende dyr blir klarere.

Endelig har vi sett eksempler på at straffebudene har en uklar utforming som gjør det vanskelig å fastslå grensen for hva som er straffbare uttak av viltlevende dyr. Et eksempel på dette, er vilkåret om at arten må være *naturlig*. Vilkåret fremgår som et tvingende vilkår for straffeansvar, både etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a, og naturmangfoldloven § 15 første ledd første setning. Se pkt. 2.2.3 og 4.2.5. Ordlyden, samt de øvrige rettskildene, er uklare vedrørende om domestiserte arter, introduserte/fremmede arter, og eksotiske dyr omfattes av bestemmelsens vern. Å ta stilling til dette, krever at man er kjent med naturvitenskapelige terminologier. I tillegg må man være kjent med ulike arters levesett og opphav. For en borger og en rettsadvokater som ikke innehar slike kunnskaper, kan det bli krevende å ta stilling til om de nevnte artene er underlagt bestemmelsenes strafferettslige vern.

---

⁴⁰¹ Rt. 2005 s. 1628 avsnitt 16.

Et forslag til en endring som kan skape mer klarhet i lovverket er at lovtekst eller forarbeider uttømmende kunne regulert hvilke arter som ikke omfattes, eventuelt omfattes av det strafferettslige vernet.

Videre har vi sett at regelverket tidvis er fragmentarisk, ved at rammen for hva som er en straffbar handling er fordelt på flere lovbestemmelser. Grensen for det straffbare er også betinget av at naturvitenskapelige kriterier er oppfylt. Dette har bidratt til at det er vanskelig å trekke grenser for hva som er straffbare uttak av villevende dyr. Et eksempel er at hva som regnes som *dyr*, og dermed vil omfattes av det strafferettslige vernet i naturmangfoldloven 15 første ledd, reguleres av naturmangfoldloven § 3 d. I naturmangfoldloven § 3 opereres det med *klasser* og *rekker* av dyr, og ikke enkelte arter. For å fastslå hvilke arter som har vern, må man se hen til naturvitenskapelige definisjoner av de ulike kategoriseringene. Etter at man har kartlagt hvilke arter som er underlagt det strafferettslige vernet, må undersøke eventuelle forskrifter for å finne ut om uttaket av det aktuelle dyret lovlig kan tas ut. Man må dermed ha oversikt over flere fragmenter i regelverket for å finne grensen for hva som er straffbare adferd. Se pkt. 2.2.2 og 2.2.4. Samme problematikk oppstår dersom man skal straffes for uttak av villevende dyr etter § 56 jfr. § 9. Se pkt. 3.2.2.

Et annet eksempel på at regelverket er fragmentarisk finner vi i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a hvor det kreves at organismen er *fredet* og *truet*. Se pkt. 4.2.8 og 4.3.7. For å finne ut om organismen er truet må man undersøke blant annet Norsk Rødliste eller *IUCN Red List of Threatened Species*. Dette er imidlertid uproblematisk å slå fast, såfremt listene som slår fast at et dyr er truet, er tilgjengelig for borgerne. Det er spesielt ordet *fredet* som kompliserer lovanvendelsen. Vilåret er, som tidligere nevnt, betinget av at organismen er fredet i annen lovgivning. Lovgiver bør ta stilling til hvilken form for lovregulert fredning det siktes til, ettersom det i dag fremstår som uklart. Å ta stilling til dette vil ha betydning for om også uttak av marine organismer har strafferettslig vern etter straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Et alternativ kan også være å fjerne vilåret *fredet* fra bestemmelsens ordlyd, dersom lovgiver fortsatt ønsker at bestemmelsen skal fange opp hull i lovverket.⁴⁰² Uansett bør begrepet oppdateres slik at det samsvarer med dagens begrepsbruk, ettersom naturmangfoldloven ikke lengre opererer med et fredningsprinsipp.⁴⁰³ De overnevnte eksemplene på fragmentarisk regelverk gjør lovanvendelsen noe omstendelig. I tillegg skaper det redusert forutberegnelighet og rettssikkerhet for borgeren, ettersom sjansen for å misforstå eller trå feil

---

⁴⁰² Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) s. 8.

⁴⁰³ Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim s. 25.

i lovverket øker. Å samle flest mulig elementer av den straffbare handlingen i ett straffebed ville trolig gjort lovanvendelsen enklere.

Avhandlingen har også belyst andre, og mer konkrete problemer jeg avslutningsvis vil løfte frem. Lovgiver bør blant annet ta stilling til om vilkåret *påkrevd* bør tilføyes i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annen setning, ettersom bestemmelsen antakelig er i strid med Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1 slik den er utformet i dag. Se pkt. 2.4.4.8.

En annen utfordring som kan tas tak i av lovgiver er at det er to ulike sett med straffefrihetsregler, herunder ulike vilkår som gjelder for straffefrihet, avhengig av hvilken bestemmelse man blir vurdert straffet etter. Se pkt. 2.4, 3.4, 4.4 og 5.1.3. Dette er, ut i fra hva jeg kan forstå, en utilsiktet rettstilstand fra lovgivers side. Å ha to sett med straffefrihetsregler å forholde seg til, skaper lite forutberegnelighet for borgerne. Problemet kan løses ved en henvisning i straffeloven § 240 annet ledd bokstav a og eventuelt viltloven § 9, der det fremgår at naturmangfoldlovens regler om straffefrihet skal gjelde ved brudd på de angjeldende bestemmelser.

Å ta stilling til idealkonkurrens og lovvalg i de tilfellene samme straffbare handling rammes av to eller tre av straffebedene, byr imidlertid ikke på store utfordringer. Lovgiver bør likevel rydde opp i motstriden mellom viltloven § 56 tredje ledd og naturmangfoldloven § 75 tredje ledd vedrørende hvilken bestemmelse som får forrang. Motstriden oppstår dersom samme straffbare handling rammes av en bestemmelse i begge lovene, og handlingen i begge tilfeller henføres under minste strafferamme på bøter eller fengsel i inntil ett år. Etter at Høyesterett har tatt standpunkt til, og løst motstriden, fremstår det som noe klarere hvordan kollisjonen skal løses.⁴⁰⁴ Se pkt. 5.2.2.

En viss fornying og forenkling av regelverket som regulerer straff for uttak av viltlevende dyr, eksempelvis i tråd med de overnevnte forslagene, kan gi faunaen bedre vern, skape økt forutberegnelighet for borgeren, samt gjøre håndhevingen av reglene enklere for rettsandvenderne.

---

⁴⁰⁴ HR. 2016. 1253. A avsnitt 26.

7 Litteraturliste

7.1 Lover

Lov om Kongeriket Noregs grunnlov av 17.mai 1814.

Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10.

Lov om jakt og fangst av vilt av 29.mai 1981 nr. 38.

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21.mai 1999 nr. 30.

Lov om miljøvern på Svalbard av 15.juni 2001 nr. 79.

Lov om straff av 20.mai 2005 nr. 28.

Lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke av 17.juni 2005 nr. 85.

Lov om forvaltning av viltlevende marine ressursar av 6. juni 2008 nr. 37.

Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.juni 2009 nr. 100.

Lov om naturvern av 19.juni 1970 nr. 63 (opphevet).

7.2 Konvensjoner og traktater

EMK Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, Roma 1950.

Europarådets konvensjon av om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder av 19. september 1979.

Wien-konvensjonen om traktatretten av 23. mai 1969.

7.3 Forarbeider

NOU 1947: 21 Utvalgsutredningen bak viltloven.

Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) Om lov om viltet.

Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) Om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet).

Ot.prp. nr. 54 (1992-93) Om lov om endringer i viltloven.

Ot.prp. nr. 92 (1992-1993) Om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet).

Innst. O. nr. 121 (1992-1993) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven (generalklausul om miljøkriminalitet).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff.

Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) Om lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke.

Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven).

NOU 2004: 28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold.

NOU 2005: 10 Lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser.

Prop. 118 L (2015–2016) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), Endringer i naturmangfoldloven mv. (administrativt beslag og administrativ inndragning).

Prop. 75 (2009-2010) Endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte).

Prop. 82 L (2011-2012) Endringer i naturmangfoldloven og friluftsløven.

Ot.prp. nr. 20 (2007-2008) Om lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser (havressurslova).

Prop. L 36 (2013-2014) Lov om retting av feil i lovverket m.m.

Prop. 68 L (2015–2016) Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler).

7.4 Høringsbrev

Høringsbrev datert 27.11. 2014 i forbindelse med endringsforslag i Prop. 118 L (2015–2016) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak), Endringer i naturmangfoldloven mv.

(administrativt beslag og administrativ inndragning) tilsendt fra Norsk ornitologiske forening.

Tilgjengelig på:

https://www.regjeringen.no/contentassets/8393c5e8723243bcbd4ebf8c34e159c1/ending_naturmangfoldloven_viltloven_brev_141127.pdf (03.03.17).

7.5 Forskrifter

Forskrift om forvaltning av rovvilt av 18. mars 2005 nr. 242.

Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017 av 3.januar 2012 nr. 190.

Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022 av 25.januar 2017 nr. 106.

Forskrift til gjennomføring av konvensjon 3. mars 1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES) av 15.november 2002 nr. 1276.

7.6 Rettsavgjørelser

7.6.1 Høyesterett

Rt. 1963. s. 1000.

Rt. 1964. s. 194.

Rt. 1978. s. 553.

Rt. 1988. s. 928.

Rt. 1987. s. 35.

Rt. 1987. s. 984.

Rt. 1988. s. 377.

Rt. 1990. s. 1259.

Rt. 1991. s. 385.

Rt. 1991. s. 600.

Rt. 1991. s. 1137.

Rt. 1991 s. 1274

Rt. 1995. s. 530.

Rt. 1994. s. 599.

HR. 1997. s. 50. A.

Rt. 1997. s. 1341.

Rt. 1999. s. 601.

Rt. 2000. s. 996.

Rt. 2002. s. 258

Rt. 2004. s. 1854.

Rt. 2005. s. 568.

Rt. 2005. s. 631.

Rt. 2005 s. 1628.

HR. 2005. s. 1913. A

Rt. 2009. s. 1079

Rt. 2011. s. 469.

Rt. 2012. s. 313.

Rt. 2012. s. 1211.

Rt. 2013. s. 1247.

Rt. 2014. s. 238.

Rt. 2015 s. 93.

HR. 2015. 1134 A.

HR. 2016. 1253 A.

HR. 2016. 1857 A.

HR. 2016. 2228.

7.6.2 Lagmannsretten

LF. 1999. 830.

LB. 2007. 14564.

LE. 2012. 108373.

LG. 2014. 49847.

LB. 2014. 93257.

LE. 2015. 83191.

LB. 2015. 103091.

LH. 2016. 65215.

7.6.3 Tingretten

TNOST. 2010. 57617.

TOVRO. 2012. 30478.

TMOSS. 2015. 56729.

TINTR. 2017. 203186

7.6.4 Internasjonale rettsavgjørelser

Case of Engel and others v. The Netherlands app. no. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72) (EMD 23. november 1976).

Case of The Sunday Times v. The United Kingdom app. no 6538/74 (EMD 26. april 1979).

Case of Kruslin v. France app. no. 11801/85 (EMD 24.april 1990).

Case of Huvig v. France app. no. 11105/84 (EMD 24.pril 1990).

Case of Valenzuela Contreras v. Spain app. no. 58/1997/842/1048 (EMD 30. Juli 1998).

Case of Kafkaris v. Cypros app. no. 21906/04 (EMD 12. Februar 2008).

Case of Liviik v. Estonia app.no 12157/05 (EMD 25.juni 2009).

Case of Altuğ Taner Akçam v. Turkey app. no. 27520/07 (EMD 27. Oktober 2011)

7.7 Nettsider

<http://www.artsdatabanken.no/Rodliste> (29.09.2016).

<http://artsdatabanken.no/Rodliste2015/rodliste2015/Norge/48025> (04.05 2017).

<http://www.okokrim.no/natur-og-fauna> (10.02.17).

<http://www.okokrim.no/definisjon-miljokriminalitet> (2.10.2016).

<http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/109428/Fuglekriminalitet.pdf> (10.12.16).

<https://www.nrk.no/trondelag/xl/eggroverne-1.12933735> (10.12.16).

<http://forskning.no/dyreverden-samfunn-samfunnsgeografi-samfunnskunnskap/2015/05/godtar-ulovlig-jakt-pa-ulv> (01.12.16).

http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/Rapporter%20i%20ekstern%20rapportserie%5C2008%5CLiberg_dodlighet_och_illegal_jakt_varg_Tekn_rapp.1-2008.pdf (01.12.16).

<http://www.okokrim.no/hva-er-okokrim> Besøkt (15.12.16).

https://no.wikipedia.org/wiki/Fremmed_art (15.12.16).

https://snl.no/innførte_arter (15.12.16).

<http://www.okokrim.no/miljokrim-fagbladet-miljokrim> (06.12.16).

<https://snl.no/pattedyr> (29. 09.16).

<https://snl.no/krypdyr> (6.12.2016).

<https://snl.no/amfibier> (6.12.2016).

<https://snl.no/fisk> (6.11.2016).

<https://snl.no/dyr> (29. 09.16).

<https://no.wikipedia.org/wiki/Prokaryoter> (29. 09. 16).

<http://www.birdlife.no/naturforvaltning/nyheter/?id=1749> (15.03.17).

<http://www.aftenposten.no/osloby/--Loven-som-skulle-verne-hunder-truer-ulven-23396b.html>
(15.03.17).

<http://artsdatabanken.no/Rodliste> (29.09.16).

<https://www.iucn.org/theme/species/our-work/iucn-red-list-threatened-species> (29.09.16).

<https://no.wikipedia.org/wiki/Bestand> (10.02.17).

<https://snl.no/jakt> (21.02.17).

<https://no.wikipedia.org/wiki/Organisme> (02.02.17).

[https://no.wikipedia.org/wiki/Rogn_\(egg\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Rogn_(egg)) (02.02.2017).

<https://snl.no/fauna> (05.02.17).

<https://no.wikipedia.org/wiki/Domestisering> (20.02.2017).

<https://snl.no/husdyr> (20.02.2017).

https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/fremmede_arter/id2076763/ (16.03.17).

https://no.wikipedia.org/wiki/Fremmed_art (10.02.17).

<http://www.miljodirektoratet.no/old/dirnat/attachment/1449/Trua%20arter%20og%20naturtyper.pdf> (04.03.2017).

<https://www.nordlys.no/faunakriminalitet> (05.05.17).

<https://www.nrk.no/trondelag/svensker-tiltalt-for-eggtyveri-1.11258861> (06.05.17).

https://snl.no/rekke_-_biologi (05.05.17).

https://snl.no/art_-_biologi (05.05.17).

https://snl.no/systematikk_i_biologi (05.05.17).

https://snl.no/klasse_-_biologi (05.05.17).

<http://www.birdlife.no/naturforvaltning/nyheter/?id=1749> (01.03.17).

<http://www.miljostatus.no/tema/naturmangfold/internasjonale-konvensjoner/bernkonvensjonen/norske-arter-pa-bernkonvensjonens-lister/> (02.03.17).

<https://snl.no/generalklausul> (05.06.17).

http://www.wwf.no/dette_jobber_med/norsk_natur/naturmangfold/truede_arter/ (20.02.2017).

<https://snl.no/fuglereir> (10.02.2017).

<http://www.miljostatus.no/truede-arter> (05.05.17).

7.8 Litteratur

7.8.1 Bøker

Aal, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. Utgave (Bergen, 2015).

Backer, Inge Lorange, *Naturmangfoldloven, kommentarutgave* (Oslo, 2010).

Backer, Inge Lorange, *Innføring i naturressurs- og miljørett* 5 utgave (Nakken, Isfjorden, 2011).

Eskeland, Ståle, *Strafferett, 4 utgave basert på straffeloven fra 2005* (Oslo 2015).

Frøberg, Thomas *Alminnelig strafferett i et nøtteskall* (Oslo, 2016).

Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø, Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff- en systematisk fremstilling av norsk strafferett foreløpig versjon del I og II s 93* (Bergen 2015).

Høviskeland, Hans Tore, Hansen, Rune B og Holme, Jørn. *Hva er miljøkriminalitet? Håndbok i bekjempelse av miljøkriminalitet* (Oslo 2005).

Matningsdal, Magnus *Straffeloven 2005. Alminnelige bestemmelser, kommentarutgave*, (Oslo 2015).

Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt 2*. Utgave (Bergen 1999).

7.8.2 Tidsskrifter og artikler

Backer, Inge Lorange, *Hønsehauk i Høyesterett Rt-2014-238* Backer, Lov og Rett 2014 s. 399-407.

Bjørnvik, Arve Martin *Uaktsomhet som skyldkrav i strafferetten*, Jussens Venner 1999 s. 229-240.

Frøberg, Thomas, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, Jussens venner 2015 s. 46-71.

Høviskeland, Hans Tore, *Miljøkriminalitet i høyesterettspraksis de siste 15 år*, Opprinnelig publisert i *Rettsavklaring og rettsutvikling. Festskrift til Tore Schei*, (Oslo 2016), 550-576.

Schei, Andreas, *Norsk rovviltforvaltning og folkeretten*, institutt for offentlig rett,

Universitetet i Oslo. Tilgjengelig her:

http://www1.nina.no/RovviltPub/pdf/Schei%20_IOR_Rovdyr%20og%20folkeretten.pdf.

7.8.3 Fagblad

Miljøkrim Nr. 2-årgang 11, august 2011, utgis av Økokrim.

Miljøkrim Nr. 2-årgang 13, september 2010, utgis av Økokrim.

Miljøkrim Nr. 3-Årgang 14, desember 2011, utgis av Økokrim.

7.9 Andre internasjonale rettskilder

Revised Resolution No. 2 (1993) on the scope of Articles 8 and 9 of the Bern Convention, adopted on 2 December 2011. Tilgjengelig her:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1475181&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679&direct=true> (15.05.17).